The Greek Review of Social Research

Vol 33 (1978)

33-34

Αναμορφωτική μεταχείριση των εγκληματιών και των σε "ηθικό κίνδυνο" ανήλικων στη Γαλλία

Γεωργίας Ι. Θάνου

doi: [10.12681/grsr.321](https://doi.org/10.12681/grsr.321)

Copyright © 1978, Γεωργίας Ι. Θάνου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Θάνου Γ. Ι. (1978). Αναμορφωτική μεταχείριση των εγκληματιών και των σε "ηθικό κίνδυνο" ανήλικων στη Γαλλία. *The Greek Review of Social Research*, 33, 383–412. <https://doi.org/10.12681/grsr.321>

άναμορφωτική μεταχείριση τῶν ἐγκληματιῶν καί τῶν σέ «ἡθικό κίνδυνο» ἀνηλίκων στή Γαλλία

τῆς
Γεωργίας Ι. Θάνου

Δικηγόρου

*D.E.S. en Sciences criminelles de l'Université
de Droit, d' Economie et de Sciences Sociales
de Paris (Paris II)*

Ἐπειδή ἡ εἰσαγωγή τοῦ θέματός μας ἀναφέρεται στήν ἱστορική εξέλιξη τῶν ἰδεῶν γύρω ἀπό τή μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων ἐγκληματιῶν (délinquants)¹ καί τῶν «σέ ἡθικό κίνδυνο», μάς φαίνεται σκόπιμο ν' ἀρχίσουμε μέ τό «πρόσφατο» ἱστορικό παρελθόν τοῦ θέματος σέ σχέση μέ τή νομοθεσία πού ἀφορᾷ τούς ἀνηλίκους στή Γαλλία, καί πιό συγκεκριμένα μέ τό 19ο αἰῶνα, στόν ὁποῖο ἐξ ἄλλου τοποθετοῦνται ὁ Ποινικός Κώδικας τοῦ 1810 καί ὁ Κώδικας Ποινικῆς Δικονομίας τοῦ 1808.

Κατ' ἀρχήν, ὁ Ποινικός Κώδικας τοῦ 1810 καθόρισε τό ὄριο ἡλικίας τῆς ποινικῆς εὐθύνης στά 16 χρόνια καί ὑποχρέωνε τοὺς δικαστές καί τοὺς ἐνόρκους νά ἐξετάζουν ἂν ὁ ἀνήλικος μέχρι 16 ἐτῶν εἶχε τή δυνατότητα νά διακρίνει τόν ἄδικο χαρακτήρα τῆς πράξης του. Ἔτσι, στήν περίπτωση κατά τήν ὁποία εἶχε γνώση τοῦ ἄδικου χαρακτήρα τῆς πράξης του, τύγχανε συγγνώμης λόγω ἡλικίας καί ἐτιμωρεῖτο μέ ποινή μειωμένη· στήν περίπτωση ὅμως πού δέν διέκρινε τό χαρακτήρα αὐτό, τόν ἐμπιστεύονταν στοὺς γονεῖς του ἢ σέ ἀναμορφωτήριο.

Στό ἐπίπεδο ὅμως τῆς μεταχείρισης, τό πρόβλημα τῆς εἰδικῆς ἀντιμετώπισης τῶν ἀνηλίκων τοποθετεῖται στό 1840. Ἡ σωφρονιστική μεταρρύθμιση ἀρχισε τότε μέ μιά ἰδιωτική πρωτοβουλία: τή δημιουργία τῆς ἀγροτικῆς ἀποικίας de Mettray in Indre-et Loire, ὅπου γιά πρώτη φορά λειτουργοῦσε ἕνα πραγματικό κατάστημα μόνο γιά ἀνηλίκους, μέ σκοπό τήν ἀναμόρφωσή τους.

Ἀργότερα, μέ τό νόμο τῆς 5ης Αὐγούστου 1850 «περί διαπαιδαγώγησης καί προστασίας τῶν νέων κρατουμένων», δημιουργήθηκαν ἀγροτικές σωφρονιστικές ἀποικίες γιά τοὺς ἠθωθθέντες νέους καί τοὺς καταδικασθέντες μέ ποινή 6 μηνῶν ἕως 2 ἐτῶν. Ἄλλες σωφρονιστικές ἀποικίες δέχονταν ὅσους εἶχαν βαρεῖα ποινή (ἄνω τῶν 2 ἐτῶν), τά δέ σωφρονιστικά καταστήματα δέχονταν τά κορίτσια. Ὁ νόμος τοῦ 1898 (Beranger) ἐπέτρεψε νά ἐπιστρέφουν οἱ ἀνήλικοι ἐγκληματίες στοὺς γονεῖς τους, ἢ νά τοὺς ἀναλαμβάνουν ἄλλοι συγγενεῖς ἢ φιλάνθρωποι ἢ ἡ Δημόσια Πρόνοια ἢ τὰ φιλανθρωπικά ἱδρύματα. Ὁ νόμος τῆς 12ης Ἀπριλίου 1906 ὅρισε στό ἐπίπεδο τῆς δικαστικῆς μεταχείρισης τῶν ἀνηλίκων δύο κατηγορίες: τοὺς κάτω τῶν 16 ἐτῶν, πού ἐξαρτῶντο ἀπό τὰ πλημμελειοδικεῖα γιά πράξεις πού εἶχαν ἀκόμη καί χαρακτήρα κακουργήματος καί τοὺς ἄνω τῶν 16 ἐτῶν καί ἕως 18, γιά τοὺς ὁποίους ἴσχυε μόνο ἡ δια-

1. Θεωρητικά ὁ ὅρος ἐγκληματίας πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἐλληνικός ποινικός νόμος δέν ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς στό γαλλικό ὄρο délinquant. Ὁ ὅρος αὐτός προέρχεται ἀπό τό λατινικό ῥῆμα delinquere πού σημαίνει παράβαση κανόνα δικαίου. Ἐλλείπει λοιπὸν ἀντίστοιχου ὄρου, χρησιμοποιοῦμε τὸν ὄρο ἐγκληματίας ὅπὸ τὴν εὐρεία του — κοινωνιολογική — ἔννοια.

πίστωση τῆς «διάκρισης» τοῦ ἄδικου χαρακτήρα τῆς πράξης, ἀλλὰ ὄχι ἡ συγγνώμη λόγω ἡλικίας. Ὁ νόμος τῆς 22ας Ἰουλίου 1912 σημειώνει σταθμὸ γιὰ ἕνα δίκαιο «*suī generis*». Σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸ νόμο, (α) καταργήθηκε τὸ κριτήριο τῆς διάκρισης τοῦ ἄδικου χαρακτήρα τῆς πράξης τοῦ ἀνηλίκου μέχρι 12 ἐτῶν καὶ καθιερώθηκε ἔτσι ἡ ἀρχὴ τῆς ποινικῆς ἀνευθυνότητας τῶν ἀνηλίκων κάτω τῶν 13 ἐτῶν, ἡ ὁποία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα, σὸ ἐπὶ πεδὸ τῆς μεταχειρίσεως, νὰ ἰσχύουν γι' αὐτοὺς μόνο τὰ παιδαγωγικά μέτρα. (β) εἰσήχθη ὁ θεσμός τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων· καταργήθηκε ἡ διαδικασία τοῦ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἄδικήματος καὶ ἐγινε ἡ προκαταρκτικὴ διαδικασία ὑποχρεωτικῇ. (γ) εἰσήχθη τὸ γαλλικὸ δίκαιο τὸ σύστημα τῆς ἐποπτευόμενης ἐλευθερίας καὶ (δ) χωρίστηκε κατὰ τρόπο ριζικὸ τὸ σύστημα λειτουργίας τῆς ποινῆς ἀπὸ τὸ σύστημα τῶν παιδαγωγικῶν μέτρων, τῶν ὁποίων ἡ δυνατὴ ἀναθεώρηση συντελεῖ στὴν προσαρμογὴ τῶν τρόπων μεταχείρισης στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἐποπτευομένου ἀνηλίκου.

Στὴ συνέχεια, ἡ ἐξέλιξη τῶν ἰδεῶν σέ σχέση μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ παιδιοῦ στὸ πλαίσιο τῶν προβλημάτων ποῦ ἀφοροῦν τὴν οἰκογένεια (π.χ. Νόμος τῆς οἰκογένειας τοῦ 1938), ἡ πῆσιση τοῦ ἄσκησης ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐιδικὰ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ (Wallon) καὶ τοῦ ἐφήβου (Winnicott), βάσει τῶν ὁποίων οἱ ἀντικοινωνικὲς πράξεις τοὺς μποροῦν διαλεκτικὰ νὰ ἀποτελοῦν συμπτώματα ἀνάπτυξης χαρακτήρα καὶ ἔκφρασης συναισθηματισμοῦ, ἡ σωφρονιστικὴ μεταρρύθμιση τοῦ 1945 (14 σημεία τῆς μεταρρύθμισης Amor), ὅλα αὐτὰ εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργίαν τοῦ διατάγματος (ordonnance) τῆς 2ας Φεβρουαρίου 1945. Τὸ διάταγμα αὐτὸ εἰσήγαγε τὸ θεσμὸ τοῦ εἰδικευμένου δικαστῆ ἀνηλίκων καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐικαζόμενης ποινικῆς ἀνευθυνότητας ὅλων τῶν ἀνηλίκων μέχρι 18 ἐτῶν, καὶ ἐγκαθίδρυσε τὴν ἀναδιπλαισιωμένη, ποῦ εἶναι ὁ κυριότερος τρόπος μεταχείρισής τούτος.

1. τοποθέτηση τοῦ θέματος

Τὸ πρόβλημα τῶν δυστυχημένων παιδιῶν, εἴτε πρόκειται γιὰ ἐγκληματίες, γιὰ ἀλῆτες, γιὰ πόρνες, ἢ γιὰ παιδιὰ ἐγκαταλειμμένα, δὲν εἶναι πρόβλημα ὀρισμένων μόνο χωρῶν, οὔτε χαρακτηριστικὸ τῆς σημερινῆς ἐποχῆς.

Γιὰ λόγους ὅμως οἰκονομίας, στὴν παρουσίαση τοῦ θέματος θά πάρουμε σάν ἱστορικὴ στιγμή τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Στὴ Γαλλία, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, παρατηρεῖται μιὰ σύμπτωση τῆς δημογραφικῆς αὔξεσης τῶν παραπάνω ἀνηλίκων, μὲ τὴ νομικὴ καὶ γενικότερα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀντιμετώπιση (προσπάθειες γιὰ ἐξέγερση ἀποτελεσματικῶν μέτρων ἀνατροφῆς, ἀναδιπλαισιωμένης, ἐπαγγελματικῆς σταθεροποίησης) τοῦ προβλήματος

τῶν ἀνηλίκων ποῦ ἔχουν ἐκδηλώσει ἐγκληματικὴ συμπεριφορὰ ἢ ποῦ βρίσκονται «σὲ ἠθικὸ κίνδυνο».

1.1. Οἱ ἐγκληματίες ἀνήλικοι

Γιὰ νὰ κατανοήσουμε καλύτερα τὴ σοβαρότητα τοῦ προβλήματος τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων, παραθέτουμε τὸν παρακάτω πίνακα, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει τὴν ἀριθμητικὴ ἐξέλιξη τῶν ἀνηλίκων, ποῦ οἱ ἐγκληματικὲς τοὺς πράξεις ἀποτελέσανε ἀντικείμενο κρίσης τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων καὶ τῶν κακοιουδικεῶν ἀνηλίκων ἀπὸ τὸ 1939 μέχρι σήμερα.

Ἔτη	Συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν δικασθέντων ἀνηλίκων	Διαφορὰ σέ σχέση μὲ τὸν προηγούμενο χρόνο	
		Ἀριθμὸς	%
1939	12.165		
1940	16.937	4.772	39,22
1941	32.327	15.390	90,86
1942	34.781	2.454	7,59
1943	34.127	- 654	- 1,88
1944	23.384	-10.743	-31,47
1945	17.578	- 5.806	-24,82
1946	28.568	10.990	62,52
1947	26.841	-1.727	-6,04
1948	27.638	797	2,96
1949	22.761	- 4.877	- 17,64
1950	19.239	- 3.522	-15,47
1951	16.261	- 2.978	-15,47
1952	15.823	- 438	- 2,69
1953	15.352	- 471	- 2,97
1954	14.833	- 519	- 3,38
1955	15.406	573	3,86
1956	16.468	1.062	6,89
1957	17.863	1.395	8,47
1958	20.984	3.121	17,47
1959	21.850	866	4,12
1960	26.894	5.044	23,08
1961	30.829	3.935	14,63
1962	35.971	5.142	16,67
1963	38.472	2.501	6,95
1964	42.570	4.098	10,65
1965	43.769	1.199	2,81
1966	43.714	-55	-1,2
1967	44.814	1.100	2,51
1968	44.016	-798	-1,78
1969	47.247	3.231	7,34
1970	46.779	-468	-0,99
1971	45.462	-1.317	-2,81
1972	50.420	4.958	19,90
1973	50.916	496	0,98
1974	53.645	2.729	5,36
1975	58.625	4.980	9,28

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ πίνακα, παρατηρεῖται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν δικασθέντων ἀνηλίκων ἀπὸ ἔτος 1942 αὐξήθηκε κατὰ 259,89%, σέ σύγκριση μὲ τὸ 1939. Ἡ σημαντικὴ αὐτὴ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνηλίκων ποῦ δικάστηκαν τὴν περίοδο ἐκείνη, ἐξη-

γείται από τους εγκληματογενείς παράγοντες που δημιουργήσε το κλίμα πολέμου. Ή πείνα, ή φτώχεια, ή δυστυχία από τη μία μεριά, ή δημιουργία ψυχολογικών διαταραχών και ή έλλειψη παρακολούθησης από μέρους των γονέων λόγω αϊχμαλωσίας ή εξορίας, από την άλλη, έγιναν αίτια να υποπέσουν οι ανήλικοι σε διάφορα παραπτώματα.

Στη συνέχεια, παρ' όλη την κάμψη που παρατηρείται από το 1949 μέχρι το 1954, ο ετήσιος αριθμός των δικασθέντων ανηλίκων παραμένει υψηλότερος απ' εκείνον του 1939. Δεν θα ήταν υπερβολικό αν αυτή η αύξηση της εγκληματικότητας των ανηλίκων στά επόμενα χρόνια (1954-1967) χαρακτηριζότανε άλματώδης. Κι αυτό, γιατί παρ' όλες τις προσπάθειες που έγιναν και τά μέτρα που πάρθηκαν σ' αυτόν τον τομέα, ο αριθμός των δικασθέντων ανηλίκων τριπλασιάστηκε σ' αυτή την περίοδο των 13 χρόνων. Ή εξήγηση αυτής της ανόδου δεν μπορεί να αναζητηθεί σε μόνη τη δημογραφική αύξηση που σημειώθηκε από το 1945. Στην πραγματικότητα, το ύψος της εγκληματικότητας των ανηλίκων αυξάνει κάθε χρόνο με μεγαλύτερο ρυθμό από το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού. Παραθέτουμε σάν παράδειγμα το ύψος της εγκληματικότητας των αγοριών ηλικίας 16 μέχρι 18 ετών, που ήταν 9,27‰ το 1954, 15,2‰ το 1958, 25,7‰ το 1965, 29,36‰ το 1969, για να πέσει ελαφρά στο 28,05‰ το 1970.^{1α}

Ο παρακάτω πίνακας των τελευταίων στατιστικών σχετικά με τη διακρίμανση της εγκληματικότητας των ανηλίκων στά διάφορα στάδια ηλικίας, σε σύγκριση με την αύξηση του πληθυσμού, επιβεβαιώνει αυτή την άποψη.

Το πιο αξιοσημείωτο από τη μελέτη του πίνακα τούτου είναι το ύψος της εγκληματικότητας των αγοριών από 16 έως και 18 ετών: διαπιστώνεται μία διαρκής αύξηση αυτού του ύψους από το 1971 κι ακόμη το γεγονός ότι το ύψος αυτό είναι κατά 2 1/2 φορές υψηλότερο απ' εκείνο της εγκληματικότητας των ανηλίκων μικρότερης ηλικίας (13 έως και 15 ετών).

Αν υπάρχουν λίγο περισσότερα από 13 αγόρια εγκληματίες ηλικίας 13 έως 15 ετών, το έτος 1974, μέσα σε πληθυσμό χιλίων προσώπων της ίδιας ηλικίας, υπάρχουν περίπου 34 αγόρια εγκληματίες ηλικίας 16 έως 18 ετών, στον ίδιο αριθμό προσώπων, στην ίδια κατηγορία και στον ίδιο χρόνο. Αυτοί οι αριθμοί δεν λαμβάνουν υπ' όψη βέβαια το σύνολο των νέων εγκληματιών των δύο πάρα πάνω ηλικιών, που τά εγκλήματά τους παραμένουν άγνωστα στίς δημόσιες αρχές, είτε γιατί δεν υποβλήθηκαν μηνύσεις είτε γιατί οι έρευνες γιά την ανακάλυψή τους παρέμειναν άκαρπες.

Ο πίνακας αποκαλύπτει επίσης ότι περισσότεροι

από το 50% του συνόλου των ανηλίκων εγκληματιών, τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών, βρίσκονται στο στάδιο της ηλικίας των 16 μέχρι και των 18 ετών.

Τό 1974, σε συνολικό αριθμό 48.639 αγοριών εγκληματιών, βρίσκουμε 28.456 νέους ηλικίας 16 έως 18 ετών, δηλαδή 58,50% του συνόλου. Επίσης σε 5.006 κορίτσια εγκληματίες, τό ίδιο έτος, υπάρχουν 2.688 νέες ηλικίας 16 έως 18 ετών, δηλαδή 53,69% του συνόλου. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι στην ηλικία από 16 έως 18 ετών ο νέος ζεί προβληματικές καταστάσεις που τον οδηγούν στο έγκλημα. Πρόκειται λοιπόν γιά μία περίοδο που ο νέος έχει ανάγκη βοήθειας και έποπτείας γιά τή αποφυγή κάθε ένδεχόμενης εγκληματικής συμπεριφοράς.

Όσον αφορά την εγκληματικότητα των κοριτσιών, έχουν γίνει δύο παρατηρήσεις: πρώτο, ότι αυτή είναι ουσιαστικά μικρότερη από την εγκληματικότητα των αγοριών, και δεύτερο ότι η φύση των εγκλημάτων είναι διαφορετική. Σχετικά με την πρώτη παρατήρηση, διαπιστώνεται, ότι κατά μέσον όρο, ο συνολικός αριθμός των νέων εγκληματιών κοριτσιών δεν αντιπροσωπεύει παρά τό 1/10 περίπου του εγκληματοδόντος πληθυσμού των αγοριών. Συγκεκριμένα, σε ένα κορίτσι εγκληματία αντιστοιχούν κατά μέν τά έτη 1971 και 1972 περίπου 9 αγόρια εγκληματίες, κατά δέ τά έτη 1973 και 1974 περισσότερα από 10 (ανήλικοι των 16 έως 18 ετών).^{1β} Εξ άλλου, ο αριθμός των νέων εγκληματιών, είτε γιά αγόρια είτε γιά κορίτσια πρόκειται, δεν παύει ν' αυξάνει σημαντικά, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Εξέλιξη του αριθμού των δικασθέντων ανηλίκων από τό 1971 μέχρι τό 1974, σύμφωνα με την ηλικία

Έτη	Αγόρια μέχρι και 18 ετών	Κορίτσια μέχρι και 18 ετών
1971	40.826	4.636
1972	45.353	5.067
1973	46.359	4.557
1974	48.639	5.006

Αναφορικά με τη δεύτερη παρατήρηση, διαπιστώνεται ότι άλλα εγκλήματα είναι κοινά και γιά τά δύο φύλα και άλλα διαπράττονται πολύ πιο συχνά από αγόρια ή από κορίτσια, αναλόγως. Έτσι, οι δύο ακόλουθοι πίνακες παρουσιάζουν τά είδη εγκλημάτων, ίδια γιά τό ένα ή τό άλλο φύλο. Αυτοί οι πίνα-

1β. Στη διαπίστωση αυτή συμβάλλει και τό γεγονός ότι κοινοί λόγοι έμποδίζουν την ανακάλυψη των εγκλημάτων, με αποτέλεσμα «μαύρα στοιχεία» (chiffre-noir) να είναι αυξημένα σε όλη την περίπτωση.

1α. Jean Chazal, *L'enfance délinquante*, Presses Universitaires de France, 8η έκδοση, 1973, σελ. 8.

κες στηρίζονται σὲ μιά ἔρευνα² πού ἔγινε τὸ 1970, μὲ βάση ἓνα δείγμα 1.262 ἀνηλίκων πού δικάστηκαν ἀπὸ 13 δικαστήρια ἀνηλίκων διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας.

Τύποι συμπεριφορᾶς μὲ βάση τὸ φύλο
Ἀγόρια¹

Τύποι συμπεριφορᾶς	Ἀγόρια % 965	Κορίτσια % 297
Βίαιες σεξουαλικές συμπεριφορές	1	—
Κλοπές ἐξαρτημάτων αὐτοκινήτων	4	0,3
Μικροκλοπές μέσα στὰ αὐτοκίνητα	7	0,7
Συμπλοκές μεταξύ νέων	3	1
Σεξουαλικά παιχνίδια	1	0,3
Ἐπιθέσεις σὲ μεμονωμένα ἄτομα	1	0,3
Κλοπές μὲ διάρρηξη	9	3
Ἐγκλήματα στὸ κυνήγι, στὸ ψάρεμα		
καὶ στοὺς σιδηροδρόμους	2	0,7
Κλοπές καὶ δανεισμοί ² αὐτοκινήτων	23	11

1. Σ' αὐτὸν τὸν πίνακα παριστάνεται συμβολικά ἡ συμπεριφορά, τῆς ὁποίας τὸ ποσοστὸ εἶναι διπλάσιον ἢ μεγαλύτερον τοῦ διπλάσιου τῆς ἀντιστοίχης συμπεριφορᾶς τοῦ ἄλλου φύλου.

2. Σχετικὰ μὲ τὸν ὁρο δανεισμός, ἐπάρχει ἀμυγῆση. Τὰ γαλλικά δικαστήρια, γιὰ πολὺν καιρὸ, τιμωροῦσαν τὴν πράξη αὐτὴ σὰν κλοπὴ τῆς καταναλωτικῆς βενζίνης κατὰ τὴ διάρκεια χρήσεως ἐνὸς αὐτοκινήτου (Trib. Nantes, 31 Ὀκτωβρίου 1930. — 1931.2.83). Ὁ Ἀρειὸς Πάγος ὅμως τὴ χαρακτηρίζει σὰν κλοπὴ αὐτοκινήτου. Γιὰ τὸ χαρακτηρισμὸ αὐτό, βασίζεται στὴν πρόθεση τοῦ δράστη νὰ συμπεριφερθεῖ—ἔστω καὶ προσωρινά—σὰν ἰδιοκτήτης. (Crim. 19 Φεβρουαρίου καὶ 3 Μαρτίου 1959 B. 123 καὶ 148, J.C.P. 1959 II 11178 note Chambon· D. 1959. 331, note C. Roujon de Bonbée.

2. Annales de Vauresson de 1970, no 8, «Les conduites délinquantes des jeunes», μελέτη τῆς A. Algan, assistante de recherche au centre de Vauresson.

Ἵσως τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων τῶν διαφόρων σταδίων ἡλικιῶν σὲ σχέση μὲ τὸν πληθυσμὸ ἀπὸ τὸ 1971 μέχρι τὸ 1974

Ἀνήλικοι μέχρι καὶ 12 ἐτῶν Ἀνήλικοι ἀπὸ 13 καὶ 15 ἐτῶν Ἀνήλικοι ἀπὸ 16 καὶ 18 ἐτῶν Ἀνήλικοι μέχρι καὶ 18 ἐτῶν Συνολικοὶ ἀριθμοὶ												
Ἔτη	Ἐγκλη- ματίες	Πλη- θυσμός ¹	% ²	Ἐγκλη- ματίες	Πλη- θυσμός	%	Ἐγκλη- ματίες	Πλη- θυσμός	%	Ἐγκλη- ματίες	Πλη- θυσμός	%
Ἀγόρια												
1971	3.236	1.275	2,54	14.346	1.260	11,39	23.244	839	27,70	40.826	3.374	12,10
1972	3.573	1.280	2,79	15.941	1.265	12,60	25.839	839	30,80	45.353	3.384	13,40
1973	3.533	1.288	2,74	16.480	1.269	13,00	26.346	840	31,36	46.359	3.397	13,65
1974	3.313	1.302	2,54	16.870	1.275	13,23	28.456	841	33,84	48.639	3.419	14,27
Κορίτσια												
1971	311	1.230	0,26	1.807	1.218	1,48	2.518	813	3,10	4.636	3.261	1,42
1972	402	1.235	0,32	1.996	1.223	1,63	2.669	813	3,28	5.067	3.261	1,55
1973	312	1.242	0,25	1.781	1.228	1,45	2.464	813	3,03	4.557	3.283	1,39
1974	248	1.256	0,20	2.070	1.233	1,68	2.688	816	3,29	5.006	3.305	1,52

1. Τὰ στοιχεῖα πρὸ χρησιμοποιοῦνταν ἐδῶ ὑπολογίστηκαν μὲ βάση τίς ἐκτιμήσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰνστιτούτου Στατιστικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Σπουδῶν, πού στηρίχθηκαν στὴν ἀπογραφή τοῦ 1968, τὴν 1η Ἰανουαρίου τῶν ἐτῶν 1971, 1972, 1973 καὶ 1974. Πρόκειται γιὰ τὸ μέσο πληθυσμὸ μετὰ τὸν ἐκτιμῆσεων τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ ἀφωρῶτος ἔτους καὶ τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ ἐκόμενου ἔτους. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι προσδιορισμένος σὲ χιλιάδες λόγῳ τῶν «στρογγυλεμάτων».

2. Ἀριθμὸς ἀνηλίκων ἐγκληματιῶν γιὰ 1.000 νέους, ἀντιστοιχοῦν ἡλικίας καὶ φύλου. Κατάτοτα ὅριο ἡλικίας θεωρήθηκε ἡ ἡλικία τῶν 10 ἐτῶν.

Τύποι συμπεριφορᾶς μὲ βάση τὸ φύλο
Κορίτσια¹

Τύποι συμπεριφορᾶς	Κορίτσια % 297	Ἀγόρια % 965
Ἐκτρώση ²	1	—
Πορνεία	4	0,3
Ἀποδοχὴ κλοπιμαίων ἀντικειμένων	7	1
Δόλοι, ἐκβιασμοί	2	0,4
Κλοπές εἰς βάρος ἐργοδότη	9	2
Κλοπές σὲ καταστήματα	24	8
Ἀντίσταση, πρόκληση	4	2
Ἀδιάκριτες σεξουαλικές συμπεριφορές προσβάλλουσες τὴν κοινὴ αἰδῶ	4	2

1. Σ' αὐτὸν τὸν πίνακα, παριστάνεται συμβολικά ἡ συμπεριφορά τῆς ὁποίας τὸ ποσοστὸ εἶναι διπλάσιον ἢ μεγαλύτερον τοῦ διπλάσιου τῆς ἀντιστοίχης συμπεριφορᾶς τοῦ ἄλλου φύλου.

2. Σύμφωνα ὅμως μὲ τὸ νόμο τῆς 17ης Ἰανουαρίου 1975, ἀνεστάλη γιὰ πέντε χρόνια ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀρθροῦ 317 τοῦ Γαλλικοῦ Ποινικοῦ Κώδικα καὶ ἔτσι ἐπιτρέπεται ἡ ἐλεύθερη ἐκτρώση, ὑπὸ ὁρισμένες βέβαια προϋποθέσεις.

1.2. Οἱ «σὲ ἠθικὸ κίνδυνον» ἀνήλικοι

Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ νέοι; Εἶναι παιδιὰ νεαρῆς ἡλικίας καὶ ἔφηβοι, πού ἔχουν ἐγκαταλειφθεῖ ἀπὸ τὴν οἰκογενεῖα τους, ἢ πού οἱ ἴδιοι ἐγκατέλειψαν τὴν οἰκογενειακὴ ἔστιά καὶ ἀλητεύουν. Μὲ λίγα λόγια, σύμφωνα μὲ τὸν ὁρισμὸ τοῦ νόμου τῆς 4ης Ἰουνίου 1970, εἶναι τὰ δυστυχησμένα πλάσματα, πού ἢ ἀσφάλεια, ἢ ἠθικὴ καὶ ἢ διαπαιδαγώγησή τους βρίσκονται σὲ σοβαρὸ κίνδυνον.

Ἄν καὶ ἡ συμπεριφορὰ τους λοιπὸν δὲν χαρακτηρίζεται σὰν παράβαση τῶν κανόνων τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ὥστόσο ἀποτελεῖ ἔνδειξη μιᾶς ἐπικίνδυνης

προεγκληματικής κατάστασης, άνησυχητικής για το περιβάλλον και ταυτόχρονα επικίνδυνης γι' αυτός τους ίδιους. Για το λόγο αυτό προβλέπεται η ίδια μεταχείριση, όπως και για τους εγκληματίες ανηλίκους. Ο δικαστής ανηλίκων, λαμβάνοντας μέτρα «παιδαγωγικής βοήθειας» (mesures d'assistance éducative), εμπιστεύεται την ανατροφή και την άγωγή αυτών των νέων σε πρόσωπα αξία εμπιστοσύνης, ή σε άναμορφωτικά καταστήματα. Έτσι, μέσα στα ίδια άναμορφωτήρια βρίσκει κανείς ταυτόχρονα και τις δύο κατηγορίες ανηλίκων. Οι δύο αυτές κατηγορίες έχουν κοινά σημεία: πρώτα, την έλλειψη άγωγής, υγείας και εκπαίδευσης, και ύστερα την άδυναμία ή άπροθυμία προσαρμογής στους καθιερωμένους κοινωνικούς κανόνες. Γι' αυτό, οι ανήλικοι βρίσκονται σε σύγκρουση με την κοινωνία και χαρακτηρίζονται σαν κοινωνικά άπροσάρμοστοι.

Ο άριθμός των όριστικών δικαστικών αποφάσεων που με βάση των προαναφερθέντα νόμο επιβάλλουν μέτρα «παιδαγωγικής βοήθειας» για τους «σε ήθικό κίνδυνο» νέους, αυξάνει από χρόνο σε χρόνο. Έτσι, σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα, μέσα σε 14 χρόνια έχουμε μία αύξηση 299,90 %. Παρ' όλη την προσπάθεια για την προστασία των ανηλίκων αυτής της κατηγορίας, δέν παρατηρείται εκ πρώτης όψεως μείωση του άριθμού τους. Άλλά και ή προσπάθεια για εξακρίβωση των καταστάσεων μέσα στις όποιες βρίσκονται οι ανήλικοι, είχε σαν αποτέλεσμα την άνακάλυψη μεγαλύτερου άριθμού ανηλίκων «σε ήθικό κίνδυνο».

Άριθμός των «σε ήθικό κίνδυνο» ανηλίκων, που έχουν γίνει άντικείμενο ενός όριστικού μέτρου, κατ' έφαρμογήν των νόμων της 23ης Δεκεμβρίου 1958 και της 4ης Ιουνίου 1970, από το 1960 μέχρι το 1976

Έτη	Αριθμός των ανηλίκων που έχουν γίνει άντικείμενο ένος μέτρου	Αριθμός των ανηλίκων που δέν έχουν γίνει άντικείμενο ένος μέτρου		Σύνολο των ανηλίκων που ζήτησαν τη λήψη ένος μέτρου
		Αριθμός	%	
1960	20.626	3.103	13	23.729
1961	28.797	6.126	17,5	34.923
1962	32.717	7.569	18	40.286
1963	36.680	7.119	16	43.799
1964	38.280	9.005	19	47.285
1965	40.450	9.412	19	49.862
1966	43.899	9.695	17,5	53.594
1967	44.711	10.967	19	55.678
1968	42.455	10.238	19,5	52.693
1969	44.085	12.007	21,5	56.092
1970	45.262	16.130	26	61.392
1971	50.082	14.708	22,7	64.790
1972	47.848	16.233	25,3	64.081
1973	45.919	17.000	27	62.919
1974	44.966	18.036	28,6	63.002
1975	47.420	17.890	27,4	65.310
1976	45.438	16.064	26,1	61.502

Έτσι λοιπόν παρουσιάζεται το θέμα μέσω των στατιστικών. Ποιοί όμως είναι οι τρόποι μεταχείρισης οι πιο πρόσφοροι για τόν κάθε τύπο ανηλίκων;

Πρίν απαντήσουμε στο έρώτημα αυτό, θεωρούμε σκόπιμο νά εκθέσουμε προκαταρκτικά και πάντα άναφορικά με το θέμα, την άντεγκληματική πολιτική καθώς και τη θέση του ανηλίκου στο πλαίσιο του ποινικού κώδικα.

2. άντεγκληματική πολιτική

Η άντεγκληματική πολιτική, περισσότερο τέχνη παρά έπιστήμη, έχει σαν σκοπό την άνακάλυψη και την έφαρμογή της καλύτερης δυνατής λύσης στα διάφορα προβλήματα ουσίας και τύπου, που θέτει το εγκληματικό φαινόμενο.³

Όσον αφορά ή μεταχείριση των ανηλίκων, ή πολιτική αυτή συνίσταται στην άποφυγή ή τή μείωση στο έλάχιστο της ύποτροπής του ανηλίκου που έχει ύποβληθεί ήδη σε θεραπεία. Η Διεύθυνση της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης είναι ή κυρία δημόσια άρχή ή έπιφορτισμένη με την άνέυρεση λύσεων στο πρόβλημα της άπροσάρμοστης νεότητας. Είναι ή διοικητική άρχή που εκφράζει την άντεγκληματική πολιτική.

2.1. Στάδια εξέλιξης

Η πολιτική της Διεύθυνσης αυτής, από τότε που δημιουργήθηκε (το 1945) μέχρι σήμερα, υπέστη σημαντικές άλλαγές υπό την επίδραση διαφόρων παραγόντων και καταστάσεων.

α) Η προσαρμογή του παιδαγωγικού στις άλλες ανάγκες της δικονομίας

Η Διεύθυνση της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, έπηρεασμένη από το δικονομικό σύστημα, προσπάθησε ν' ανταποκριθεί στο πρόβλημα των ανηλίκων με τη δημιουργία μορφωτικών και εκπαιδευτικών ίδρυμάτων που άντιστοιχοϋσαν στις διάφορες φάσεις της ποινικής δικονομίας. Η διαδοχή των χωριστών αυτών φάσεων, που χαρακτηρίζει πάντοτε την ποινική δικονομία, προσάρμοσε το παιδαγωγικό επίπεδο στις άλλες ανάγκες του, με μία διαδοχή «άνάληψης ευθυνών» από τα διάφορα παιδαγωγικά όργανα, μέσα στο διοικητικό πλαίσιο της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης. Αυτό το στερεοτυπικό σχήμα των διαδοχικών φάσεων δέν άναποκρινόταν στις ψυχολογικές άλλαγκες του ανηλίκου και έπομένως ούτε στις άλλαιτήσεις της άναδιαπαιδαγώγησης, όπως παρατήρησε ή κυρία Rozes, διευθύντρια της

3. H. Donnedieu de Vabres, *Droit criminel*, Dalloz, 1946.

Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως.⁴ Γι' αὐτό, ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγωγώση ἄλλαξε κατεύθυνση καὶ προσπάθησε νὰ προσαρμόσει τὸν παιδαγωγικὸ «ἐξοπλισμὸν» στὶς ἀνάγκες τῶν νέων. Γιά τὸ σκοπὸ αὐτὸ μέσα στὸ ἴδιο ἀναμορφωτικὸ κατὰστημα ἢ τίς ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσεως, ὁ τρόπος «ἀνάληψης εὐθύνων» ποικίλλει.

β) Ἡ ὑπερίσχυση τοῦ παιδαγωγικοῦ

Κατὰ τὸ στάδιο αὐτό, ἡ ἐπέμβαση τοῦ δικαστῆ τῶν ἀνηλίκων μειώνεται οὐσιαστικά καὶ οἱ ἀποφάσεις του ἐξαρτῶνται ἀπὸλυτα ἀπὸ τίς γνώμες τῶν παιδαγωγικῶν ὀργάνων. Γιά τὴν ἀποφυγὴ, λόγῳ τῆς παρέμβασιν αὐτῆς, ἀποτελεσμάτων διαφορετικῶν ἀπὸ ἐκεῖνα πού προβλέπονται ἀπὸ τὸ νόμο, μέ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καταφαίνεται ἀντίστροφα ἡ ἀνάγκη ἐπαναφορᾶς τοῦ ἐλέγχου τοῦ δικαστῆ τῶν ἀνηλίκων πάνω στὶς χρησιμοποιούμενες παιδαγωγικὲς μεθόδους.

γ) Ἡ ἐναρμόνιση τοῦ δικαστικοῦ καὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ

Ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως ἀναγκάζεται νὰ προσαρμόσει ὅλον τὸν παιδαγωγικὸ τῆς «ἐξοπλισμὸν» κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ στενὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν παιδαγωγικῶν ὀργάνων καὶ τοῦ δικαστῆ τῶν ἀνηλίκων. Ἡ πραγματοποιοῦσα αὐτῆς τῆς συνεργασίας μεταξὺ παιδαγωγικῶν ὀργάνων καὶ δικαιοσύνης τῶν ἀνηλίκων, ἀποτελεῖ στὴν πραγματικότητα μιὰ ἀπὸ τίς βασικὲς ἀρχές τῆς σημερινῆς πολιτικῆς.

2.2. Ἡ ἐπίτευξη συνεργασίας μεταξὺ παιδαγωγικοῦ καὶ δικαστικοῦ

Ἡ μεσολάβηση τῶν παιδαγωγικῶν ὀργάνων γίνεται σ' ὅλα τὰ στάδια τῆς διαδικασίας: Κατὰ τὸ στάδιο πληροφοριῶν, μέ τίς πληροφορίες πού δίνονται στὸ δικαστῆ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ λειτουργό, σχετικὰ μέ τὸν ἀνήλικον καὶ τὸ περιβάλλον του. Κατὰ τὸ στάδιο ἀνάκρισης—οὐσιαστικότερο μέρος ἐργασίας τῶν παιδαγωγικῶν ὀργάνων—μέ τίς διαφορὲς ἐξετάσεις καὶ παρατηρήσεις πού προσδιορίζουν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου. Κατὰ τὸ στάδιο ἐκδίκασης, μέ τὴ γνωμοδότηση ἀπὸ τοὺς εἰδικούς τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν στὸ δικαστῆ ἀνήλικον πού, σὲ ἀντίθεση μέ τὴν κοινὴ ποινικὴ διαδικασία, στὴν προσπάθειά του νὰ κατανοήσῃ ὅσο τὸ δυνατό πληρέστερα τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου, ἀπευθύνεται πάντοτε στοὺς εἰδικούς αὐτούς, ζητώντας τὴ γνώμη τους πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ἀπόφασός του.

4. Προσανατολιστικὸ σημεῖωμα τῆς πολιτικῆς τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως, προτομιάσι τοῦ VII πλάνου, σημεῖωμα πολυγραφημένο καὶ μοιρασμένο ἀπὸ τὸ γραφεῖο Κ.Ι. τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως.

Μετά τὴν ἐκδίκαση, μέ τὴν ἀνάθεση τῆς ἐκτέλεσης τῶν ληφθέντων μέτρων στὰ παιδαγωγικά ὄργανα, πού δὲν παύουν νὰ συνεργάζονται μέ τὸ δικαστῆ ἀνηλίκων σὲ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς μεταχείρισής γιὰ τὴν τυχόν μετατροπὴ τῶν ἤδη ἐπιβληθέντων μέτρων. Ἡ συνεχὴς προσαρμογὴ μπορεῖ νὰ λάβῃ χώρα σὲ ὅποιαδήποτε στιγμή τῆς μεταχείρισής. Γιά νὰ εἶναι στὴν πραγματικότητα αὐτὴ ἡ συνεργασία πλὴ ἀποτελεσματική, κάθε δικαστῆς πρέπει νὰ συνεργάζεται μέ τὰ παιδαγωγικά κατὰστήματα πού βρίσκονται κοντὰ στὴν ἔδρα τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων. Ἡ συνεργασία σκοπὸ ἔχει κατὰ πρῶτο λόγο νὰ ἐπιτρέψῃ στὸ δικαστῆ νὰ μορφώσῃ γνώμη σχετικὰ μέ τοὺς τρόπους διαπαιδαγωγώσεως καὶ κατὰ δεύτερο λόγο νὰ διευκολύνῃ τὰ παιδαγωγικά ὄργανα στὴν κατανόηση τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων. Ὁ τελικὸς σκοπὸς συνίσταται στὸ νὰ καταστῇ ὁ ἀνήλικος ἐγκληματίας ἢ ὁ «σὲ ἠθικὸ κίνδυνον» ἕνας ὑπεύθυνος καὶ ἱκανὸς νὰ ζήσει στὴν κοινωνία ἀνθρώπων.

2.3. Συντελεστὲς τῆς ἀποκρυστάλλωσης τῶν ἰδεῶν

Τί συντέλεσε ὁμως στὴν ἀποκρυστάλλωση αὐτῶν τῶν ἰδεῶν, πού εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλαγὴ τῶν κατευθύνσεων τῆς Διεύθυνσης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως;

Γενικοὶ παράγοντες: Ἡ οἰκονομικὴ, ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξις καὶ ἡ ἐξέλιξις κοινωνικῆς περιθωρίως στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τοῦ περιθωριακοῦ πληθυσμοῦ. Ἐπίσης, ἡ ἐξέλιξις τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ νέου θεσμοῦ τῆς κοινωνικῆς ἀμύνης (la défense sociale). Οἱ ἀλλεπάλληλες μεταρρυθμίσεις στὴ γαλλικὴ κοινωνία, ἀποτέλεσμα τῶν παραπάνω παραγόντων, δὲν ἔταν δυνατό, παρά νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πολιτικὴ τῆς Διεύθυνσης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως.

Εἰδικοὶ παράγοντες: Ἡ σπουδαιότητα τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ ὁ παράγοντας χρόνος.

Ἀπὸ τίς ἐρευνες πού ἔχουν πραγματοποιηθεῖ πάνω στὸ θέμα τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων, διαπιστώθηκε ὅτι ἡ ἀδυναμία τῆς κοινωνικῆς προσαρμογῆς αὐτῶν τῶν νέων ἔγκειται ἀρχικά στίς μὴ ἁρμονικὲς σχέσεις μέ τὸ οἰκογενειακὸ τους περιβάλλον. Στὴ συνέχεια, στὸ ἄγχος μέ τὸ ὅποιο οἱ νέοι ἀντιμετωπίζουν τὴ μετάβασή τους στὸ στάδιο τοῦ ἐνηλίκου, γιατί αὐτὴ ἡ μετάβαση προϋποθέτει ἀσκηση ἐνὸς ἐπαγγέλματος, γεγονὸς πού ἡ κοινωνία δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐξασφαλίσῃ. Γιά τὸ λόγο αὐτό, ἡ «μελέτη» τῆς προσωπικότητάς καὶ τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀνηλίκου εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν ἀναμορφωτικῶν μέτρων. Λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν αὐτὸν τὸν παράγοντα, ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγωγώση ὀδηγήθηκε στὴ δημιουργία ἐνὸς συστήματος ἀναμορφωτηρίων «μέ ἑλαφρὸ ἐξοπλισμὸ», πού ἡ λειτουργία τους μοιάζει κατὰ κάποιον

τρόπο, ὅπως θά δοῦμε, μὲ τὴ λειτουργία τῆς οἰκογένειας (π.χ. ἐστίης παιδαγωγικῆς δράσης).

Ἡ ἐπέμβαση τῶν παιδαγωγικῶν ὀργάνων στὴν οἰκογένεια καὶ στό περιβάλλον τοῦ ἀνηλίκου πρέπει νά γίνεται μὲ ἀρκετὴ σύνεση καὶ μέτρο καὶ κυρίως μὲ σεβασμὸ στὶς ἀρχές τῆς οἰκογένειας (μόρφωση, ὕλικές καὶ ἠθικές ἀνάγκες, κτλ.).

Σχετικὰ μὲ τὸ δεῦτερο παράγοντα (χρόνο), εἶναι γενικά ἀποδεκτὸ ὅτι ἡ ἀποτελεσματικότητά τῆς διαπαιδαγώγησης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ μὴ διακοπὴ τῆς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μεταχείρισης, λόγω τῶν διαφόρων σταδίων τῆς δικονομίας. Ἡ διαπαιδαγώγηση τότε μόνο δὲν διακόπτεται, ὅταν ἐξασφαλιστεῖ ἡ δημιουργία τρόπων «λήψεως εὐθύνων», ποῦ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ποικιλία καὶ τὴ μὴ ἐξειδικεύση τῶν παιδαγωγικῶν «ἐξοπλισμῶν». Ἡ προσέγγισή εἶναι ἐδῶ πολυδυναμικὴ καὶ τελεολογικὰ ὀλιστικὴ.

3. Θέση τοῦ ἀνηλίκου στὸ πλαίσιο τῆς ποινικῆς νομοθεσίας

Ἄλλοτε, τὰ ἐγκλήματα ἐτιμωροῦντο γενικά, μὲ βάση τὴν ἀντικειμενικὴ τους ὑπόσταση χωρὶς νά λαμβάνεται ὑπ' ὄψη ἡ ἡλικία τοῦ δράστη. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου ἐπεκράτησε ἡ ἰδέα νά ἐξετάζεται καὶ ἡ ἡλικία. Ἔτσι, φτάσαμε στὸ διαχωρισμὸ τῶν ἐγκληματιῶν σέ ἀνηλίκους καὶ ἐνηλίκους. Κάθε ἐγκλημα ποῦ διαπραττεται ἀπὸ ἀνῆλικο ἀρχισέ νά ἐξετάζεται ἂν εἶναι ἀποτέλεσμα ἑλλειψῆς ἢ κακῆς διαπαιδαγώγησης. Ὁ νομοθέτης ἀντιμετώπισε μὲ τὴ σειρά αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν ἰδεῶν.

3.1. Κείμενα

Ὑπάρχουν κείμενα μεγάλης σπουδαιότητος ποῦ ἔχουν ἀναφερθεῖ στὴν ἐξέλιξη τῆς νομικῆς κατάστασης τοῦ ἀνηλίκου, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Θὰ περιοριστοῦμε στὰ πλέον βασικά καὶ σχετικὰ πρόσφατα:

Τὸ διάταγμα (ordonnance) τῆς 2ας Φεβρουαρίου 1945 «περὶ ἐγκληματικότητος ἀνηλίκων»⁵ εἶναι τὸ πῶς σπουδαῖο, γιατί μ' αὐτὸ θεσπίζεται ὁ νομικὸς καταστατικὸς χάρτης μῆς νεότητος ποῦ ἔπαυε νά θεωρεῖται «ἐνοχος». Ὡστόσο θά πρέπει, πρὶν προχωρήσουμε στὴ λεπτομερῆ ἀνάλυση τῆς κατάστασης σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ διάταγμα, νά σταθοῦμε γιὰ λίγο στὸ νόμο τοῦ 1912, ποῦ εἰσήγαγε τὰ δικαστήρια γιὰ ἀνηλίκους, κατάργησε τὸ κριτήριο τῆς «διάκρισης»⁶ (τὴν ἱκανότητα δηλαδὴ νά διακρίνει τὸν ὀδικο χαρακτήρα τῆς πράξης) γιὰ τοὺς ἀνη-

λίκους μέχρι καὶ 12 ἐτῶν καὶ προετοίμασε τὴν ἐξέλιξη, ποῦ εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τὸ διάταγμα τοῦ 1945.

Τὸ διάταγμα αὐτὸ (τοῦ 1945) καθιερώνει τὶς ἐξῆς ἀρχές:

Πρῶτα ἀπ' ὅλα δημιουργεῖ τὸν εἰδικὸ δικαστὴ ἀνηλίκων, συντονίζοντας ἔτσι τὴν ὑπαρξὴ τῶν εἰδικῶν δικαστηρίων ποῦ εἶχε δημιουργήσει ὁ νόμος τοῦ 1912, μὲ τὴν ἐξειδίκευση δικαστῶν γιὰ ὅσα ἀφοροῦν τοὺς νέους. Στὸ δικαστὴ δίνει μεγάλη ἐξουσία καὶ τοῦ ἐπιτρέπει τὴν ἐπέμβαση σέ ὅλα τὰ στάδια τῆς ποινικῆς διαδικασίας. Στὴ συνέχεια, θέτει μιὰ ἄλλη ἀρχή: τὴν ἀρχὴ τῆς εἰκαζόμενης ποινικῆς ἀνευθυνότητας ὅλων τῶν ἀνηλίκων μέχρι καὶ 18 ἐτῶν, καταργώντας ἔτσι ὀριστικὰ τὸ κριτήριο τῆς διάκρισης. Ἡ ἀρχὴ ὅμως αὐτὴ δὲν ἐφαρμόζεται σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, ὅταν οἱ περιστάσεις ἢ ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου τὸ ἀπαιτοῦν. Ἡ κατάργηση τοῦ κριτηρίου τῆς διάκρισης βασιίζεται, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, ὅχι στὴν ἱκανότητα καταλογισμοῦ τοῦ ἀνηλίκου, ἀλλὰ στὶς ἀνάγκες διαπαιδαγώγησής του. Ἡ ἄμεση δηλαδὴ σχέση μεταξύ τῆς βαρύτητας τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ποινῆς δὲν ἐξετάζεται πλέον.

Ἔτσι, οἱ ἀνήλικοι μέχρι ἡλικίας καὶ 12 ἐτῶν εἶναι ἀνεύθυνοι, οἱ δὲ ἀπὸ 12 ἕως 18 ἐτῶν ἔχουν περιορισμένη εὐθύνη. Καὶ στοὺς μὲν ἡλικίας 12 ἕως καὶ 15 ἐτῶν παρέχεται ἀμετάκλητο τὸ δικαίωμα τῆς συγγνώμης λόγω ἡλικίας, στοὺς δὲ 16 ἕως καὶ 18, παρέχεται μὲν τὸ ἴδιο δικαίωμα, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις μπορεῖ νὰ τὸ στερήσει ὁ δικαστὴ ἀνηλίκων βάσει αἰτιολογημένης ἀπόφασης. Ἀξίζει νά σημειωθεῖ τὸ γεγονός ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, μπορεῖ νά ἐπιβληθεῖ στὸν ἀνῆλικο ἡλικίας 16 ἐτῶν, ἡ ἴδια ποινὴ ποῦ προβλέπεται γιὰ ἐναν ἐνήλικο.⁷ Αὐτὸ βέβαια δείχνει μιὰ ἰδιομορφία τῆς ἐξέλιξης τῶν ἰδεῶν τοῦ νομοθέτη, ἀλλὰ τοποθετεῖ τὸ θέμα σ' ἓνα πλαίσιο πῶς πλατὺ, ἀφοῦ ἡ φοίτηση σὲ σχολεῖο εἶναι ὑποχρεωτικὴ στὴ Γαλλία ἕως τὰ 16. Καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς κοινωνικῆς ἁμυνας, ὁ νομοθέτης προτίμησε νά δείξει μεγαλύτερη ἐλαστικότητα σ' ἓνα πληθυσμὸ ποῦ παῦει νά βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ ἔλεγχο τῶν σχολεῖων. Τελικά ὅμως ὁ νόμος δίνει τὸ προβάδισμα στὰ μέτρα προστασίας, βοήθειας καὶ παιδαγωγικῆς ἐποπτείας σὲ βάρος τῶν ποινῶν, καὶ εἰσάγει μιὰ κλιμάκωση τῶν παιδαγωγικῶν μέτρων.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά καὶ παράλληλα μὲ τὴν πρόοδο τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ἔπρεπε νά εἰσαχθεῖ στὰ ἦθη ὁ θεσμὸς αὐτοῦ τοῦ δικαστῆ ἀνηλίκων, νά ἐπιβεβαιωθεῖ ἔτσι ὁ ρόλος τοῦ σάν προστάτη τῆς νεότητος «σὲ ἠθικὸ κίνδυνο», ἡ κοινὴ γνώμη νά ἀποκτήσει μεγαλύτερη εὐαισθησία στὸ δράμα τῶν δυστυχισμένων παιδιῶν καὶ ἔτσι νά κατοχυρωθεῖ ἡ

5. Dalloz, 1945, L. 169, commentaire de M. Donnedieu de Vabres.

6. Σύμφωνα μὲ τοὺς P. Garraud καὶ M. Laborde-Lacoste, *Précis élémentaire de droit pénal*, Sirey 1936, n° 1314, καὶ 1316 ἡ κατάργηση αὐτοῦ τοῦ κριτηρίου χαρακτηρίζεται σάν ἓνα μέσο τῆς ἀντεγκληματικῆς πολιτικῆς.

7. Τὸ ἔτος 1976 ἐπιβλήθηκε θανατικὴ ποινὴ σὲ ἀνῆλικο ἡλικίας 17 ἐτῶν, γιὰ διαπραχθέν κακοὐργημα (φόνος μετὰ ληστείας).

έννοια τῆς «παιδαγωγικῆς βοήθειας», σύμφωνα μὲ τὴν ἔκταση πού θέλησε νά τῆς δώσει τὸ διάταγμα τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1958.⁸ Τὸ κείμενο τοῦ διατάγματος αὐτοῦ, ἐνσωματωμένο στὸν Ἀστικό Γαλλικό Κώδικα μὲ τὸν τίτλο «περὶ πατρικῆς ἐξουσίας» (ἄρθρα 375-382 Γ.Α.Κ.), ἀντικατέστησε τὶς διατάξεις περὶ «πατρικοῦ σωφρονισμοῦ», ἔννοια πού ἔκτοτε ἐξαλειφθηκε ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ νόμου.

Σὰν εἰδικὸ δίκαιο καὶ ὄχι δίκαιο κατ' ἐξαιρέση, τὸ διάταγμα τῆς 23 Δεκ. 1958 θεωρήθηκε ὡς καταστατικός χάρτης τῆς προστασίας τῆς νεότητος. Τὸ διάταγμα αὐτό, σέ σχέση μὲ τὸ προηγούμενο τοῦ 1945, παριστάνει συμβολικά «τὸ κοινὸ δίκαιο» καὶ καλύπτει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δραστηριότητος τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων. Αὐτὴ ἦταν βέβαια καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ νομοθέτη, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσι: «Ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὶς ἀρχές πού ὁδηγοῦν στὴν ἐξέλιξη τῶν θεσμῶν, προσαρμοσμένο σὲς τεχνικὲς προδόους, τὸ καινούργιο κείμενο, προσανατολίζοντας τὴν ἐνέργεια τοῦ δικαστοῦ ἀνηλίκων στὴ λήψη προληπτικῶν μέτρων, πῆρε μιά βασικὴ θέση στὴ δικαστικὴ προστασία τῶν ἀνηλίκων».

Μιά ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀρετὲς αὐτοῦ τοῦ νόμου εἶναι ὅτι υπογραμμίζει τὴ σπουδαιότητα τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καὶ τὴν ἀνάγκη παραμονῆς τοῦ ἀνηλίκου στὸ φυσικὸ τὸν περιβάλλον. Ἐτεῖ, ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐφετιοῦ Ἀνελίκου τοῦ Παρισίου χαιρέτισε μὲ τὰ ἐξῆς λόγια τὴ δημοσίευσή αὐτοῦ τοῦ νόμου: «Ὁ Ἀστικός Κώδικας στὸν ὅποιο ἀνήκουν τὰ καινούργια κείμενα θέτει τὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ διαπαιδαγώγησις τοῦ ἀνηλίκου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν». Ἡ ἰδέα αὕτη, γιὰ τὴν ὁποία ἔγινε μεγάλη κριτικὴ στὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα, ξαναβρίσκει μιά ζωτικὴ ἀνανέωσις ὕστερα ἀπὸ ἐργασίες πού ἔγιναν σέ διάφορες σχολές ψυχολογίας, μὲ τὶς ὁποῖες διαπιστώθηκε ἡ σπουδαιότητα τοῦ δεσμοῦ μεταξὺ παιδιοῦ καὶ οἰκογένειας. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ ἔννοια τῆς «ἐπιτήρησης» ἐξαφανίστηκε ἀπὸ τὸ κείμενο καὶ ἀντὶ γι' αὐτὴν γίνεται λόγος γιὰ βοήθεια, ὕλη καὶ ἠθικὴ, πού δίνεται στοὺς ἀνηλίκους ἢ σὲς οἰκογενεῖες τους, γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ τελευταῖες κάτω ἀπὸ τὶς καλὲς συνθήκες νὰ ἐκπληρώσουν τὰ καθήκοντά τους. Ἐτεῖ τοιαυτὸνιστον παρουσιάζεται τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου.

Τὰ δύο αὐτὰ διατάγματα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ὁλοκληρωμένο δίκαιο ἀνηλίκων, πού δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστεί μεγάλες μεταρρυθμίσεις. Ὡστόσο, μιά σειρά νόμων ἐπέφερε μερικὲς ἀλλαγές:

Τὸ διάταγμα τῆς 24ης Μαΐου 1951⁹ εἰσήγαγε τροποποίηση τοῦ διατάγματος τοῦ 1945 καὶ ὁ νόμος τῆς 4ης Ἰουνίου 1970¹⁰ καὶ τὸ διάταγμα τῆς 23ης Δεκεμ-

βρίου τοῦ 1970 εἰσήγαγαν τροποποίηση τοῦ διατάγματος τοῦ 1958.

Ὁ πρῶτος νόμος καθιέρωσε ἀφ' ἐνός μὲν τὴν ἰδρυστὴ ἐνός δικαστηρίου ἀνηλίκων σέ κάθε νομό¹¹—πράγμα πού ἐπέτρεψε τὴν καλὴτερὴ εἰδίκευσή τοῦ δικαστῆ τῶν ἀνηλίκων—ἀφ' ἑτέρου ἐπανάφερε τὸν κατηγορηθέντα μὲ τὸ διάταγμα τοῦ 1945 θεσμό τοῦ κακουργιοδικείου ἀνηλίκων, τοῦ ὁποῖου δυστυχῶς ἡ σύνθεσις δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴ σύνθεσις τοῦ κοινοῦ κακουργιοδικείου. Ὁ νόμος τῆς 4ης Ἰουνίου 1970 καὶ τὸ διάταγμα τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ 1970 δὲν ἐπέφεραν οὐσιώδεις ἀλλαγές στὸ προηγούμενο σύστημα. Τὸ ἄρθρο 375 τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα, σύμφωνα μὲ τὸ νέο νόμο, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὅποτε εἶναι δυνατόν, ὁ ἀνήλικος πρέπει νὰ παραμῆναι στὸ φυσικὸ τὸν περιβάλλον».

Ἐπὶ πλέον, δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε τὸ νόμο τῆς 5ης Ἰουλίου 1974 πού μείωσε τὸ ὄριο τῆς ἀστικής ἐνηλικίωσης σέ 18 χρόνια. Αὐτὸ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία πολλῶν προβλημάτων λόγῳ τῆς ἐξάλειψης τοῦ προληπτικοῦ μέτρου τῆς «παιδαγωγικῆς βοήθειας», σέ ὁρισμένη κατηγορία ἀνηλίκων.

Τὸ διάταγμα ὁμῶς τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1975 δίνει τὸ δικαίωμα στοὺς νέους μὴ ἐγκληματίες, 18 ἕως 21 ἐτῶν, πού παρουσιάζουν μεγάλες δυσκολίες κοινωνικῆς προσαρμογῆς, νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ δικαστὴ ἀνηλίκων τὴν ἀνανέωσή ἢ τὴ λήψη μέτρων δικαστικῆς προστασίας. Ὁ δὲ νόμος τῆς 11ης Ἰουλίου 1975,¹² ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ παραπάνω διατάγματος, πρόσθεσε στὸ νόμο τοῦ 1945 τὸ ἄρθρο 16 bis ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῖου «ἐάν ἦδη ἔχουν ληφθεῖ προληπτικὰ μέτρα γιὰ ἓναν ἀνήλικο ἡλικίας 16 ἐτῶν, τὸ δικαστὴριο τῶν ἀνηλίκων ἢ τὸ κακουργιοδικεῖο ἀνηλίκων μποροῦν ἐπίσης ν' ἀπαγγεῖλουν μὲ δικαιολογημένη ἀπόφαση τὴ θέση αὐτοῦ ὑπὸ δικαστικὴ προστασία γιὰ μιά διάρκειαν πού δὲν ὑπερβαίνει τὰ 5 ἔτη». Σημειώνεται ἐπίσης, ὅτι στὴν περίπτωση πού ὁ ἀνήλικος ἔχει ἐισαχθεῖ σ' ἓνα κατά-

11. Μέχρι τὸ 1951, ὄπῃρε ἓνα δικαστὴριο ἀνηλίκων σέ κάθε περιφέρειαν. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ Γαλλία ἀποτελεῖται ἀπὸ 22 περιφέρειες καὶ 94 νομούς.

12. Ὁ νόμος αὐτὸς τέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1977. Παρουσιάζει ὁμῶς τεράστιες πρακτικὲς δυσκολίες ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀποφάσεις πρέπει νὰ λαμβάνονται ἀπὸ τὸ δικαστὴριο τῶν ἀνηλίκων ἢ τὸ κακουργιοδικεῖο τῶν ἀνηλίκων καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ δικαστὴ τῶν ἀνηλίκων. Ὄντως, στὴν πράξη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ 1977 μερὶς σήμερα, πάρθηκαν μόνον 4 ἀποφάσεις σύμφωνα μὲ τὸ νόμο. Ὁ μικρὸς αὐτὸς ἀριθμὸς ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὸς ὁ νέος θεσμὸς στὴ δικονομία εἶναι δύσκολος στὸ χεiriσmό του. Ἐτεῖ, ὁ δικαστὴς μετατρέπει μιά ὑπόθεσις ἐγκληματίας σὲ ὑπόθεσις ἀνηλίκου πού παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες κοινωνικῆς προσαρμογῆς καὶ βάσει αὐτοῦ ἐφαρμόζει ἄλλο νόμο, τὸ διάταγμα τῆς 18ης Φε. 1975, πού τὸ ἐπιτρέπει νὰ λάβει μέτρα μόνος του, ἀντὶ νὰ ληφθῶν ἀπὸ τὸ δικαστὴριο τῶν ἀνηλίκων ἢ τὸ κακουργιοδικεῖο. Ἐπειδὴ ὁμῶς αὕτη ἡ κατάσταση δὲν εἶναι «ῥηγὴς» ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς «νομιμότητος», ἓνα καινούργιο νομοσχέδιο βρίσκεται ὑπὸ μελέτῃ.

8. Journal Officiel τῆς 24ης Δεκεμβρίου 1958, σελ. II. 769

9. Journal Officiel τῆς 25 Μαΐου 1951.

10. J.O. τῆς 5 Ἰουνίου 1970, V.C. Colombet, σχόλιο τοῦ νόμου n°70-459 τῆς 4 Ἰουνίου 1970 ἐπὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, D.1971, chron.p.1.

στημα, ή παραμονή του έχει παίρνει τέλος κατά το χρόνο ενηλικίωσης, εκτός αν ο ενδιαφερόμενος ζητήσει την παράτασή της.

3.2. Χαρακτηριστικά του συστήματος της δικαστικής λειτουργίας

Το σύστημα διαπνέεται από πνεύμα ανθρωπιάς και κατανόησης. Ο δικαστής συχνά καταφεύγει, ανάλογα με την υπόθεση, στις συμβουλές των ειδικών των ανθρωπίνων επιστημών (ψυχιάτρων, ψυχολόγων και παιδαγωγών).

Μ' άλλα λόγια, το κλίμα εμπιστοσύνης που κυριαρχεί κάνει τον ανήλικο να πιστέψει ότι οι άνθρωποι που καταπιάνονται με την υπόθεσή του φροντίζουν για το καλό του· αυτό δημιουργεί ένα κλίμα διαλόγου. Η ευελιξία που υπάρχει στη δικονομία επιτρέπει τη συνεχή προσαρμογή των μέτρων στην κατάσταση του ανηλίκου και τέλος, το γεγονός ότι ο ίδιος δικαστής παρακολουθεί την υπόθεση από την αρχή μέχρι το τέλος δημιουργεί μία συνοχή και διευκολύνει τη λήψη των σωστών αποφάσεων. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η διαδικασία του επ' αυτοφώρω άδικήματος δεν εφαρμόζεται επί υποθέσεων ανηλίκων.

3.3. Διοργάνωση του δικαστικού μηχανισμού

Η διαδικασία λοιπόν του θέματος των ανηλίκων είναι μία ειδική διαδικασία και τα όργανά της είναι τα εξής: ο δικαστής ανηλίκων, το δικαστήριο των ανηλίκων, το έφετείο ανηλίκων και το κακουργιοδικείο ανηλίκων.

Ο δικαστής ανηλίκων εκλέγεται μεταξύ των δικαστών του πρωτοδικείου της περιφέρειας όπου εδρεύει το δικαστήριο των ανηλίκων, για δύο χρόνια, με βάση τις ικανότητές του και το ενδιαφέρον το οποίο εκδηλώνει για τα προβλήματα της νεότητας. Είναι αρμόδιος να δικάζει τα πταίσματα της 5ης τάξης¹³ και τα πλημμελήματα που έχουν διαπραχθεί από ανηλίκους μέχρι και 18 ετών. Επί πλέον, το δικαίωμα να αποστέλλει την υπόθεση στο δικαστήριο ανηλίκων, αν το κρίνει σκόπιμο. Στην περίπτωση που δικάζει ο ίδιος, απαγγέλλει μόνο μέτρα διαπαιδαγώγησης ή επίβλεψης (δηλαδή, τοποθέτηση στην οικογένεια ή σε άλλο πρόσωπο και θέση υπό επίμελεια), που δεν συνεπάγονται τοποθέτηση σε δημόσιο ή ιδιωτικό κατάστημα της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης.

Το δικαστήριο ανηλίκων συγκροτείται από ένα δικαστή ανηλίκων ως πρόεδρο και δύο πάρεδρους μη δικαστές, που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τα προβλήματα των νέων και που τους χαρακτηρίζει υπευθυνότητα. Το δικαστήριο αυτό είναι αρμόδιο να δικάζει σε πρώτο βαθμό τα πταίσματα της 5ης τάξης που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης πάνω από 10 ημέρες ή χρηματική ποινή πάνω από 600 γαλλικά φράγκα, τα πλημμελήματα που έχουν διαπραχθεί από ανηλίκους 18 ετών, όπως επίσης και τα κακοουργήματα που έχουν διαπραχθεί από ανηλίκους μέχρι και 15 ετών. Επιβάλλει επίσης διάφορα μέτρα διαπαιδαγώγησης, μέτρα που συνεπάγονται την τοποθέτηση σε δημόσιο ή ιδιωτικό κατάστημα της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, όπως επίσης και ποινές.

Το έφετείο ανηλίκων το οποίο έχει αρμοδιότητα να δικάζει σε δεύτερο βαθμό τις αποφάσεις του πταισματοδικείου, του δικαστή ανηλίκων και του δικαστηρίου ανηλίκων, συγκροτείται από τρεις συμβούλους, απ' τους οποίους ο ένας, ο οποίος εκτελεί χρέη προέδρου, είναι αντιπροσωπευτικός σύμβουλος προστασίας του παιδιού (conseiller délégué à la protection de l'enfance).

Το κακουργιοδικείο ανηλίκων αποτελείται από ένα σύμβουλο έφετείου ως πρόεδρο, από δύο πάρεδρους οι οποίοι εκλέγονται—εκτός αν δηλώσουν αδυναμία—μεταξύ των δικαστών ανηλίκων της αρμοδιότητας του έφετείου, και από 9 ενόρκους, άπλους πολίτες, που εκλέγονται με κλήρωση από τον κατάλογο των ενόρκων του κοινού κακουργιοδικείου, το οποίο είναι αρμόδιο να δικάζει μόνο τα κακοουργήματα τα διαπραχθέντα από ανηλίκους ηλικίας 16 έως 18 ετών. Επειδή όμως η σύνθεσή του είναι όπως του κοινού κακουργιοδικείου, μπορεί να δικάσει και τους ανηλίκους συναυτουργούς ή συνεργούς των ανηλίκων, εφ' όσον ετσι αποφάσισε το δικαστικό συμβούλιο.

Σχετικά με τους «σε ήθικό κίνδυνο» ανηλίκους, το άρθρο 375 του Γαλλικού Αστικού Κώδικα δίνει αρμοδιότητα στο δικαστή ανηλίκων να λάβει μέτρα «παιδαγωγικής βοήθειας» για τους ανηλίκους των οποίων η ύγεια, η ασφάλεια, ή ήθικη και ή διαπαιδαγώγηση κινδυνεύουν. Υπενθυμίζουμε ότι ο τρόπος μεταχείρισης των ανηλίκων εγκληματιών και των «σε ήθικό κίνδυνο» πραγματοποιείται με βάση τις ίδιες αρχές και στα ίδια αναμορφωτικά καταστήματα.

Τελειώνοντας το κεφάλαιο αυτό, συνοψίζουμε τις βασικές αρχές της δικαιοσύνης που εφαρμόζεται στους ανηλίκους: ειδική διαδικασία, ειδικά δικαστήρια, προτεραιότητα στην εξέταση της προσωπικότητας του ανηλίκου, εξαιρετική ελαστικότητα των παιδαγωγικών μέτρων και γενικά μία «δυναμική» για την κατανόηση του προβλήματος των κοινωικά άπροσάρμοστων παιδιών.

13. Art. R. 40 du Code Pénal.

4. μεταχείριση

4.1. Διοργάνωση

Στὴ μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων, ὅπως καὶ σὲ ἐκείνη τῶν ἐνηλίκων, μεσολαβεῖ κατ' ἀρχὴν ἓνα ὄργανο διοικητικό, ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως (La Direction de l'Education Surveillée) καὶ ἓνα δικαστικό, ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων.¹⁴ Συνεργάζονται ἐπίσης στὴ μεταχείριση ἐκτός ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούς, τοὺς ἐπιμελητές καὶ τοὺς ἀπλούς ἰδίωτες, διάφορα ἰδιωτικά καταστήματα.

4.1.1. Ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγωγή

4.1.1.1. Ρόλος τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως: Ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως, πού εἶναι μία ἀπὸ τίς δέκα Διευθύνσεις τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης καὶ πού δημιουργήθηκε μὲ τὸ νόμο τῆς 13ης Σεπτεμβρίου 1945, ἀναλαμβάνει νὰ ἀπαντήσῃ στὸ σύνολο τῶν ἐρωτήσεων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν προστασία τῆς νεότητος. Καθοδεύει δηλαδή τίς μελέτες, συμπράττει στὴ σύνταξη τῶν νόμων γιὰ τὴν πρόληψη καὶ μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων ἐγκληματιῶν, καὶ συμμετέχει στίς διάφορες δραστηριότητες πού ἀφοροῦν τὴν προστασία τῶν νέων. Ἐπιτυγχάνει τὴν ἀναδιαπαιδαγώγηση τῶν ἀνηλίκων ἐγκληματιῶν καὶ τῶν «σέ ἡθικὸ κίνδυνον» στὰ διάφορα καταστήματα καὶ τίς υπηρεσίες τοῦ δημόσιου τομέα, καὶ μὲ τὸν ἐλέγχου πού πραγματοποιεῖ στὰ καταστήματα καὶ υπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, τὴν ἀναμόρφωσή τους. Διαχειρίζεται τὰ καταστήματα, τίς υπηρεσίες καὶ τὰ καταστήματα τοῦ δημόσιου τομέα καὶ διοικεῖ τὸ προσωπικὸ τους. Ὁργανώνει σεμινάρια ἐπιμόρφωσης γιὰ τοὺς δικαστὲς ἀνηλίκων καὶ συγκεντρώνει ὁποιοδήποτε στοιχεῖο πού μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἀναπληρωματικὴ μόρφωση τῶν παιδαγωγῶν καὶ τῶν ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων. Λαμβάνει ἐπίσης μέρος διὰ τῶν ὁργάνων τῆς στήν ἐπιτροπὴ ἐλέγχου δημοσιευμάτων προορισμένων γιὰ τὴν νεότητα, στήν ἐπιτροπὴ κινηματογραφικοῦ ἐλέγχου, καθὼς ἐπίσης καὶ στίς ἐργασίες διαφόρων διεθνῶν ὁργανισμῶν.

4.1.1.2. Ὁργάνωση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως: Αὐτὲς οἱ διάφορες λειτουργίες πού ἔχει ἀναλάβει ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως εἶναι διαμοιρασμένες σὲ τέσσερα γραφεῖα τῆς κεντρικῆς υπηρεσίας. Τὸ πρῶτο γραφεῖο εἶναι ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν ἐξεύρεση μεθόδων καὶ τὴν ἐκπόνηση μελετῶν θεωρητικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν, καὶ ἰδιαίτερα μὲ τίς ἐργασίες τοῦ Κέντρου ἐπιμόρφωσης καὶ Ἑρευνῶν τῆς Ἐποπτευόμενης Δια-

παιδαγωγώσεως. Τὸ δεύτερο γραφεῖο, πού ἀναλαμβάνει τὴ δικαστικὴ προστασία, ἐξασφαλίζει τὴ συνεργασία τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως μὲ τὰ δικαστήρια ἀνηλίκων. Τὸ τρίτο γραφεῖο, τοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν διοικητικῶν λειτουργιῶν, εἶναι εἰδικά ἐπιφορτισμένο μὲ τὴ διοικητικὴ διαχείριση. Τέλος, τὸ τέταρτο γραφεῖο, τῶν ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων, ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐλέγχει τὴ λειτουργία τους καὶ νὰ τοὺς παρέχει τὴν ἀπαιτούμενη οἰκονομικὴ ἐνίσχυση.

α) Τὸ κέντρο Ἐπιμόρφωσης καὶ Ἑρευνῶν τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως

Τὸ Κέντρο Ἐπιμόρφωσης καὶ Ἑρευνῶν τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως δημιουργήθηκε τὸ 1952 στὸ Vaucresson. Ἡ δραστηριότητά του εἶναι διπλή: πρῶτα ἀπ' ὅλα ὁργανώνει σεμινάρια ἐπιμόρφωσης γιὰ τοὺς δικαστὲς ἀνηλίκων, τοὺς ἐπιμελητὲς ἀνηλίκων, τοὺς παιδαγωγούς κτλ., ὅπως ἐπίσης καὶ γιὰ τοὺς ξένους πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ προβλήματα τῆς νεότητος καὶ ἔχουν ἀνάλογη μόρφωση. Εἴχαμε τὴν εὐκαιρία, προσωπικά, νὰ πάρουμε μέρος γιὰ καιρὸ στίς πάρα πάνω δραστηριότητες καὶ νὰ ἐπισκεφθῶμε διάφορα δημόσια ἢ ἰδιωτικά καταστήματα, γιὰ νὰ ἐλέγξουμε ἀπὸ κοντὰ τὴν ὁργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ συστήματος.

Στὴ συνέχεια—καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ δεύτερη μορφή τῆς δραστηριότητάς του—τὸ Κέντρο τοῦ Vaucresson εἶναι ἓνα ἐν ἐνεργείᾳ κέντρο ἐγκληματολογικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐρευνῶν εἰδικευμένο στὰ προβλήματα τῆς νεότητος. Οἱ ἐρευνες αὐτὲς γίνονται κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ συντελέσουν στὴν ἐξεύρεση μίας προληπτικῆς πολιτικῆς στό θέμα τῆς ἐγκληματικότητας τῶν ἀνηλίκων, νὰ τελειοποιήσουν τίς μεθόδους ἀναδιαπαιδαγωγώσεως καὶ νὰ προσάγουν τὴ μόρφωση τῶν παιδαγωγῶν.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, πέντε ὁμάδες ἐρευνητῶν, κάθε μιά ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖ ἓνα χωριστὸ τομέα, εἶναι ἐπιφορτισμένες νὰ μελετοῦν συνεχῶς τὰ ἐξῆς θέματα:

- τοὺς τύπους καὶ τοὺς παράγοντες τῆς κοινωνικῆς προσαρμογῆς καὶ τῆς ἐγκληματικότητας τῶν νέων,
- τίς μεθόδους τῆς παιδαγωγικῆς καὶ δικαστικῆς ἐπεμβάσεως,
- τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρὰ πάνω ἐπεμβάσεων,
- τίς μεθόδους ἐπιμόρφωσης τοῦ παιδαγωγικοῦ προσωπικοῦ τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως καὶ εἰδικότερα τὴ χρησιμοποίησιν τῆς μεθόδου τῆς «δυναμικῆς τῆς ὁμάδας» (dynamique de groupe), καὶ τέλος
- τὸ κόστος τῆς ἐγκληματικότητας τῶν νέων.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πάρα πάνω ἐρευνῶν δημοσιεύονται σὲ συγγράμματα πού εἶναι ἔκδοσι τοῦ ἴδιου τοῦ Κέντρου. Οἱ ἐρευνες εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νὰ δημιουργηθεῖ σιγά-σιγά μιά σταθερὴ ἀντί-

14. Ἄν θέτουμε τὴν περιγραφή τῆς μεσολάβησης τοῦ δικαστῆ ἀνηλίκων σὲ δεύτερη θέση σὲ σχέση μὲ τὸ διοικητικό, εἶναι γιὰ σὲ αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων ἔχει ρόλο ἐποπτείας γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων ἀπὸ τὰ διοικητικά ὅργανα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν μέτρων αὐτῶν.

ληψη γιὰ τὴν ἀναδιαιδαιγῶγησιν τῶν ἀνηλίκων, ποὺ βοηθᾶται τὸν ἀνήλικο ν' ἀναπτύξει τὴν ἰδέα τῆς προσωπικῆς εὐθύνης, καὶ ποὺ τὸν ὀδηγεῖ σὲ μιὰ γενική καὶ ἐπαγγελματικὴ μόρφωση.

β) Διαχείριση τοῦ δημόσιου τομέα

Ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαιγῶγησιν ἔχει τὴ διαχείρισιν ὅλων τῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν ποὺ ἀνήκουν στὸ δημόσιο τομέα. Ἐλέγχει δηλαδὴ τέσσερις περιφερειακὲς ἀντιπροσωπείες καὶ σαράντα πέντε νομαρχιακὲς ὑπηρεσίες.

Τὸ 1945, ὁ τομέας αὐτὸς περιελάμβανε 10 οἰκοτροφεία (internats) σὲ δλόκληρῃ τῇ Γαλλίᾳ καὶ καμιά ὑπηρεσία σὲ «ἀνοιχτὸ χῶρο». Σήμερα, σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ Κέντρου Ἐπιμόρφωσης καὶ Ἐρευνῶν τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν, ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκοτροφείων ἀνέρχεται σὲ 30, ἀλλὰ πλᾶσ' αὐτὰ ὑπάρχουν διάφορες ἐστίες καὶ ὑπηρεσίες διαπαιδαιγῶγησιν «σὲ ἀνοιχτὸ χῶρο». Γενικά, ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαιγῶγησιν, σύμφωνα μὲ τίς τελευταῖες στατιστικὰς (ἔτος 1976), διαθέτει 291 δημόσια καταστήματα, διασκορπισμένα σὲ 21 περιφέρειες. Ὁ ἀκόλουθος πίνακας παρουσιάζει τὸ σύνολο τοῦ ἀριθμοῦ κάθε τύπου καταστήματος γιὰ τὸ ἔτος 1976.

Ἡ «ἐξοπλισμός» τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν
τὴν 1η Ἰανουαρίου 1976

Τύπος καταστημάτων	Ἀριθμὸς
Δημόσια Κέντρα Παρατήρησης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν	1
Ἐπαγγελματικὰ Οἰκοτροφεία τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν	4
Εἰδικὰ Ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν	23
Οἰκοτροφεία Εἰδικευμένα γιὰ ἀνηλίκους σχολικῆς ἡλικίας	1
Ἐπηρεσία Γνωμοδότησης Παιδαγωγικοῦ Προσανατολισμοῦ	63
Ἐστίες Παιδαγωγικῆς Δράσης	61
Ἐπηρεσία Τοποθέτησης σὲ Οἰκογένειες	4
Ἐπηρεσία Ἐκπαιδευτικοῦ Προσανατολισμοῦ	10
Ἐπηρεσία Ἐποπτευόμενης Ἐλευθερίας	122
Σύνολο	291

Ἐπὶ πλέον, σὲ διάφορους νομούς, βρίσκονται στὸ στάδιο τῆς ἰδρύσεως 21 παιδαγωγικοὶ «ἐξοπλισμοί» τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν, δηλαδὴ 10 ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσης, 7 κέντρα προσανατολισμοῦ καὶ παιδαγωγικῆς δράσης καὶ 4 εἰδικὰ οἰκοτροφεία τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν.

Πάντως, εἴτε πρόκειται γιὰ καταστήματα εἴτε γιὰ ὑπηρεσίες, δὲν γίνεται σαφὴς διαχωρισμὸς τῆς παρατήρησης καὶ τῆς ἀναδιαιδαιγῶγησιν. Στὴν πραγματικότητα, οἱ δύο λειτουργίες συνπαράρουν σὲ ὅλα τὰ καταστήματα καὶ ὑπηρεσίες. Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ ἐξειδίκευση εἶναι αἰσθητὴ σὲ ὁρισμένα, σὲ σχέσιν μὲ τὴν μίᾳ ἢ τὴν ἄλλῃ λειτουργίᾳ.

Ὁ δημόσιος τομέας σήμερα τείνει πρὸς τὴ δημιουργία κέντρων προσανατολισμοῦ καὶ παιδαγωγικῆς δράσης (centres d'orientation et d'action éducative COAE), στὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ὑπηρεσίες γνωμοδότησης παιδαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ (consultation d'orientation éducative COE) καὶ οἱ ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσης (foyers d'action éducative FAE). Τὰ παραπάνω κέντρα ἀναλαμβάνουν ἓνα ὁρισμένο ἀριθμὸ ἀνηλίκων, ἀρκετὰ περιορισμένο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνάκρισης, ποὺ τοὺς ἐξασφαλίζει τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν ἀναδιαιδαιγῶγησιν γιὰ τρεῖς μῆνες περίπου. Μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ἀπόφασης καὶ μὲ βάσιν τίς παρατηρήσεις ποὺ ἔγιναν, τὸν ἀνήλικο τὸν ἐμπιστεύονται σὲ εἰδικὰ καταστήματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν ἢ σὲ ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσης. Ἡ σημερινὴ τάση δηλαδὴ στὴν ἀναδιαιδαιγῶγησιν τὸν νέον εἶναι ἡ δημιουργία μικρῶν πολυκλαδικῶν ἐστίων.

γ) Ἐλεγχος ἐπὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα

Ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαιγῶγησιν ἀσκεῖ ἔλεγχον στὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα, ἡ δυναμικότητα τῶν ὁποίων σὲ οἰκοτροφεία εἶναι κατὰ 10 φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ κείνῃ τοῦ δημοσίου τομέα. Τὰ καταστήματα αὐτὰ, γνωστὰ μὲ τὸ ὄνομα ἰδιωτικὸς τομέας, δημιουργοῦνται μὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ κράτος, γιὰ αὐτὸ δὲν ἐπεμβαίνει κατ' ἐθελεῖαν στὴ διαχείρισίν τους. Διευθύνονται ἀπὸ ἰδιῶτες ἢ διάφορες φιλάνθρωπικὲς ἑταιρεῖες. Ὅπως θὰ δοῦμε στὸ ἀντίστοιχο κεφάλαιο, ὁ ἔλεγχος τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν σὲ αὐτὰ τὰ καταστήματα γίνεται πρῶτα κατὰ τὸ στάδιο τῆς σύστασίν τους, ὁπότε εἶναι ἀπαραίτητὴ ἡ συγκατάθεσις τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης γιὰ τὸ ἔγκυρο τῆς ἰδρυτικῆς πράξης, καὶ ἀργότερα κατὰ τὴ λειτουργία τους πάνω στὸν τρόπο διαπαιδαιγῶγησιν τῶν ἀνηλίκων. Εὐτός ὁ ἔλεγχος γίνεται ἀπὸ τίς δικαστικὲς ἐξουσίες (εἰδικὰ τὸ δικαστὴ ἀνηλίκων) καὶ ἀπὸ ἀντιπροσώπους τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαιγῶγησιν (εἰδικὰ ἀπὸ τοὺς ἐλεγκτὲς τῆς). Τὰ καταστήματα αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν ἀνηλίκους ἐγκληματίες, παρὰ μόνον ὕστερα ἀπὸ ἐξουσιοδότησιν τοῦ νομαρχῆ καὶ σύμφωνῃ γνώμῃ τοῦ δικαστῆ ἀνηλίκων.

4.1.2. Ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων

Οἱ ἀρμοδιότητές του σχετικὰ μὲ τὴ μεταχείρισιν τῶν ἀνηλίκων εἶναι ποικίλες:

α) Ποινικὲς ἀρμοδιότητες

Ὅπως γνωρίζουμε, ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων δὲν ἔχει μόνον τὴν ἐξουσία νὰ ἀνακρίνει, νὰ δικάζει, μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀρμοδιότητός του, καὶ νὰ ἐπιβάλλει διάφορα παιδαγωγικὰ μέτρα (ὅπως τὴν παράδοσιν τοῦ ἀνηλίκου ἐγκληματία στούς γονεῖς του, στὸν

κηδεμόνα του, σέ πρόσωπο πού εἶχε τήν ἐπιβλεψή του, σέ πρόσωπο ἄξιο ἐμπιστοσύνης, ἡ τῆ θέση ὑπό ἐπιμέλεια μέχρι τήν ἐνηλικίωση του). Ἐχει ἐπίσης τήν ἐξουσία—κι ἐδῶ ἀποτελεῖ ἓνα ὄργανο τῆς μεταχείρισης—νά τροποποιεῖ, σέ κάθε στιγμή, τά ἤδη ἐπιβληθέντα τὸν ἀνήλικο μέτρα τοποθέτησης ἢ φύλαξης. Παρ' ὅλα αὐτά, τὸ δικαστήριό τῶν ἀνηλίκων εἶναι τὸ μόνο ἀρμόδιο νά λαμβάνει, σχετικὰ μέ τὸν ἀνήλικο πού βρίσκεται ὑπὸ τήν προστασία τῶν γονέων, τοῦ κηδεμόνα κτλ., μέτρα τοποθέτησής του σέ δημόσιο ἢ ἰδιωτικό ἀναμορφωτικό κατάστημα, σέ ἱατρικὸν κατάστημα ἢ σέ εἰδικὸ οἰκοτροφεῖο γιὰ ἀνηλίκους ἐγκληματίες σχολικῆς ἡλικίας.

β) Ἀρμοδιότητες δικαστικῆς προστασίας

Ὁ δικαστής ἀνηλίκων ἔχει τήν ἐξουσία νά ἐπιβάλλει μέτρα «παιδαγωγικῆς βοήθειας» στοὺς ἀνηλίκους τῶν ὁποίων ἡ ὑγεία, ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ διαπαιδαγώγηση κινδυνεύουν.

Ὅπως εἶδαμε παραπάνω,¹⁵ σύμφωνα μέ τὸ διάταγμα τῆς 18ης Φεβρουαρίου 1975, ὁ δικαστής ἀνηλίκων μπορεῖ, ὅστερα ἀπὸ αἴτηση τοῦ ἀνηλίκου ἢ τοῦ ἐνηλίκου 18 ἕως 21 χρόνων, πού παρουσιάζουν μεγάλες δυσκολίες κοινωνικῆς προσαρμογῆς, καὶ μέ τῇ συμφωνίᾳ γνώμης τους, νά ἐπιβάλλει ἓνα ἢ περισσότερα μέτρα δικαστικῆς προστασίας, ὅπως π.χ. μέτρα παρατήρησης ἀπὸ μιᾶς ὑπηρεσίας γωνοδότησης, μέτρα παιδαγωγικά σέ «ἀνοιχτὸ χῶρο», τήν παραμονή ἢ τὴν εἰσαγωγή σέ εἰδικὸν κατάστημα πού ἐξασφαλίζει λειτουργίες παροχῆς στέγης, προσανατολισμοῦ, διαπαιδαγώγησης ἢ ἐπαγγελματικῆς μόρφωσης. Τὰ παραπάνω μέτρα μέτρα παίρνουν τέλος, μέ τὴν ἐκπνοή τῆς προθεσμίας πού εἶχε ὀρισθεῖ εἴτε μέ τῇ συμπλήρωσιν τοῦ 21ου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ ἐνδιαφερομένου, εἴτε ὅταν τὸ ζητήσει ὁ ἴδιος μετὰ τήν ἐνηλικίωσιν.

Τέλος, σύμφωνα μέ τὸ νόμο τῆς 11ης Ἰουλίου 1975, ὅταν τὸ δικαστήριο ἀνηλίκων ἢ τὸ κακουργιοδικεῖο ἀνηλίκων ἔχουν θέσει ἓνα ἀνήλικο 16 ἔτων ὑπὸ δικαστικὴν προστασία, μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀπόφασιν αὐτῆς, ὁ δικαστής ἀνηλίκων μπορεῖ σέ κάθε στιγμὴ καὶ μέχρι νά ἐκπνεύσει ἡ καθορισμένη προθεσμία, νά ὀρίσει ἓνα ἢ περισσότερα μέτρα προστασίας, βόηθειας, ἐπιβλεψῆς καὶ διαπαιδαγώγησης. Μπορεῖ ἐπίσης, κάτω ἀπὸ τοὺς ἴδιους ὁρους, νά καταργήσει ἓνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ μέτρα πού ἔχουν ἐπιβληθεῖ στὸν ἀνήλικο, ἢ νά θέσει τέρμα τῆς δικαστικῆς προστασίας, πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τὸ ὀριζόμενον ἀπὸ τὸ νόμο.

γ) Διοικητικὲς ἀρμοδιότητες

Ποινικὸς καὶ ἀστικός δικαστής, ὁ δικαστής ἀνηλίκων εἶναι ἓνας πραγματικὸς διοικητικὸς διευθυν-

15. Βλέπε σελίδα 390

τῆς στῇ μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων. Διευθύνει, μέσα στὴν περιφέρειά του, τήν ὑπηρεσία τῶν ἐπιμελητῶν ἀνηλίκων, τήν ὑπηρεσία ἱατρο-ψυχολογικῶν ἐξετάσεων καὶ τήν ὑπηρεσία κοινωνικῶν λειτουργῶν. Ἀπὸ τήν ἄλλη μεριά, ἔχει ὑποχρέωση νά ἐπισκέπτεται τὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικά καταστήματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης τῆς περιφέρειᾶς του καὶ νά ἐλέγχει τὸν τρόπο λειτουργίας τους. Ὁφείλει δὲ ν' ἀποστέλλει στὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης ἔκθεση τῶν ἐκάστοτε ἐπισκέψεων του.

4.2. Λειτουργία

4.2.1. ... ἀπὸ τίς κοινές φυλακές στίς μικρές ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσης...

Ἡ ἰδέα τῆς ἀναδιαπαιδαγώγησης, πού εἶναι σήμερα ἡ τοῦ θετικοῦ γαλλικοῦ δικαίου, χρειάστηκε ἄρκετὸ χρονικὸ διάστημα γιὰ νά ἐπικρατήσει.

Βέβαια, σύμφωνα μέ τὸ Γαλλικὸ Ποινικὸ Κώδικα τοῦ 1810, ὁ δικαστής ἐξέταζε ἂν ὁ ἀνήλικος γινώριζε ἢ ὄχι τὸν ἄδικο χαρακτήρα τῆς πράξης του, ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει σημασία εἶναι τὸ γεγονός ὅτι καὶ στίς δύο περιπτώσεις (εἴτε γινώριζε εἴτε ὄχι τὸν ἄδικο χαρακτήρα τῆς πράξης του) κλεινόταν στίς φυλακές στίς ὁποῖες κρατοῦνταν οἱ ἐνήλικοι. Γιὰ νά ἀποφευχθοῦν τὰ γινωστὰ ἀποτελέσματα τῆς συνύπαρξης τῶν δύο κατηγοριῶν ἐγκληματιῶν, καὶ τῆς διαφθορᾶς τῶν φυλακῶν, ὁ νόμος τῆς 5ης Αὐγούστου τοῦ 1850 δημιουργεῖσε εἰδικὰ καταστήματα γιὰ τοὺς ἀνηλίκους, τίς σφωρονιστικὲς ἀποικίες, στίς ὁποῖες ἐφαρμόζονταν μιὰ ἠθικὴ, θρησκευτικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ διαπαιδαγώγησις πού κατηύθυνε τὰ παιδιά στὸν ἀγροτικὸ τομέα. Παρ' ὅλη τὴν ἀλλαγὴ τῶν πλαισίων, ἡ μεταχείριση δὲν ἦταν περισσότερο ἐποικοδομητικὴ. Ἐτσι, ὁ νόμος τῆς 19ης Ἀπριλίου τοῦ 1898 ἔδωσε τὴ δυνατότητα στὸν κοινὸ ἀνακριτὴ νά ἐμπιστευθεῖ τὴ φύλαξιν τοῦ ἀνηλίκου ἐγκληματία στοὺς γονεῖς του, σ' ἓνα πρόσωπο, σ' ἓνα φιλανθρωπικὸ ἴδρυμα ἢ στῇ «Δημόσια Πρόληψιν» (Assistance Publique). Στὴν πραγματικότητα ὅμως, τὸ σύστημα μεταχείρισης τῶν ἀνηλίκων ἄλλαξε μέ τὴν οὐσιαστικὴ τροποποίησιν τοῦ ποινικοῦ κώδικα τοῦ 1810, πού ἐπέφερε ὁ νόμος τῆς 22ας Ἰουλίου 1912, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον κατήργησε τὸ κριτήριο τῆς διάκρισης γιὰ τοὺς ἀνηλίκους μέχρι καὶ 12 ἔτων, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἔδωσε τὴ δυνατότητα στὸ δικαστὴ ἀνηλίκων νά ἀπαγγεῖλει μέτρα διαπαιδαγώγησης καὶ περιθάλψης στοὺς ἀνηλίκους 13 ἕως καὶ 18 ἔτων. Τὸ διάταγμα δὲ τῆς 2ας Φεβρουαρίου 1945, μέ τὴν εἰσαγωγὴ τῆς ἀρχῆς τῆς «εἰκαζόμενης ποινικῆς ἀνευθυνότητος» ὅλων τῶν ἀνηλίκων μέχρι καὶ 18 ἔτων, κατέστησε τὴν ἀναδιαπαιδαγώγησιν τὸν κυριότερο τρόπο μεταχείρισίν τους.

Ὑπενθυμίζουμε ὅτι, σύμφωνα μέ τό παραπάνω διάταγμα (1945),¹⁶ ὥπως μέ τό διάταγμα τοῦ 1958,¹⁷ ὑπάρχει κοινὴ μεταχείριση τῶν δύο κατηγοριῶν ἀνηλίκων (ἐγκληματιῶν καὶ «σέ ἠθικό κίνδυνο»), καὶ τὰ μέτρα διαπαιδαγώγησης εἶναι τὰ ἐξῆς: ἀνάθεση τοῦ ἀνηλίκου στοὺς γονεῖς του, στὸν κηδεμόνα του, σέ πρόσωπο ποὺ εἶχε τό δικαίωμα προστασίας του ἢ σέ πρόσωπο ἄξιο ἐμπιστοσύνης: ἐπίσης, τοποθέτησή του σ' ἓνα δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ κατὰστημα διαπαιδαγώγησης ἢ ἐπαγγελματικῆς μόρφωσης, σέ ἓνα ἱατρικὸ ἢ ἱατρο-παιδαγωγικὸ κατὰστημα νόμιμα ἐξουσιοδοτημένο, εἴτε ἀποστολὴ σ' ἓνα ὄργανισμὸ κοινωνικῆς βοήθειας τοῦ παιδιοῦ.¹⁸ Ἐπίσης, ὅταν πρόκειται γι' ἀνήλικο ἐγκληματία, ἡ τοποθέτησή του σέ εἰδικὸ οἰκοτροφεῖο γι' ἀνηλίκους σχολικῆς ἡλικίας (ἂν ὁ ἀνήλικος εἶναι μικρότερος τῶν 13 ἐτῶν) ἢ ἡ τοποθέτησή σ' ἓνα δημόσιο κατὰστημα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης (ἂν ὁ ἀνήλικος εἶναι μεγαλύτερος τῶν 13 ἐτῶν).

Ὅπως εἶδামε, ἡ ἐξέλιξη ποὺ ὑπαγορεύτηκε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς μὴ διακοπῆς τῆς παιδαγωγικῆς λειτουργίας καθὼς καὶ τῆς διατήρησης τοῦ ἀνηλίκου στὸ φυσικὸ του περιβάλλον, ὀδήγησε τὴ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης νὰ δημιουργήσει ἐστὶες παιδαγωγικῆς δράσης μέσα στὶς πόλεις. Αὐτὸς ὁ τύπος ἐστὶων ἀπόκτησε μιά πρωτοφανὴ σπουδαιότητα γιὰ τὴ διαπαιδαγώγηση τῶν νέων καὶ ἀποτελεῖ σήμερα τὸ βασικὸ ἐξοπλισμὸ ποὺ πρέπει νὰ διαθέτει κάθε δικαστήριό ἀνηλίκων. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴν τὸν ἐστὶων γίνεται σὲ βάρος τῶν ἐπαγγελματικῶν οἰκοτροφειῶν, τῶν ὁποίων ὁ τρόπος διαπαιδαγώγησης, στηριζόμενος στὴν ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση, δὲν ἔχει τὴν ἀξία ποὺ προβλέπει ὁ νόμος. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, τὰ οἰκοτροφεῖα αὐτὰ μετατράπηκαν, ἐκτὸς ἀπὸ μερικά, σέ εἰδικὰ ἱδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, ποὺ λειτουργοῦν μέ βάση νέους κανόνες μεταχείρισης, καὶ ποὺ εἶναι προορισμένα νὰ δέχονται ἀνηλίκους τῶν ὁποίων ἡ ἀναδιαπαιδαγώγηση προϋποθέτει μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ συνήθη διάρκεια καὶ ὕλικά μέσα περισσότερο σημαντικά. Τὸ ἴδιο συμβαίνει, ὥπως θὰ δοῦμε, καὶ μέ τὰ κέντρα παρατήρησης ποὺ μετατράπηκαν καὶ αὐτὰ μέ τὴ σειρά τους σέ εἰδικὰ ἱδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης. Ἔτσι, μέ

τὴν προοδευτικὴ ἐξαφάνιση τῶν παραπάνω ἱδρυμάτων (δηλ. τὰ ἐπαγγελματικὰ οἰκοτροφεῖα καὶ τὰ κέντρα παρατήρησης) καὶ μέ τὴν ἐμφάνιση σέ μεγάλη κλίμακα τῶν ἐστῶν παιδαγωγικῆς δράσης, παρατηρεῖται μιά οὐσιώδης ἐξέλιξη τῶν ἀναμορφωτικῶν ἱδρυμάτων, ἐξέλιξη ποὺ ἀφορᾷ τὶς δομῆς, τὰ παιδαγωγικὰ μέσα καὶ γενικά τοὺς τρόπους μεταχείρισης τῶν ἀνηλίκων.

Ὡστόσο δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθεῖ ἡ μελέτη τῶν παραπάνω ἱδρυμάτων μέ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν σέ λίγα χρόνια, γιὰ τὸν ἀπλούστατο λόγο ὅτι θὰ μᾶς βοηθήσει στὸ νὰ γίνουμε πιὸ κατανοητὲς οἱ κριτικὲς ποὺ ἀφοροῦν τὸν τρόπο λειτουργίας τους καὶ πιὸ προσιτὰ τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτανε ἀπὸ τὴ μετατροπὴ τους σέ καινούργια κατὰστήματα.

4.2.2. Πρόσφατη μεταβατικὴ κατὰσταση

4.2.2.1. Κέντρα παρατήρησης

α) Σκοπὸς

Σύμφωνα μέ τὸ διάταγμα τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1950, ἡ παραμονὴ τῶν ἀνηλίκων στὰ κέντρα παρατήρησης ἔχει σάν σκοπὸ:

- τὴν παραμονὴ τους καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς διαδικασίας, μέχρις ὅτου ἡ ἐκτέλεση τῆς ὁριστικῆς ἀπόφασης γίνῃ δεκτή.
- τὴ συνκέντρωση πληροφοριῶν σχετικὰ μέ τὸ οἰκογενειακὸ καὶ κοινωνικὸ τους περιβάλλον.
- τὴ μελέτη τῆς προσωπικότητάς τους, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ψυχικῆς τους κατὰστασης, τοῦ διανοητικοῦ τους ἐπιπέδου καὶ τῶν σχολικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν ἱκανοτήτων τους.
- τέλος, τὴ παρουσίαση τῶν συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα δίνουν τὴ δυνατότητα στὸ δικαστὴ, ποὺ εἶναι γνώστης τῆς προσωπικότητάς τοῦ ἀνηλίκου, νὰ ἐπιβάλλει τὰ κατάλληλα μέτρα γιὰ τὴν ἀναδιαπαιδαγώγηση καὶ τὴν κοινωνικὴ του προσαρμογὴ.

Γιὰ νὰ ἐκληρωθεῖ καλύτερα λοιπὸν αὐτὸς ὁ σκοπός, τὸ διάταγμα τῆς 20ῆς Ἰουλίου 1950, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρατήρηση μέ ἐξετάσεις καὶ τὰ πρακτικὰ τεστ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς, εἰσήγαγε μιά *συνεχῆ παρατήρηση τῆς συμπεριφορᾶς* τοῦ ἀνηλίκου σέ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις, παρατήρηση ποὺ ἀνατέθηκε στοὺς παιδαγωγούς.

β) Νομικὴ βάση

Σύμφωνα μέ τὸ διάταγμα τοῦ 1945, γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας, ἡ γνώση τῆς προσωπικότητάς τοῦ ἀνηλίκου, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ νὰ βρεθεῖ τὸ κατάλληλο μέτρο γιὰ τὴ μεταχείρισή του, ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συγκέντρωση πληροφοριῶν πάνω στὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ περιβάλλον καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ

16. Ἀφορὰ μέτρα προστασίας, βοήθειας, ἐπίβλεψης καὶ διαπαιδαγώγησης.

17. Ἀφορὰ μέτρα «παιδαγωγικῆς βοήθειας». Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι αὐτὰ τὰ μέτρα δὲν ἀποτελοῦν μέτρα προστασίας λόγῳ ἔλλειψης πατρικῆς ἐξουσίας, οὔτε τιμωρία ἐναντίον τῶν γονέων. Δὲν τοὺς ἀφαίρεται δηλαδή τὸ δικαίωμα τῆς ἐκτέλεσης πατρικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ ἀσκεῖται ἐλεγχος ἐπ' αὐτῆς γιὰ τὸ ἀποκλειστικὸ συμφέρον τοῦ ἀνηλίκου.

18. Αὐτὸς ὁ ὄργανισμός εἶναι μιά ὑπηρεσία τῆς «Δημόσιας Πρόληψης», ποὺ ἀναλαμβάνει τὴν προστασία τῶν ἐγκληματικῶν ἐμμένων παιδιῶν ποὺ δὲν ἔχουν γονεῖς, ἢ ποὺ αὐτοὶ ἔλειπαν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἢ ποὺ τὴ διατηροῦν μὲν, ἀλλὰ τοὺς ἔχει στερηθεῖ τὸ δικαίωμα φύλαξης τῶν παιδιῶν.

ἐξέταση, μπορεῖ, μέ σκοπό νά παρατείνει τό χρόνο πού χρειάζεται γιά νά γνωρίσει καλύτερα περί τίνος πρόκειται, ν' ἀποφασίσει τήν τοποθέτησή του ἀνηλίκου σ' ἓνα κέντρο παρατήρησης. Ὅσον ἀφορᾷ τήν παρατήρησή των «σέ ἠθικό κίνδυνο» ἀνηλίκων, τό ἄρθρο 886-2 τοῦ Γαλλικοῦ Κώδικα Πολιτικῆς Δικονομίας τήν προβλέπει χωρίς νά τήν καθιστᾷ ὑποχρεωτική.

Τά κέντρα στά ὁποῖα πραγματοποιεῖται ἡ παρατήρηση, εἶναι εἴτε δημόσια, ἐξαρτώμενα ἀπό τή Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως, τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, εἴτε ἰδιωτικά, δημιουργημένα σὺν πλάισιο τῶν ἔργων γιά τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ καί χρηματοδοτούμενα ἀπό τό Κράτος. Ἡ ἴδρυσή τους χρονολογεῖται ἀπό τό 1950 καί ἐκτείνεται σ' ὁλόκληρη περίπου τή Γαλλία. Ἀπό τό 1976 ὅμως, ἐξ αἰτίας τῆς ἀλλαγῆς τῆς πολιτικῆς τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγώσεως, μειώθηκε ἡ κρατική ἐπιχορήγησή τους καί περιορίστηκε σέ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις.¹⁹

γ) Τρόπος λειτουργίας

Ἡ ἰδέα πού κυριαρχεῖ στόν τρόπο λειτουργίας αὐτῶν τῶν καταστημάτων εἶναι ἡ ἰδέα τῆς ἐκλογῆς ἐκλογῆς, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται μέ τό διαδοχικό πέρασμα τῶν ἀνηλίκων ἀπό διάφορες ὁμάδες· δηλαδή τῆς «ὑποδοχῆς», τῆς «παρατήρησης» καί τῆς «μεταβατικῆς» ὁμάδας. Ἀς δοῦμε λοιπὸν ἀναλυτικότερα:

Ἀπό τὴν ἡμέρα τῆς εἰσόδου τοῦ ὁ ἀνήλικος τοποθετεῖται σέ μιά ὁμάδα «ὑποδοχῆς», ὅπου παραμένει 15 περίπου ἡμέρες, ὕστερα ἀπὸ μιά ὁλοκληρωτική ἀπομόνωση 3 ἕως 5 ἡμερῶν. Αὐτὴ ἡ προκαταρκτικὴ παρατήρηση ἐνεργεῖται ἀπὸ ἓνα παιδαγωγὸ μέ τήν παρακολούθησή τῶν ἱατροῦ, μέ σκοπὸ ἀφ' ἑνὸς νά διαπιστωθεῖ ἂν ὁ ἀνήλικος ἔχει τὴ δυνατότητα νά λάβει μέρος στὴν κοινὴ ζωὴ, χωρίς αὐτὸ ν' ἀποτελέσει κίνδυνο γιὰ τοὺς ἄλλους καί χωρίς νά ἐνοχλήσει καί τὸν ἴδιο, καί ἀφ' ἑτέρου νά προσδιοριθεῖ ἡ ψυχολογικὴ ἡλίκια καί τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἐξεταζόμενου.

Στὴ συνέχεια, βασιζόμενος στὴν ἐκθεσὴ τοῦ παιδαγωγοῦ καί τοῦ ἱατροῦ, ὁ διευθυντὴς τοῦ κέντρου παρατήρησης τοποθετεῖ τὸν ἀνήλικο σέ μιά ὁμάδα «παρατήρησης», κανονικὴ ἢ ἐιδική, ἣ τὸν εἰσάγει σέ ἀναρρωτήριο, ὅταν εἶναι ἄρρωστος. Ἡ κατάταξη τῶν ἀνηλίκων στὶς κανονικὲς ὁμάδες²⁰ γίνεται σύμφωνα μέ τὴ διανοητικὴ κατάσταση, τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο καί τὶς ἰδιορρυθμίες τοῦ χαρακτῆρα. Ἡ παρατήρηση, ἡ ὁποία δὲν υπερβαίνει συνήθως τὶς

ὀχτὼ ἐβδομάδες γιά κάθε ἄτομο, καθοδηγεῖται συγχρόνως 1) ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούς, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνηλίκου σέ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς (σχολεῖο, ἐργαστήρια, φυσικὴ ἀγωγή, διάφορες δραστηριότητες κτλ.), 2) ἀπὸ τοὺς ἱατροὺς, οἱ ὁποῖοι διενεργοῦν διάφορες σωματικὲς καί ψυχικὲς ἐξετάσεις, 3) ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν τὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ καί 4) ἀπὸ τοὺς ἐπιμελητὲς ἀθλητισμοῦ.

Ὅλες οἱ παρατηρήσεις, πού γίνονται μέ τὸν τρόπο αὐτό, συνοψίζονται σέ μιά συνθετικὴ ἐκθεσὴ ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται μέ τὴ συνεργασία ὅλων τῶν ἐιδικῶν πού πῆραν μέρος στὴν παρατήρηση. Σ' αὐτὴ τὴν ἐκθεσὴ ὑπάρχουν ὁρισμένα συμπεράσματα σχετικὰ μέ τὰ αἷτια τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων, καί ἀνάλογα μέ τὸ βαθμὸ δυσκολίας τῆς κοινωνικῆς τους προσαρμογῆς, προτείνονται τὰ κατάλληλα μέτρα ἀναδιαπαιδαγωγώσεώς τους. Ἐτσι, μετὰ τὸ τέλος τῆς «παρατήρησης», ὁ ἀνήλικος εἰσάγεται στὴ «μεταβατικὴ ὁμάδα» πού περιλαμβάνει 20-24 ἀνηλίκους, καί ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ ἀναδιαπαιδαγωγώση, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται μέ τὸν ἴδιο τρόπο μέ τὸν ὁποῖο πραγματοποιεῖται στὰ οἰκοτροφεῖα διαπαιδαγωγώσεως, ὅπως θά δοῦμε παρακάτω.

δ) Παρατηρήσεις ἀπὸ ἐρευνες πού ἔγιναν στὰ καταστήματα τῶν ἰδιωτικῶν τομέα καί οἱ ὁποῖες ἔχουν σημασία γιά τὴν ἐξέλιξη τῆς λειτουργίας τῶν καταστημάτων γενικά

— Εἰδίκευση τῶν Κέντρων Παρατήρησης (Κ.Π.)

Πρέπει νά σημειωθεῖ, ὅτι ὑπάρχει ἓνα εἶδος εἰδίκευσης τῶν κέντρων παρατήρησης, τὰ ὁποῖα δὲν δέχονται παρά μιά ὁρισμένη κατηγορία ἀνηλίκων. Τὰ κριτήρια διανομῆς τους γίνονται μέ βάση τὸ φύλο ἢ τὶς ψυχικὲς διαταραχές. Ἐτσι, μιά ἐρευνα²¹ πού ἔγινε σὲ 39 κέντρα παρατήρησης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα,²² συνολικοῦ πληθυσμοῦ 1950 ἀνηλίκων, μᾶς δίνει ὁρισμένες ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες.

Σχετικὰ μέ τὸ φύλο: Μπορεῖ νά πεί κανεὶς ὅτι τὰ δύο τρίτα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκοτροφῶν σ' αὐτὰ τὰ κέντρα εἶναι ἀγόρια καί τὸ ἓνα τρίτο κορίτσια. Δηλαδή:

20 κέντρα παρατήρησης δὲν δέχονται παρά μόνο ἀγόρια, ἥτοι 50% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ,

12 κέντρα παρατήρησης δὲν δέχονται παρά μόνο κορίτσια, ἥτοι 30% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ καί

7 κέντρα παρατήρησης εἶναι μικτὰ καί ἡ δυναμικότητά τους ἀντιπροσωπεύει τὸ 20% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ.

21. *Savegarde de l'enfance* no 3/4 mars-avril 1973. *Résultats d'une enquête auprès des centres d'observation*, μελέτη τῶν Melle Yvonne Couly καί M. Jean-Gabriel Meilhail.

22. Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν κέντρων παρατήρησης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερος ἀπ' αὐτὸν τοῦ δημοσίου τομέα.

19. Ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγωγώση διέθετε τὸ ἔτος 1976 τέσσερα κέντρα παρατήρησης: Bures-sur-Yvette, Epinay, Suisy-sur-Orge et Savigny-sur-Orge.

20. Ἀς σημειωθεῖ ὅτι κάθε ὁμάδα περιλαμβάνει 15-20 ἀνηλίκους.

Σχετικά με τις διαταραχές συμπεριφοράς: Οί διαταραχές, οι οποίες διαπιστώθηκαν σε 3.005 ανηλίκους που υποβλήθηκαν σε παρατήρηση μέσα στα παραπάνω κέντρα, είναι ποικίλες και μπορούν να ταξινομηθούν σε πέντε κατηγορίες, όπως παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Φύση των διαταραχών	Αριθμός ανηλίκων	%
1. Διαταραχές συμπεριφοράς, οδισιαστικές, «άντιδρασης», συνδεδεμένες με τό οικγενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, χωρίς σοβαρή προσβολή της προσωπικότητας	705	23,4
2. Διαταραχές συμπεριφοράς με επικράτηση δυσκολιών χαρακτήρος «ένεργητικής» μορφής (παρορμητικότητα, αστάθεια κτλ.) χωρίς σοβαρή προσβολή της προσωπικότητας	788	26,2
3. Διαταραχές με υπέρσχυση «παθητικής» (άνενέργεια, παραιτηση, υποβολή, ψυχική πτώση), χωρίς σοβαρή διαταραχή των κοινωνικών σχέσεων	578	19,1
4. Σοβαρές διαταραχές της προσωπικότητας και των κοινωνικών σχέσεων (νεύρωση έντονη, σοβαρή τάση σε «άφημα», δυσαρμονία στην εξέλιξη, προνύχωση, ψύχωση, ψυχοπάθεια κτλ.)	776	26
5. Διαταραχές συνδεδεμένες ουσιαστικά: α) με την πνευματική ανεπάρκεια και β) με την οργανική βλάβη	158	5,3
Σύνολο	3.005	100

Κάθε κέντρο, σύμφωνα με την έρευνα, αναλαμβάνει ανηλίκους, οι οποίοι παρουσιάζουν ένα ή σπανίως δύο είδη διαταραχών. Δηλαδή:

12 κέντρα δέχονταν ανηλίκους της πρώτης κατηγορίας,
10 κέντρα δέχονταν ανηλίκους της δεύτερης κατηγορίας,
2 κέντρα δέχονταν ανηλίκους της τρίτης κατηγορίας,
9 κέντρα δέχονταν ανηλίκους της τέταρτης κατηγορίας,
1 κέντρο δεχόταν ανηλίκους της τρίτης και της τέταρτης κατηγορίας κατ' ισοτιμίαν και
1 κέντρο δεχόταν ανηλίκους της πρώτης και της δεύτερης κατηγορίας κατ' ισοτιμίαν επίσης.

— Δυναμικότητα

Ο παρακάτω πίνακας, σύμφωνα με την ίδια έρευνα πάντοτε, παρουσιάζει τον αριθμό καταστημάτων σε σχέση με τη δυνατότητα χωρητικότητάς τους, κατά τό έτος 1969.

Αριθμός θέσεων	Αριθμός καταστημάτων	%
0 έως 20	6	15
21 έως 40	11	30
41 έως 60	10	25
61 έως 80	8	20
+ 80	4	10
Σύνολο	39	100

— Διάρκεια

Η παραμονή του ανηλίκου στα παραπάνω κέντρα παρατήρησης ήταν γενικά αρκετά μεγάλη. Αυτό απέβαινε σε βάρος της αναδιαπαιδαγώγησης, λόγω απώλειας χρόνου στο στάδιο παρατήρησης.

Ο ακόλουθος πίνακας παρουσιάζει τη μέση διάρκεια παραμονής σε διάφορα κέντρα παρατήρησης:

Μέση διάρκεια παραμονής	Αριθμός καταστημάτων	%
Μέχρι 3 μήνες	4	11
Από 3 έως 6 »	12	33
Από 6 έως 8 »	6	17
Από 8 έως 12 »	8	22
Ανω των 12 μηνών	6	17

ε) Παρατηρήσεις σχετικά με τό δημόσιο τομέα

Όσον αφορά τό δημόσιο τομέα, τά κέντρα παρατήρησης, που βρίσκονται ακόμα σε λειτουργία, όπως είδαμε είναι τέσσερα. Παρά τό γεγονός όμως ότι εποικίλλαν οί «τρόποι ανάληψης ευθυνών» υπό την επίδραση των καινούργιων παιδαγωγικών μεθόδων, εν τούτοις, σε γενικές γραμμές, τό παιδαγωγικό τους σύστημα παραμένει όπως ήταν πριν, επικρατεί δηλαδή ή αντίληψη ότι ο εξέταζόμενος ανήλικος αποτελεί όχι ένα άτομο, αλλά μία περίπτωση.

Συνοπτικές παρατηρήσεις

Φθάνουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι τά κέντρα παρατήρησης, που έχουν διαμορφωθεί μ' αυτόν τον τρόπο, δέν μπορούν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους μέσα σ' ένα σύστημα ανάμορφωτικής μεταχείρισης που βασίζεται σε μία νέα πολιτική. Αυτό ανάγκασε την Έποπτευόμενη Διαπαιδαγώγηση να κλείσει τελείως όρισμένα απ' αυτά τά καταστήματα, ή να τά μετασχηματίσει σε ειδικά ιδρύματα της Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, τά όποια αναλαμβάνουν την εθούνη της σχολικής ή επαγγελματικής μόρφωσης. "Αν όμως αυτά τά κέντρα χάνουν τη σπουδαιότητά τους, ή «παρατήρηση» αυτή καθ' εαυτήν αποτελεί πάντοτε μία σπουδαία και πρακτικά απαραίτητη φάση για την εξέλιξη της διαπαιδαγώγησης των ανηλίκων. Η πραγμάτωση δέ αυτής της αλλαγής των κέντρων παρατήρησης εξαρτάται από: —την εξέλιξη των θεραπευτικών και παιδαγωγικών μεθόδων,

- τὴν ιδέα τῆς μὴ διακοπῆς τῆς παιδαγωγικῆς λειτουργίας,
- τὴν ἀνάγκη μελέτης τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ
- τὴ διατήρηση τοῦ ἀνηλίκου στὸ φυσικὸ του περιβάλλον.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἡ παρατήρηση σήμερα ἐξασφαλίζεται ἀπὸ διάφορους μικρότερους ὁργανισμούς, τὼν ὁποίων ἡ λειτουργία εἶναι τέτοια, ὥστε μιὰ διακλαδική προσέγγιση τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνηλίκου μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα (4-5 ἡμερῶν), διατηρώντας τὸν ἀνήλικο στὸ φυσικὸ του περιβάλλον.

Σὲ περίπτωσι πού ὁ δικαστὴς ἀνηλίκου χρειάζεταιται πὺς σαφεῖς πληροφορίες πᾶνω στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου, μπορεῖ νὰ ζητήσει μιὰ παρατεταμένη παρατήρησι του σ' «ἀνοιχτὸ χῶρο», διάρκειας ἑστώ καὶ μηνῶν, ἢ τὴν ἐπέμβασι τῶν ἐστιῶν παιδαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ, ὑπηρεσιῶν πού ἡ λειτουργία τους εἶναι παρεμφερῆς μ' ἐκείνη τῶν κέντρων παρατήρησις. Ἐτσι, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων πᾶνω στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου, δὲν εἶναι ἴσως τόσο πλήρη ὥπως τῶν κέντρων παρατήρησις, δίδουν ὅμως στὸ δικαστὴ τὰ πρῶτα στοιχεῖα πληροφοριῶν καὶ ἐκτιμήσεων, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ἐκλέξει τὰ μέτρα ἀναδιαιπαγωγῆς πού ἀρμόζουν περισσότερο στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου, ἐνῶ ἡ ἐλαστικότητα τῆς δικονομίας ἐπιτρέπει τὴν προσαρμογὴ σὲ καινούργιες ἐνδεχομένως ἀνάγκες.

4.2.2.2. Οἰκοτροφεῖα ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις

α) Νομικὴ βάση

Ἡ ἀναδιαιπαγωγὴ τοῦ ἀνηλίκου μπορεῖ νὰ ἀσκηθεῖ μέσα σὲ οἰκοτροφεῖο. Ὁ δικαστὴς ἀνηλίκου, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 375-3 τοῦ Γαλλικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα, μπορεῖ νὰ ἐμπιστευθεῖ τὸν «σὲ ἠθικὸ κίνδυνον» ἀνήλικο σ' ἓνα ὑγειονομικὸ ἢ παιδαγωγικὸ (κοινὸ ἢ εἰδικὸ) κατὰστημα. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ, τὰ δικαστήρια τῶν ἀνηλίκων καὶ τὰ κακοφυγιοδικεῖα ἀνηλίκων ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ τοποθετήσουν ἐναντὶ ἀνήλικου ἐγκληματία ὁποιασδήποτε ἡλικίας σ' ἓνα δημόσιο ἢ ἰδιωτικὸ κατὰστημα διαπαιδαγώγησις ἢ ἐπαγγελματικῆς κατάρτισις, νόμιμα ἐξουσιοδοτημένον, σ' ἓνα ἱατρικὸ ἢ ἱατροπαιδαγωγικὸ κατὰστημα νόμιμα ἐξουσιοδοτημένον (ἄρθρο 15-2 3, ἄρθρο 16-2 καὶ 3 τοῦ διατάγματος τοῦ 1945). Στὴν περίπτωσι πού ὁ ἀνήλικος εἶναι κάτω τῶν 13 ἐτῶν, τὸ δικαστήριον τῶν ἀνηλίκων μπορεῖ νὰ τὸν ἐμπιστευθεῖ στὴν ὑπηρεσίαν κοινωνικῆς βοήθειας τοῦ παιδιοῦ, ἢ σ' ἓνα εἰδικὸ οἰκοτροφεῖο γι' ἀνηλίκους σχολικῆς ἡλικίας (ἄρθρο 15-4 καὶ 5 τοῦ διατάγ-

ματος τοῦ 1945). Ἄν εἶναι πᾶνω ἀπὸ 13 ἐτῶν, τὰ παραπάνω δικαστήρια (δικαστήρια ἀνηλίκων καὶ κακοφυγιοδικεῖα ἀνηλίκων) μποροῦν νὰ τὸν τοποθετήσουν σὲ ἓνα δημόσιο κατὰστημα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις.

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν διατάξεων, οἱ «σὲ ἠθικὸ κίνδυνον» ἀνήλικοι εἰσάγονται συχνὰ στὰ ἰδιωτικὰ ἱδρύματα. Σχετικὰ μὲ τοὺς ἀνηλίκους ἐγκληματίες πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ στοὺς γονεῖς τους ἢ σὲ ἄλλο πρόσωπο, ἢ πού δὲν ἔχουν καταδικασθεῖ μὲ ποινὴ, οἱ περισσώτεροι ἀπ' αὐτοὺς ὑποβάλλονται σὲ μιὰ μεταχειρίσι σὲ κλειστὸ χῶρο, μέσα σὲ δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ κατὰσματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις.

Ἐξ αἰτίας τοῦ ἰδιαίτερου χαρακτηριστικοῦ τους, τοῦ γεγονότος δηλαδὴ ὅτι κατὰρτιζοῦν τοὺς νέους ἐπαγγελματικά, τὰ παραπάνω κατὰσματα ὀνομάζονται καὶ ἐπαγγελματικὰ οἰκοτροφεῖα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις. Αὐτὰ στὴν ἀρχὴ ἦταν 27—ἡ ἱδρυσι τους ἄρχισε τὸ 1945—τὸ ἔτος 1965 περιορίστηκαν σὲ 13 γιὰ νὰ μείνουν τελικὰ τὸ 1977 μόνο 3. Τὸ ἐπαγγελματικὸ οἰκοτροφεῖο τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις τῆς Fau-Les-Nemours²³ βρίσκεται στὸ νομὸ Seine-et-Marne, τὸ οἰκοτροφεῖο τῆς Chapelle-Saint-Mesmin²⁴ στὸ νομὸ Loir καὶ τέλος τὸ ἐπαγγελματικὸ οἰκοτροφεῖο τῆς Belle-Ile-en-mer²⁵ στὸ Morbihan. Ἡ ὑπόλοιπα εἴτε κλείσανε, εἴτε μετατράπηκαν σὲ εἰδικὰ κατὰσματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις.

β) Γενικά χαρακτηριστικὰ αὐτῶν τῶν κατὰστημάτων

Τὰ ἐπαγγελματικὰ οἰκοτροφεῖα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησις προσπάθησαν νὰ ἀνταποκρι-

23. Αὐτὸ τὸ οἰκοτροφεῖο ἔχει δυναμικότητα 150 θέσεων καὶ δέχεται ἀγόρια ἡλικίας 14 μέχρι 16 ἐτῶν. Σ' αὐτὸ μόνον δύο χρόνια, πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ κατάρτισι πού περιλαμβάνει τὴν ἐκμάθησι κατασκευῆς οἰκοδομῶν, ἐλαχοχρωματουργίας, τοποθέτησις ηλεκτρικῶν καὶ ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων, κατασκευῆς μωσαϊκῶν διαπέδων, κλειδιῶν κτλ. Ἡ ἐκμάθησι αὐτὴ γίνεται σὲ ομάδες ἀπὸ 15 περίπου μαθητῆς. Μὲ τὴν ἐξοδὸ τους τοὺς χορηγεῖται ἓνα πιστοποιητικὸ ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος.

24. Αὐτὸ ἔχει δυναμικότητα 50 θέσεων καὶ ἀναλαμβάνει ἀγόρια τῶν ὁποίων οἱ πνευματικῆς ἱκανότητες εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Πρόκειται δηλαδὴ γι' ἀγόρια, εἴτε ἀνόριμα, εἴτε διανοητικὰ καθυστερημένα, εἴτε ἀγόρια τῶν ὁποίων ἡ ἐκπαίδευσις βρίσκεται σὲ χαμηλὸ ἐπίπεδο σὲ σχέση μὲ τὴν ἡλικία τους. Ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς ἀπαιτεῖ εἰδικὲς προϋποθέσεις διαβίωσις, ὥπως: 1) κλίμα οἰκοτροφείου ἀνεκτὸ, πού θὰ ἐνοήσῃ τὴν ἀνάπτυξη τῆς προσωπικότητος τοῦ ὑπὸ διαπαιδαγώγησι ἀνηλίκου, 2) ἀτομικὴ διαπαιδαγώγησι τόσο στὸ σχολικὸ, ὅσο καὶ στὸν ἐπαγγελματικὸ τομέα καὶ 3) ψυχοθεραπευτικὴ ἀγωγή γιὰ ὁριζόμενους ἀπ' αὐτοὺς.

25. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τμήματα: τὸ ἓνα ἔχει κατεῦθυνσι πρὸς τὴ ναυτικὴ κατάρτισι καὶ τὸ ἄλλο πρὸς τὴ βιομηχανικὴ. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκμάθησις, πού διαρκεῖ δύο ἢς τρία χρόνια, παραχωρεῖται στ' ἀγόρια, ἀνάλογον μὲ τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, πιστοποιητικὸ ναυτικῆς ἐκμάθησις ἢ ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος.

θοῦν στό σκοπό τῆς «κοινωνικῆς ἀναπροσαρμογῆς» καί τῆς ἀναδιαικιδωγῆς τῶν ἀνηλίκων, διά μέσου τῆς ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης. Ἄλλοτε δηλαδή ἐπικρατοῦσε ἡ ἰδέα, ὅτι οἱ ἀνήλικοι ὑποπίπτανε στήν ἐγκληματικότητα, γιατί ἦταν «κακοί μαθητές», ἡ γιὰ τὴν εἰχαν γονεῖς ἀλκοολικούς, ἄρρωστους κτλ. Ἡ «θεραπεία» σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ἦταν ἡ ἀπονομή ἐνός ἐπαγγελματικοῦ διπλώματος, γεγονός πού συνεπαγόταν τὴν παράταση τῆς παραμονῆς τῶν νέων μέσα σ' αὐτὰ τὰ οἰκοτροφεία. Γιά τὸν καθορισμό τῆς διάρκειας τῆς παραμονῆς τους δὲν λαμβάνονταν καθόλου ὑπ' ὄψη οἱ παιδαγωγικὲς ἀνάγκες τους, ἀλλὰ κυρίως ὁ χρόνος πού ἀπαιτεῖτο γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ πιστοποιητικοῦ ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος, γεγονός πού προκαλοῦσε μιὰ ἀκαμψία στή λειτουργία αὐτῶν τῶν καταστημάτων. Ἐπὶ πλεόν, ὁ διαχωρισμός τῶν διαφόρων καταστημάτων γινόταν μὲ βάση τὴν ἡλικία τῶν ἀνηλίκων καί τὴν ἐπαγγελματικὴν διδασκαλία. Ὑπῆρχαν δηλαδή καταστήματα γιὰ παιδιὰ σχολικῆς ἡλικίας, γιὰ ἐφηβους 14 ἕως 17 ἐτῶν καί γιὰ νέους πάνω ἀπὸ 17 ἐτῶν. Στὴ λειτουργία τους γενικά κυριαρχοῦσε μιὰ δολοκληρωτικὴ ἀντίληψη. Τὸ κατὰστημα ἐπιβαρυνόταν μὲ τὴν διατροφή τῶν οἰκοτρόφων, τὴν ἐνδυσση καί τὴν παροχὴ στέγης, μὲ τὴν σχολικὴ καί ἐπαγγελματικὴ μόρφωση, μὲ τὴν παροχὴ ψυχαγωγίας καί, σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις, μὲ τὴν περιθάλψη τῶν ἁρρώστων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν οἰκοτρόφων, ἦταν ἀρκετὰ αὐστηρός. Στὴν πραγματικότητά, ζοῦσαν σὲ μιὰ κατάσταση γενικῆς ἀπομόνωσης.

γ) Τρόπος διαπαιδαγώγησης

Ἡ ἀγωγή τῶν ἀνηλίκων μέσα σ' αὐτὰ τὰ καταστήματα ἔχει σάν ἀρχικό σκοπὸ τὴν ἀναδιαικιδωφωση τοῦ χαρακτήρα τους καί τὴν ἠθικὴ τους διάπλαση, γιὰ τὴν θέληση καί τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης ἀποτελοῦν τὴ βάση κάθε κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Ἡ ἀγωγή ἀποσκοπεῖ ἐπίσης στό νὰ τοὺς ἐξασφαλίσει τὴν φυσικὴ τους ἀνάπτυξη, νὰ τοὺς παράσχει σχολικὲς γνώσεις μ' ἓνα εἰδικὸ τρόπο διδασκαλίας, ἀφοῦ ἡ προηγούμενη σχολικὴ κατάρτιση εἶχε παραμεληθεῖ γιὰ διάφορους λόγους, καί τέλος νὰ τοὺς ἐφοδιάσει μ' ἓνα ἐπάγγελμα πού θὰ τοὺς ἐπιτρέψει ν' ἀντεπεξέλθουν στίς ἀνάγκες τῆς ζωῆς. Γιά τὴν ἐπιτεῦξη λοιπὸν τῶν παραπάνω σκοπῶν καί τὴν πραγματοποίηση τῆς διαπαιδαγώγησης τῶν ἀνηλίκων, αὐτὰ τὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης χρησιμοποιοῦν, κάτω ἀπὸ τὴν διεύθυνση τῶν εἰδικευμένων παιδαγωγῶν, μιὰ πολλαπλὴ παιδαγωγική:

— Παιδαγωγικὴ ομάδα

Αὐτὴ ἔχει προορισμό νὰ ἰσοσκελίσαι τὴν ἀπουσία τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Ἐτσι, γιὰ νὰ ὀργανώσει μιὰ ὁμαδικὴ ζωὴ, τὸ κατὰστημα παρουσιάζει ἓνα πρότυπο μικροκοινωνίας, πού στό ἐσωτερικὸ τῆς

ὕπάρχουν μικρὲς ομάδες ἀπὸ 15 περίπου μαθητές. Ἔργο τῶν παιδαγωγῶν εἶναι νὰ διευθύνουν διαρκῶς κάθε ἐνδιαφέρουσα δραστηριότητα καί ἡ διαρκὴς παρουσία τους (ζοῦν μὲ τὴν οἰκογένειά τους σὲ οἰκήματα κοντὰ σ' ἔκείνα τῶν ὁμάδων πού διευθύνουν), δίνει στὸν ἀνήλικο ἓνα αἶσθημα ἀσφάλειας. Ἄν καί ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή γίνεται κατὰ ομάδες, ἐν τούτοις πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἀφ' ἐνός μὲν ὁ παιδαγωγὸς κάνει συγχρόνως καί μιὰ ἀτομικὴ παιδαγωγικὴ λειτουργία γιὰ κάθε μέλος τῆς ὁμάδας καί ὅτι ἀφ' ἑτέρου, ὁ ἀνήλικος μπορεῖ νὰ ἔχει προσωπικὴ ζωὴ (τοῦ παρέχεται ἀτομικὸ δωμάτιο ὅπου μπορεῖ νὰ ἀπομονωθεῖ, νὰ συντάξει τὴν ἀλληλογραφία του κτλ.).

— Παιδαγωγικὴ ἐργαστηρίου

Ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ ζωὴ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς κυριότερες φροντίδες αὐτῶν τῶν καταστημάτων, ἂν ὄχι ἡ πρώτη. Δὲν μποροῦν νὰ μὴν υπογραμμίσουμε τὴν διαπίστωση, ὅτι τὰ ἐπαγγελματικὰ οἰκοτροφεία τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης λειτουργοῦσαν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία στὸν ἐπαγγελματικὸ τομέα—τουλάχιστον ἀπὸ τὴν ἄποψη ὅτι ἡ κατάρτιση ἦταν πραγματικὰ καλὴ. Ἐτσι, τὸ πιστοποιητικὸ ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος πού χορηγοῦσαν μποροῦσε ν' ἀποτελέσει ἓνα καλὸ ἐφόδιο γιὰ τοὺς ἀνηλίκους οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν πρὶν καμιά ἐπαγγελματικὴ κατάρτιση· τώρα, μετὰ τὴν ἐξοδὸ τοὺς εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ βροῦν ἐργασία.²⁶

— Παιδαγωγικὴ τῶν τάξεων

Εἶναι ἡ παιδαγωγικὴ τοῦ σχολείου, πού εἶναι προσαρμοσμένη στὴν ἡλικία καί τὸν ἰδιαιτέρο χαρακτήρα τῶν μαθητῶν.

— Παιδαγωγικὴ τοῦ ἀθλητισμοῦ καί τῆς ψυχαγωγίας

Εἶναι κοινὸς ἀποδεκτὸ καί νομοθετικὰ κατοχυρωμένο διὰ διαφόρων διατάξεων, ὅτι ἡ φυσικὴ ἀγωγή, ὁ ἀθλητισμός²⁷ καί ἡ ψυχαγωγία παίζουν σπουδαῖο ρόλο στὴν ἀναδιαικιδωγῆς τῶν νέων. Τοὺς μαθαίνουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν ἐλεύθερο χρόνο τους, ἀσκώντας τὴν πρωτοβουλία τους καί ἀναπτύσσοντας ἄλλες δραστηριότητες, καί ἔτσι τοὺς δίνουν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσουν αἶσθημα εὐθύνης.

26. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἡ οικονομικὴ κατάσταση τῶν τελευταίων ἐτῶν, καθιστᾷ πολὺ πῶς δύσκολη τὴν ἐξέρεση ἐργασίας γιὰ τοὺς νέους, μετὰ τὴν ἐξοδὸ τους ἀπὸ τὰ οἰκοτροφεία.

27. Ἐνας καθήκοντς φυσικῆς ἀγωγῆς, μέλος τοῦ προσωπικοῦ τοῦ οἰκοτροφείου ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, διευθύνει ὁ ἴδιος τίς ἀθλητικὲς δραστηριότητες καί ἐπιτελεῖ τίς πραγματοποιούμενες σήμερα στὰ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης δραστηριότητες σὲ ἐλεύθερο χώρο, ὅπως: ποδηλασία, κολύμβηση, ὄρειβασία, σπηλαιολογία, ἱστοπολοία, κτλ.

δ) Κριτήρια μετατροπῆς τῶν οἰκοτροφείων επαγγελματικῆς κατάρτισης σέ εἰδικά οἰκοτροφεῖα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης

Ἡ παραμονή τοῦ ἀνηλίκου στό φυσικό του περιβάλλον καί ἡ διατήρηση τῶν οἰκογενειακῶν καί κοινωνικῶν σχέσεων, ἀρχές πού ἔχουν ἐπιβληθεῖ μέ τή νέα παιδαγωγική πολιτική, θέσαν ἕνα πρόβλημα στά οἰκοτροφεῖα επαγγελματικῆς κατάρτισης, τά ὁποῖα, σύμφωνα μέ τόν τρόπο λειτουργίας τους, στεροῦσαν τόν ἀνήλικο ἀπό τό φυσικό του περιβάλλον καί τοῦ ἐπέβαλλαν διαφορετικό τρόπο ζωῆς. Ὁ τρόπος αὐτός ζωῆς εἶχε σάν σκοπό νά μεταβάλει τόν ἀνήλικο ἐγκληματία σ' ἕναν καλῶς ἐργαζόμενο, διατηρώντας τον ἐπὶ πολὺ χρόνον σ' ἕνα προστατευόμενο ἀναμορφωτικό πλαίσιο.

Οἱ διάφορες λοιπὸν ἐρευνες²⁸ πού ἔγιναν τά τελευταῖα χρόνια ἀπέδειξαν ὅτι τά καταστήματα αὐτά δέν ἀνταποκρίνονται πλέον στίς νέες παιδαγωγικές ἀπαιτήσεις, καί ὅτι σέ ἀντίθεση μέ ὅ, τι ἰσχύει σήμερα, ὁ ἀνήλικος εἰσάγεται στά οἰκοτροφεῖα επαγγελματικῆς κατάρτισης χωρίς τή θέλησή του. Σήμερα, ὁ δικαστής ἀφίνει στόν ἀνήλικο, ἐκτός ἐξαιρετικῶν περιπτώσεων, τήν ἐκλογὴ διαφόρων παιδαγωγικῶν μέτρων. Ἐτσι, τό ποσοστὸ ἐπιτυχίας γιὰ τὴν κοινωνική του προσαρμογὴ εἶναι μεγάλωτο.

Στὴ συνέχεια, ἀποδείχθηκε ὅτι αὐτά τά καταστήματα δέν ἀντιπροσωπεύουν τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα, ἀλλὰ ἀποτελοῦν περιορισμένους προστατευόμενους χώρους. Ἡ ζωὴ ἐν οἰκοτροφεῖοις εἶναι χωρίς ἐναλλαγές, χωρίς ποικιλία καί δέν ἀκολουθεῖ τό ρυθμὸ τῆς ζωῆς γενικά. Ἐτσι, ὁ αὐστηρὸς τρόπος ζωῆς, τὰ στενά πλαίσια, τὸ ἐπιβεβλημένο ὥραριο ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα νά καλλιεργήσουν στούς ἀνηλίκους μιά σχέση ἐξάρτησης μέ τό κατάστημα τό ὁποῖο ἱκανοποιεῖ ὅλες τους τίς ἀνάγκες, ἀλλὰ ἀγνοεῖ τὴν αὐτάρκειά τους.

Ἐνας ἄλλος παράγοντας, πού ἔχει συντελέσει ἐπίσης στὴ μετατροπὴ αὐτῶν τῶν καταστημάτων σέ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, εἶναι ὅτι δέν διευκολύνεται ἡ χωρίς διακοπὴ παιδαγωγικὴ λειτουργία. Τὰ οἰκοτροφεῖα επαγγελματικῆς κατάρτισης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, μέσα στό ὅλο σύστημα τῆς μεταχείρισης, ἀποτελοῦσαν ἕνα ἀπὸ τά ἐργαστήρια ἀπὸ τά ὁποῖα ὁ ἀνήλικος ἦταν ὑποχρεωμένος νά περάσει. Ὅπως συνέβαινε δηλαδὴ συχνά, τόν ἀνήλικο τὸν παρακολουθοῦσε ἕνας ἐπιμελητὴς ἀνηλίκων τῆς ἐλευθέρης διαπαιδαγώγησης γιὰ δύο περίπου χρόνια, ἔπειτα τὸν ἐμπιστευόνταν σ' ἕνα κέντρο παρατήρησης γιὰ ἑξὲς μῆνες, στὴ συνέχεια τὸν ἔστειλναν σ' ἕνα οἰκοτροφεῖο επαγγελματικῆς κατάρτισης γιὰ 2-3 χρόνια καί τέλος μιά παιδαγωγικὴ ὁμάδα ἀνε-

λάμβανε τὴν προστασία του μετὰ τὴν ἐξοδὸ τοῦ ἀπὸ τό κατάστημα. Εἶναι φανερό ὅτι αὐτές οἱ ἀλλαγές στόν τρόπο ζωῆς τοῦ ἀνηλίκου εἶχαν ἀρνητικὴ ἐπίδραση στὴ δυνατότητα κοινωνικῆς προσαρμογῆς του.

Παρ' ὅλα αὐτά ὁμως, δέν πρέπει ν' ἀγνοηθοῦν οἱ ὑπηρεσίες τίς ὁποῖες ἔχουν προσφέρει τά οἰκοτροφεῖα επαγγελματικῆς κατάρτισης. Ἀν αὐτὰ ἔγιναν ἀντικείμενο κριτικῆς, εἶναι γιὰ δέν μπορούσαν πλέον νὰ λειτουργήσουν σωστά καί ν' ἀνταποκριθοῦν στίς πιὸ πρόσφατες παιδαγωγικὲς ἀπαιτήσεις. Ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγώγηση ἦταν ὑποχρεωμένη, ὑπὸ τὴν ἐπὶ ἡμεῖς μιάς καινούργιας ἀντίληψης τῆς ἀναμορφωτικῆς μεταχείρισης, νὰ θέσει, μέ τὴ δημιουργία τῶν καινούργιων ἰδρυμάτων τῆς, σάν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν προοδευτικὴν προετοιμασία τῶν νέων γιὰ μιά ὁμαλὴ ζωὴ, δίνοντάς τους μόνον ἐκεῖνο πού τούς λείπει καί ὄχι—ὅπως ἦδη ἀναφέρθηκε—νὰ τούς συνηθίσει, μέ τὴν ὑπερπροστασία, στὴν ἐξάρτησή. Τὰ καινούργια δηλαδὴ ἰδρύματα ἔχουν σάν σκοπὸ ὄχι νὰ ὑπερπροστατεύουν τούς ἀνηλίκους, ἀλλὰ νὰ τούς ἐπιβλέπουν, νὰ τούς βοηθῶν, νὰ τούς μαθαίνουν νὰ ζοῦν· κι ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ ἀποκτήσουν συνείδηση ὅτι ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ γίνουν ἐνήλικοι αὐτάρκεις καί ὑπεύθυνοι ὅπως οἱ ἄλλοι πολῖτες. Κατόρθωσε δηλαδὴ μ' αὐτόν τὸν τρόπο ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγώγηση νὰ καταλύσει τὸ μονολιθισμὸ τῶν οἰκοτροφείων επαγγελματικῆς κατάρτισης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης καί μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔφθασε στό σημεῖο μέ τὴν πολυκλαδικότητα καί τὴν ἐνελίξια πού ἔδωσε στὰ καινούργια καταστήματα νὰ κάνει τελικὰ μεγάλη πρόοδος στὴ μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων.

4.2.3. Το ἰσχύον ἀναμορφωτικὸ σύστημα

Γιὰ νὰ ἀντεπεξέλθει στίς καινούργιες παιδαγωγικές ἀνάγκες, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναμορφωτικὴ μεταχείριση τῶν ἀνηλίκων, ἡ Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγώγηση ἔβαλε σάν στόχον νὰ θέσει στὴ διάθεση κάθε δικαστηρίου ἀνηλίκων ἕνα βασικὸ ἐξοπλισμὸ καί νὰ τοποθετηθεῖ σέ κάθε περιφέρεια ἕνα ἢ περισσότερα ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης, τά ὁποῖα νὰ δέχονται ἀνηλίκους ἀπὸ δικαστήρια διαφόρων δικαιοδοσιῶν. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους τά καταστήματα, πού διαθέτουν προσωπικὸ καί ὕλικα μέσα πιὸ σπουδαῖα ἀπ' αὐτὰ πού διαθέτουν οἱ βασικοὶ ἐξοπλισμοί, εἶναι προορισμένα ν' ἀναλαμβάνουν τούς ἀνηλίκους πού παρουσιάζουν σοβαρές ψυχικὲς διαταραχές, καί πού ἡ κατάστασή τους ἀπαιτεῖ μιά εἰδική μεταχείριση, ἡ ὁποῖα δέν εἶναι δυνατόν νὰ γίνεῖ μέσα στό πλαίσιο τῶν βασικῶν γενικά ἐξοπλισμῶν.

Στὴν ἀρχὴ λοιπὸν θὰ ἐξετασθοῦν οἱ βασικοὶ ἐξοπλισμοί, καί στὴ συνέχεια τὰ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης.

28. Selosse, J., Jacquey M., Second P., Mazerol M. T., *L'interne de rééducation, résultat d'une enquête-intervention*, édit. Cujas 1972; Cortez F., *L'interne aujourd'hui*, έκδοση E.S.F. 1976.

4. 2. 3. 1. Βασικοί Ἐξοπλισμοί

Χαρακτηριστικό αὐτῶν τῶν βασικῶν ἐξοπλισμῶν εἶναι ὅτι πρέπει νά εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν πιο «ἐλαφρεῖς» καί νά βρίσκονται κοντά στήν ἔδρα τοῦ δικαστηρίου ἀνηλίκων.

α) Καθήκοντα τῶν βασικῶν ἐξοπλισμῶν

Τά καθήκοντα μέ τά ὁποῖα εἶναι ἐπιφορτισμένοι κάθε βασικός ἐξοπλισμός εἶναι:

- ν' ἀντιμετωπίζουν τίς ἀνάγκες τῶν δικαστηρίων,
- νά παρουσιάζουν τά συλλεγένητα στοιχεῖα σχετικά μέ τήν προσωπικότητα τοῦ ἀνηλίκου καί τήν οἰκογένειά του,
- νά ἐξασφαλίζουν τή διαρκή «ἀνάληψη εὐθυνδῶν» στούς ἀνηλίκους πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ,
- νά διατηροῦν, κατά τὸ δυνατόν, τὸν ἀνήλικο μέσα στο φυσικό του περιβάλλον, διαπαιδαγωγώντας τόν ἐπὶ τόπου,
- νά ἐπιτρέπουν στο δικαστή ἀνηλίκων νά ἐλέγχει τήν ἐξέλιξη τῆς παιδαγωγικῆς λειτουργίας καί νά ἐξασφαλίζουν τήν ἀποστολή του σάν ἐγγυητοῦ τῶν ἐλευθεριῶν.

β) Δομές τῶν βασικῶν ἐξοπλισμῶν

Οἱ ὑπηρεσίες ἀπό τίς ὁποῖες συνίσταται ὁ βασικός ἐξοπλισμός εἶναι:

— Ὑπηρεσίες ἐποπτευόμενης ἐλευθερίας

Κάθε δικαστήριο ἀνηλίκων, γιά νά μπορεῖ νά ἐξασφαλίσαι τήν παιδαγωγική λειτουργία «σ' ἀνοιχτό χῶρο», διαθέτει μιὰ ὑπηρεσία ἐποπτευόμενης ἐλευθερίας, πού ἀποτελεῖται ἀπό παιδαγωγούς καί πού παρακολουθεῖ τοὺς ἀνηλίκους ἐγκληματίες κατά τή φάση τῆς παρατήρησης καί τῆς ἀναδιαπαιδαγώγησης «σέ ἀνοιχτό χῶρο», σύμφωνα μέ τὸ νόμο τῆς 2ας Φεβρουαρίου 1945.

— Συμβουλευτικές ὑπηρεσίες ἐιδικοῦ παιδαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ

Αὐτή ἡ ὑπηρεσία βρίσκεται μέσα στήν πόλη καί ἔχει σάν μέριμνα νά δίνει στο δικαστή σέ διάστημα λίγων ἐβδομαδῶν μιὰ ἔκθεση πού ἀφορᾷ τόν ἀνήλικο καί στήν ὁποία βσιζέται ὁ δικαστής προκειμένου νά προσδιορίσει τὸ ἀναμορφωτικό μέτρο. Τό προσωπικό αὐτῆς τῆς ὑπηρεσίας εἶναι ποικίλο· ἀποτελεῖται ἀπό μιὰ ομάδα πού τήν ἀρπάζουν παιδαγωγοί, κοινωνικοὶ λειτουργοί, ψυχολόγοι, εἰδικοί ἐπὶ τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ, ἱατροὶ καί ψυχίατροι. Σ' αὐτή τήν ὑπηρεσία εἶναι προσαρτημένες δύο ἄλλες ὑπηρεσίες.

— Ἡ ὑπηρεσία παιδαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ

Αὐτή βρίσκεται κοντά στήν εἰσαγγελία καί τοὺς ἀνακριτές καί ἔχει σάν μέριμνα νά προβαίνει στίς πρώτες συνδιαλλαγές καί στά πρῶτα διαβήματα, μέ σκοπὸ τήν πρόταση λύσεων διαπαιδαγώγησης ἀμέσου ἀνάγκης γιά τοὺς παραπεμφθέντες στά δικαστήρια ἀνηλίκους.

— Ἡ ὑπηρεσία παρατήρησης καί διαπαιδαγώγησης «σ' ἀνοιχτό χῶρο»

Ἡ ὑπηρεσία αὕτη σκοπὸ ἔχει νά κατευθύνει τήν παιδαγωγική λειτουργία πού ἀφορᾷ τοὺς ἀνηλίκους πού παραμένουν στο οἰκογενειακό τους περιβάλλον.

Ἡ συμβουλευτική ὑπηρεσία εἶναι μιὰ ὑπηρεσία παρατήρησης τῆς ὁποίας ἡ ἔκταση δράσης εἶναι περιορισμένη γιά δύο λόγους: πρῶτα, γιὰ τὸ γεγονός ὅτι δέχεται ἀνηλίκους μόνο ἀπὸ ἓνα δικαστήριο, τῆς ἐπιτρέπει νά προβαίνει σέ παρατηρήσεις πιο οὐσιαστικές καί πιο γρήγορες σέ σχέση μ' αὐτές πού γίνονται μέσα στά παλιά κέντρα παρατήρησης. Κατά δεύτερο λόγο, ἐπειδὴ αὕτη ἡ ὑπηρεσία θεωρεῖται «ἐλαφρὺς ἐξοπλισμός», ἡ ἐγκατάστασή της εἶναι δυνατή μέσα στίς πόλεις ὅπου ἔδρουν τὰ δικαστήρια τῶν ἀνηλίκων. Αὐτὸ ἐπιτρέπει στή συμβουλευτική ὑπηρεσία νά παρακολουθεῖ τόν ἀνήλικο μέσα στο φυσικό του περιβάλλον. Σέ περίπτωση δέ πού ὁ ἀνήλίκος τοποθετεῖται μέσα σέ ἐστία παιδαγωγικῆς λειτουργίας, δέν ἀποκόπτονται οἱ ἐπαφές μέ τήν οἰκογένειά του, δεδομένου ὅτι καί οἱ ἐστίες παιδαγωγικῆς δράσης βρίσκονται μέσα στίς πόλεις.

— Ἑστίες παιδαγωγικῆς δράσης

Αὐτές, ὅπως καί οἱ συμβουλευτικές ὑπηρεσίες, βρίσκονται μέσα στίς πόλεις, καί ἔχουν σάν μέριμνα, νά δέχονται ἐπείγοντως καί προσωρινά, στά λίγα δομῆτα ὑποδοχῆς πού διαθέτουν, τοὺς ἀνηλίκους πού βρίσκονται σέ ἀναμονή μιᾶς παιδαγωγικῆς λύσης, καί νά ὀδηγήσουν σέ μιὰ παιδαγωγική δράση τοὺς ἀνηλίκους, γιά τοὺς ὁποίους τὸ φυσικό περιβάλλον δέν παρουσιάζει εὐνοϊκές προϋποθέσεις γιά τήν ποθοῦμενη παιδαγωγική ἐξέλιξη.

Αὐτές οἱ ἐστίες βρίσκονται κοντά στίς περιοχές ἐργασίας καί στά κέντρα μαθήτευσης, ἀθλητισμοῦ, ψυχαγωγίας καί ἱατροψυχολογικῆς θεραπείας. Στεγάζονται δέ σέ μεγάλα οἰκήματα, ἢ μικρά διαμερίσματα ἢ καί μεμονωμένα δωμάτια, τά ὁποῖα τοὺς ἐπιτρέπουν νά ἀνταποκριθοῦν στίς διάφορες ἀνάγκες ὑποδοχῆς τῶν ἀνηλίκων, ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις.

Ὡστόσο, ἡ λειτουργία τῶν ἐστιῶν αὐτῶν παρουσιάζει ὀριζόμενα προβλήματα. Πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐστίες αὐτές ἀναλαμβάνουν περισσότερο ἄγδρια παρά κορίτσια (σὴν περιοχὴ μόνο ὀρισμένον δικαστηρίων ὑπάρχει καί μιὰ δεύτερη ἐστία γιά κορίτσια). Ἔτσι, οἱ ἐστίες δέν μποροῦν νά ἀνταποκριθοῦν στίς ἀνάγκες τῶν δικαστηρίων, παρά μόνο ὅταν εἶναι μικτές. Κατά δεύτερο λόγο, οἱ ἐστίες γίνονται γρήγορα ἀνεπαρκεῖς, ὅταν τὰ δικαστήρια ἔχουν φόρτο ἐργασίας ἢ ὅταν οἱ τόποι ἀρμοδιότητάς τους εἶναι γεωγραφικά διασπαρμένοι. Εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Παρισιῦ καί τῶν μεγάλων πόλεων, ὅπου οἱ ἐστίες θά ἔπρεπε νά πολλαπλασιαστοῦν.

γ) Λειτουργίες τῶν βασικῶν ἐξοπλισμῶν

Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἐξοπλισμοὶ προσδιορίζονται ἀπὸ τή λειτουργία τους, καί οἱ λειτουργίες αὐτές εἶναι:

— Λειτουργία παροχῆς στέγης

Οἱ βασικοὶ ἐξοπλισμοὶ πρέπει νά ἔχουν σέ κάθε στιγμή τή δυνατότητα νά ἀνταποκρίνονται στήν παραπάνω λειτουργία. Εἴτε πρόκειται γιά τή φάση τῆς παρατήρησης, εἴτε γιά τή φάση τῆς διαπαιδαγώγησης, ἡ ἀνάγκη παροχῆς στέγης τότε γίνεται ἀπαραίτητη, ὅταν ἐξ αἰτίας τῆς οἰκογενειακῆς κατάστασης τοῦ ἀνηλίκου, ἡ ἐπίβλεψή του δέν εἶναι δυνατή μέσα στήν οἰκογένειά του.

Ἔτσι, γιά ἀντεπεξέλθει σ' αὐτή τή λειτουργία, κάθε βασικός ἐξοπλισμός διαθέτει δωμάτια καί διαμερίσματα μέσα στήν πόλη.

— Λειτουργία προσανατολισμοῦ

Μ' αὐτήν, ὁ δικαστής ἔχει τή δυνατότητα, μέσα στό πλαίσιο τῆς ἡμερησῆς «λήψης εὐθυνῶν», νά λάβει γνώση τῶν πληροφοριῶν τῶν σχετικῶν μέ τόν ἀνήλικο καί τήν οἰκογένειά του, μέ σκοπό νά προσανατολίσει τήν παιδαγωγική δράση.

— Λειτουργία παρατήρησης

Ἄν οἱ πρῶτες πληροφορίες δέν εἶναι ἀρκετές γιά νά δώσουν μιά παιδαγωγική λύση, ὁ δικαστής μπορεῖ νά ζητήσει τή διενέργεια συμπληρωματικῶν ἐρευνῶν, πού πραγματοποιοῦνται κατὰ τή διάρκεια μιάς παρατήρησης μερικῶν μηνῶν, ἡ ὁποία γίνεται «σέ ἀνοιχτό χῶρο». Σέ εἰδικές περιπτώσεις (ὅταν δέν ἐπιτρέπεται ἡ δέν διευκολύνεται ἡ παρατήρηση αὐτή γιά λόγους πού ἀφοροῦν εἴτε τόν ἀνήλικο εἴτε τήν οἰκογένειά του), ὁ ἀνήλικος παραμένει κάτω ἀπὸ τήν ἐπίβλεψη τῆς παιδαγωγικῆς ομάδας, μέσα σέ μιά ἐστία παιδαγωγικῆς δράσης.

Κατὰ τή διάρκεια αὐτῆς τῆς παρατήρησης, οἱ εἰδικοί τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, οἱ ὁποῖοι συνεργάζονται στενά μέ τὸ δικαστήριο, προσπαθοῦν νά ἐξακριβώσουν τὰ ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά αἶτια πού ὀδήγησαν τόν ἀνήλικο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καί στή συνέχεια νά προσδιορίσουν τόν τρόπο διαπαιδαγώγησής του.

— Λειτουργία διαπαιδαγώγησης

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἀντικειμενικός σκοπός τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης εἶναι νά κάνει τοὺς νέους αὐτάρκεις καί υπεύθυνους, ἔτοιμους νά ἀντιμετωπίσουν τίς κοινωνικῆς εὐθύνες. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, οἱ παιδαγωγικῆς ομάδες προσπαθοῦν νά φτάσουν στὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

1) νά ἀναπληρώσουν τήν ἔλλειψη τῆς διαπαιδαγώγησης τοῦ ἀνηλίκου στό σχολικὸ, στὸν ἐπαγγελ-

ματικὸ καί στὸν ἠθικὸ τομέα:

- 2) νά λύσουν τὰ προβλήματα πού δημιουργεῖται ἡ διατάραξη τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καί πού πολὺ συχνά εἶναι ἡ αἰτία τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν τοῦ ἀνηλίκου·
- 3) νά ἀναπτύξουν τίς δυνατότητες προσαρμογῆς τοῦ ἀνηλίκου γιά νά μπορέσει νά γίνει ἀποδεκτὸς ἀπὸ τήν κοινότητα στήν ὁποία ἀνήκει·
- 4) νά συμβάλουν στή λύση τῶν ἐνδεχομένων προβλημάτων ἐπιβίωσης, μέ τὰ ὁποῖα βρίσκονται πολὺ συχνά ἀντιμέτωπες οἱ οἰκογένειες τῶν ἀνηλίκων.

Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἀναμορφωτικὴ διαπαιδαγώγηση, ὅπως γίνεται σήμερα, δέν μοιάζει καθόλου μέ ἐκείνη πού ἐφαρμοζόταν πρὶν μερικά χρόνια.

Συνοπτικὲς παρατηρήσεις

Οἱ ἐστίες ὅμως παιδαγωγικῆς δράσης δέν μποροῦν ν' ἀναλάβουν ὀρισμένη κατηγορία ἀνηλίκων πού παρουσιάζουν σοβαρές ψυχικῆς διαταραχές καί πού ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μιά μεταχείριση μεγαλύτερης διάρκειας καί ἀπὸ τή μεσολάβηση ἐνὸς ὀργανισμοῦ πού διαθέτει περισσότερο παιδαγωγικὸ προσωπικὸ καί μεγαλύτερα μέσα. Ἀρμόδια σ' αὐτές τίς περιπτώσεις εἶναι τὰ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης.

4.2.3.2. Εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης

Αὐτὰ βρίσκονται μέσα στὶς πόλεις ἢ, τὸ πολὺ, κοντὰ σέ μιά μεγάλη πόλη. Δέχονται ἀνηλίκους ἀρμοδιότητας διαφόρων δικαστηρίων, τῶν ὁποίων ἡ μεταχείριση ἀπαιτεῖ περισσότερο χρονικὸ διάστημα καί εἶναι πιὸ δύσκολο νά πραγματοποιηθεῖ. Τὰ ἰδρύματα αὐτὰ ἀντικατέστησαν τὰ παλιά κέντρα παρατήρησης καί τὰ οἰκοτροφεία ἐπαγγελματικῆς κατάρτισης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης.

α) Γενικά χαρακτηριστικὰ αὐτῶν τῶν ἰδρυμάτων

— Λειτουργίες

Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ (ἀναδιαπαιδαγώγηση τῶν ἀνηλίκων) τῶν παραπάνω καταστημάτων ἐξασφαλίζεται μέ τίς ἀκόλουθες λειτουργίες:

- παρατήρηση καί παιδαγωγικός προσανατολισμός,
- παροχὴ στέγης καί συντήρηση,
- σχολικὴ καί ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση,
- παιδαγωγικὴ λειτουργία «σ' ἀνοιχτὸ χῶρο».

Ἔτσι, ἡ διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης ἔδωσε σ' αὐτὰ τὰ καταστήματα ἕναν πολυκλαδικὸ λειτουργιῶν πού τοὺς ἐπιτρέπει μιά μεγαλύτερη ἐξαοικεικένση τῶν ἐφαρμοζομένων σ' αὐτὰ παιδαγωγικῶν μέτρων.

— Τρόποι «ἀνάληψης εὐθυνῶν»

Ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι τοὺς ὁποίους τὰ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆ-σης χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἀναδιπλωματικὴν τῶν ἀνηλίκων. Κι αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν ὁ ἀνήλικος εἶναι:

Ἐσωτερικός οἰκότροφος (interne). Στὴν περίπτω-ση αὐτῇ, ὁ ἀνήλικος παραμένει ὁλοκληρωτικά στὸ εἰδικὸ ἴδρυμα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδα-γωγῆς καὶ δέχεται μιὰ γενικὴ διαπαιδαγωγῆση.

Μιὰ ἄλλη κατηγορία εἶναι ἡ τῶν ἀνηλίκων (interne-externe)-στοὺς ὁποίους τὰ εἰδικὰ ἰδρύματα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς παρέχουν μόνον στέγη καὶ οἱ ὅποιοι παρακολουθοῦν διάφορα μαθήματα ἔξω ἀπὸ τὸ κατ᾽οικονομ.

Νέος ἐργαζόμενος (jeune travailleur). Κατοικεῖ στὸ κατ᾽οικονομ, ἀλλὰ δουλεύει ἔξω ἀπ' αὐτό.

Ἐξωτερικός οἰκότροφος (pensionnaire externe). Σ' αὐτὴ τὴν περίπτω-ση, τὸ εἰδικὸ ἴδρυμα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς ἔχει ἀναλάβει τὸν ἀνήλικο, ἀλλὰ τὸν ἔχει τοποθετήσει σ' ἓνα δημόσιο κατ᾽οικονομ, ἔξω ἀπὸ τὸ ἴδρυμα, ἢ σὲ μιὰ οἰκογένεια.

Ἐξωτερικός (externe). Ὁ ἀνήλικος σ' αὐτὴ τὴν περίπτω-ση εἶναι «σ' ἀνοιχτὸ χῶρο», παρακολουθεῖ δηλαδὴ τὸ σχολεῖο καὶ σπουδάζει γενικά ἔξω, λαμβάνει ὅμως μέρος στίς μαθητικές δραστηριότητες πού ἀναπτύσσονται στὰ εἰδικὰ αὐτὰ ἰδρύματα (π.χ. ἐκπαιδευτικές δραστηριότητες, ἐκδρομές, ψυχαγωγία κτλ.).

Ἡμι-οἰκότροφος (demi-pensionnaire). Ὁ ἀνήλικος δὲν πηγαίνει στὸ εἰδικὸ ἴδρυμα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς, παρά μόνον γιὰ νὰ παρακολουθήσει μαθήματα γενικῆς ἢ ἐπαγγελματικῆς μόρφωσης. Τὸ εἰδικὸ ἴδρυμα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς, γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ σ' ὅλες αὐ-τές τίς μορφές «ἀνάληψης εὐθυνῶν», διαθέτει ἔξω ἀπ' αὐτὸ διαμερίσματα ἢ δωμάτια στὸ κέντρο τῆς πόλης. Αὐτὴ τὴ στιγμή ὁ δημόσιος τομέας τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς διαθέτει 23 εἰδικὰ ἰδρύματα, 3 ἐπαγγελματικά κατ᾽οικονομ καὶ 1 μόνον οἰκοτροφεῖο.

β) Στατιστικά δεδομένα²⁹

Παραθέτουμε στὴ συνέχεια στατιστικά δεδομένα τῆς γενικῆς δραστηριότητος τῶν 27 παραπάνω κατ᾽οικονομῶν γιὰ τὸ ἔτος 1975.

— Σχετικά μέ τὸ συνολικὸ πληθυσμὸ τῶν ἰδρυμάτων

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1975, τὰ 27 κατ᾽οικονομᾶ ἀνέλαβαν τὴν προστασία 2.584 συνολικά ἀγο-ριῶν καὶ 299 κοριτσιῶν ἐγκληματιῶν καὶ «σέ ἠθικό κίνδυνο».

29. Ἐρευνα πού πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Centre de Formation et de Recherches de l'Education Surveillée à Vaucresson.

Φύλο καὶ δικαστικὴ πρόβλεψη τῶν νέων τοὺς ὁποίους ἀνέλαβαν τὰ κατ᾽οικονομᾶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1975

Χρόνος Διάταγμα τοῦ 1945	Ἄρθρο 375 Γ.Α.Κ.		Σύνολο			
	Ἀγόρια-Κορίτσια		Ἀγόρια-Κορίτσια			
1975	1.183 1.201	18	1.401 1.682	281	2.584 2.883	299

Ἀπὸ τὸν παραπάνω πίνακα, μπορεῖ νὰ ἐξαχθεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι σ' ἓνα πληθυσμὸ 2.883 ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, τὰ 1.683, ἥτοι τὸ 58%, εἶναι ἀνήλικοι οἱ ὅποιοι βρίσκονται «σέ ἠθικό κίνδυνο». Αὐτὸ τὸ πο-σοστὸ εἶναι ἓνα δείγμα ἐνθαρρυντικὸ γιὰ τὴν προ-ληπτικὴ πολιτική. Τὸ ποσοστὸ δὲ αὐτὸ εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερο γιὰ τὰ κορίτσια, 93%.

Ἀπὸ τὸν πίνακα πού ἀκολουθεῖ βγαίνει τὸ συμπέ-ρασμα ὅτι σὲ συνολικὸ πληθυσμὸ 1.201 ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν οἱ 440 ἀπ' αὐτοὺς, ἥτοι τὸ 36%, εἶναι ὑπό-τροποι. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο καὶ ἐπιτρέπει ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀποτελεσματι-κότητα τῶν ἐφαρμοζομένων μεθόδων στὰ παλιὰ οἰ-κοτροφεῖα καὶ κέντρα παρατήρησης.

Δικαστικὴ πρόβλεψη τῶν νέων πού ἔχουν παρακολουθηθεῖ ἀπ' αὐτὰ τὰ κατ᾽οικονομᾶ ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου μέχρι τὴν 31η Δεκεμβρίου 1975

Νόμος τοῦ 1945		
Οἱ γιὰ πρώτη φορά (primaires) διαπράξαντες ἀδικήματα	Ὑπότροποι	Σύνολο
761	440	1.201

— Σχετικά μέ τὸν τρόπο «ἀνάληψης εὐθυνῶν»

Τρόπος «ἀνάληψης εὐθυνῶν» τῶν ἀνηλίκων ἀπὸ τὰ κατ᾽οικονομᾶ τοῦ δημόσιου τομέα ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου μέχρι τὴν 31η Δεκεμβρίου 1975

Τρόπος «ἀνάληψης εὐθυνῶν» τῶν ἀνηλίκων κατὰ τὸ ἔτος 1975	Ἀγό-ρια	Κορί-τσια	Σύνολο
Ὀλοκληρωτικά οἰκότροφοι	1.960	130	2.090
Παραμένοντες τῇ νύχτᾳ Ἀνήλικοι οὐδέποτε οἰκότροφοι ἢ παραμένοντες τῇ νύχτᾳ	77	7	84
	547	162	709 ¹

1. Εἶναι λυπηρὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ στατιστικὲς δὲν ἀναλύουν τίς διάφο-ρες κατηγορίες ἐνὸς τόσο σοβαροῦ ἀριθμοῦ.

Ἔτσι, διαπιστώνεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων πού ἔχουν ζήσει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1975 τῇ ζῳῇ τὸ ὁλοκληρωτικὸ οἰκότροφου, εἶναι ἀρκετὰ μεγά-λος.

— Σχετικά μέ τή διάρκεια

“Ὅσον ἀφορᾷ τή διάρκεια παραμονῆς τοῦ ἀνηλίκου στά καταστήματα τοῦ δημόσιου τομέα, πρέπει νά υπεθυμίσουμε διτ πρωταρχικός σκοπός τοῦ σημερινοῦ τοῦ συστήματος εἶναι νά κρατήσουν τοὺς νέους γιά μικρό χρονικό διάστημα, γιά νά τοὺς καταστήσουν αὐτάρκεις, καί ἄργότερα νά τοὺς παρακολουθήσουν στό φυσικό τους περιβάλλον.

Ὁ ἀκόλουθος πίνακας μᾶς δίνει μιά εἰκόνα τοῦ χρόνου παραμονῆς τῶν ἀνηλίκων σ' αὐτά τὰ καταστήματα.

Διάρκεια παραμονῆς τῶν 1.381 νέων πού ἔφυγαν ἀπό τὰ καταστήματα τοῦ δημόσιου τομέα ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου μέχρι τήν 31η Δεκεμβρίου 1975

Διάρκεια παραμονῆς	Ἀριθμός νέων	%
Μέχρι 3 μηνες	379	27,44
3 μηνες μέχρι 6 μηνες	158	11,44
6 μηνες μέχρι 9 μηνες	128	9,26
9 μηνες μέχρι 12 μηνες	195	14,16
12 μηνες μέχρι 18 μηνες	223	16,14
18 μηνες μέχρι 2 χρόνια	172	12,45
2 χρόνια μέχρι 2 χρόνια + 6 μ.	77	5,57
30 μηνες μέχρι 3 χρόνια	18	1,30
3 χρόνια	31	2,24

— Συνοπτικές παρατηρήσεις

Μπορεῖ λοιπόν νά ὑποθέσει κανεῖς, ἀπό τὰ διάφορα ὑπάρχοντα στοιχεία, διτ χάρι τήν εὐελιξία, στό εἰδικευμένο προσωπικό καί τὰ ὕλικά μέσα πού διαθέτει, κάθε εἰδικό ἴδρυμα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς ἀποτελεῖ ἕναν ὄργανισμό ὁ ὁποῖος ἀναποκρίνεται περισσότερο ἀπό τὰ παλιά καταστήματα καί κέντρα παρατήρησης στίς πραγματικές ἀνάγκες τῶν νέων.³⁰

Μέχρι τελευταία, ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς δημιουργοῦσε καταστήματα μέ προσδιορισμένες λειτουργίες, καί προσάρμοζε στή συνέχεια τοὺς ἀνηλίκους σ' αὐτά. Ἐνῶ, σύμφωνα μέ τή νέα πολιτική, προσδιορίζονται πρῶτα οἱ ἀνάγκες τῶν κοινωνικά ἀπροσαρμόστων ἀνηλίκων καί βάσει αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν δημιουργοῦνται διάφορα καταστήματα καί ὑπηρεσίες.

5. ὁ ἰδιωτικός τομέας: ἰδιαίτερη ἐξέταση

Δίπλα ἀπό τὰ δημόσια καταστήματα πού ἐξαρτῶνται κατ' εὐθείαν ἀπό τή Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς, ὑπάρχουν ἰδιωτικά, τὰ ὁποῖα ὀφείλουν τήν ὑπαρξή τους στήν ἰδιωτική πρωτοβου-

λία καί τὸ ἐνδιαφέρον ἐκείνων πού ἔχουν σάν ἔργο τους στήν κοινωνία τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ. Ἡ προσφορά τοῦ πρέπει νά ἐκτιμηθεῖ καί ἀπό τὸ γεγονός διτ ὁ ἀριθμός τῶν δημοσίων καταστημάτων δέν εἶναι ἀρκετός γιά νά μπορεῖ νά δεχθεῖ τοὺς ἀνηλίκους ἐγκληματίες ἢ τοὺς «σέ ἡθικό κίνδυνον». Ἐτσι, αὐτὴ τή στιγμή ὁ ἀριθμός τῶν ἀνηλίκων στά ἰδιωτικά καταστήματα εἶναι πολύ μεγαλύτερος ἀπὸ ἐκείνων τῶν δημοσίων καταστημάτων.

5.1. Χαρακτηριστικά τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα

Τὰ καταστήματα καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, γιά νά ἔχουν τή δυνατότητα νά δέχονται ἕναν ἀνηλίκον, πρέπει νά εἶναι ἐξουσιοδοτημένα ἀπὸ τὸ Νομάρχη, μετὰ ἀπὸ γνωμοδότηση τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Χρηματοδοτοῦνται δὲ ἀπὸ τὸ Κράτος (Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης καί Ὑπουργεῖο Δημόσιας Ὑγείας) ἢ ἀπὸ διάφορες ὑπηρεσίες πού τοὺς ἐμπιστεύονται τὰ παιδιά (ἡ κοινωνικὴ βοήθεια τοῦ παιδιοῦ, τὸ ταμεῖο τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλισης καί τὸ ταμεῖο οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων), ὅπως θά δοῦμε παρακάτω.

Γιά νά ἀποκτήσουμε μιά εἰκόνα τῆς ἔκτασης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, παραθέτουμε ὁρισμένα στοιχεία σχετικά μέ τὸν ἀριθμὸ καταστημάτων σέ διαφορετικές περιόδους.³¹

Τὸ ἔτος 1945 ὁ ἰδιωτικὸς τομέας διέθετε:

— 133 καταστήματα πού δέχονταν ὡς ἐσωτερικοὺς 1.670 ἀγόρια καί 1.796 κορίτσια.

— 25 ὑπηρεσίες τοποθέτησης «σ' ἀνοιχτὸ χῶρον» (τοποθετήθηκαν συνολικά 1.183 ἀνήλικοι).

Τὸ ἔτος 1961:

— 236 καταστήματα (κέντρα παρατήρησης, οἰκοτροφεία καί ἡμελεύθερες ἐστίες), πού δέχονταν 7.554 ἀγόρια καί 9.515 κορίτσια.

Τὸ ἔτος 1974:

— 921 καταστήματα καί ὑπηρεσίες. Ἀπ' αὐτά, 615 οἰκοτροφεία καί ἡμελεύθερες ἐστίες, τὰ ὁποῖα περιελάμβαναν 15.481 ἀνηλίκους τοὺς ὁποῖους εἶχαν ἐμπιστευθεῖ σ' αὐτά ὕστερα ἀπὸ δικαστικὴ ἀπόφαση.

— 28 ὑπηρεσίες παρατήρησης «σ' ἀνοιχτὸ χῶρον», οἱ ὁποῖες παρακολοῦθησαν 2.907 ἀνήλικοι.

— 106 ὑπηρεσίες παιδαγωγικῆς δράσης «σ' ἀνοιχτὸ χῶρον», πού ἀνέλαβαν τήν παρακολοῦθηση 72.709 ἀνηλίκων.³²

— 45 ὑπηρεσίες τοποθέτησης σέ οἰκογένειες, πού τοποθέτησαν 4.800 ἀνηλίκους μέσα σέ οἰκογένειες, κατὰ τή διάρκεια τοῦ ἔτους 1974.

31. Τὰ στοιχεία αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τή Διεύθυνση τοῦ γραφείου τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγῆς τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης.

32. Οἱ στατιστικὲς δόθηκαν ἀπὸ τὸ Ὑπ. Δημόσιας Ὑγείας, πού ἐξασφαλίζει ὁλοκληρωτικὰ τὴν χρηματοδότηση αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν. Οἱ ὑπηρεσίες αὐτές δέν ἀφοροῦν τοὺς ἐγκληματίες ἀνηλίκους ἐδὼ τὸ κείμενο μιλάει γιά ἐπιβλεπόμενη ἐλευθερία, πού ὅπως εἶπαμε, ἀσκέται ἀπὸ τὸ δημόσιο τομέα.

- 66 ὑπηρεσίες συγκέντρωσης πληροφοριῶν σχετικά μέ τήν κοινωνική κατάσταση ἀνηλίκων, πού συνέλεξαν στοιχεῖα ἐπὶ 16.430 ἀπ' αὐτοῦς.
- τέλος 23 ἐιδικές συμβουλευτικές ὑπηρεσίες, πού κατέληξαν σέ 4.394 πορίσματα.

Συνολικά, κατὰ τή διάρκεια τοῦ ἔτους 1974, τὰ καταστήματα καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα ἔλαβαν 116.721 παιδαγωγικά μέτρα ποικίλης μορφῆς.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ, ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν ἀνηλίκων ἐγκληματιῶν στά καταστήματα καί τίς ὑπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα εἶναι πολύ μικρότερη ἀπό ἐκεῖνη τοῦ δημόσιου τομέα.³³ Οἱ ἐγκληματίες ἀνήλικοι ἀντιπροσέχουν τὸ 24% τῶν ἄγοριων καί τὸ 8% τῶν κοριτσιῶν, ἐσωτερικῶν οἰκοτρόφων σέ κλειστά καταστήματα, ἐνῶ οἱ «σέ ἠθικό κίνδυνο» ἀνήλικοι, οἱ τοποθετηθέντες ἀπὸ τὸ δικαστὴ ἀνηλίκων, μέσα στά πλαίσια τοῦ διατάγματος τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1958 (ἄρθρο 375 καί ἐπ. τοῦ Γ.Α.Κ.) ἢ ἀπὸ τῆ Διεύθυνση τῆς ὑγειονομικῆς καί κοινωνικῆς βοήθειας τοῦ νομοῦ (Direction départementale de l'aide sanitaire et sociale, D.D.A.S.S.) ἀντιπροσέχουν τὸ 49% γιὰ τὰ ἄγορια καί τὸ 62% γιὰ τὰ κορίτσια. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς πελατείας τῶν ἰδιωτῶν ἰδρυμάτων περιλαμβάνει: (α) εἴτε ἀνηλίκους πού τοὺς ἐμπιστεύθηκε τὸ δικαστήριό τὸ ὁποῖο ἀπάγεται τὴν ἐκπτώση ἢ τὸν περιορισμὸ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας τοῦ πατέρα τους ἢ τῆς μητέρας τους (ἄρθρ. 378 ἕως 380 τοῦ Γ.Α.Κ., νόμος τῆς 4ης Ἰουνίου 1960), (β) εἴτε ἀνηλίκους πού εἶναι ὀρφανοί, ἐγκαταλελειμμένοι, χωρὶς νὰ ἔχουν υἱοθετηθεῖ ἀκόμα καί οἱ ὁποῖοι βρίσκονται—κατὰ κάποιο τρόπο—ὅπου τὴν κηδεμονία τῆς ὑπηρεσίας τῆς Κοινωνικῆς Βοήθειας τοῦ Παιδιοῦ, (γ) εἴτε ἀνηλίκους πού τοποθετήθηκαν ἀπὸ τίς οἰκογένειες τους ἢ ἀπὸ διάφορες κοινωνικές ὑπηρεσίες. Ἀπὸ τὸ 1975 (νόμος 534 τῆς 39ης Ἰουνίου 1975) προστίθενται στὴν πελατεία τῶν ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων καί οἱ ἀνήλικοι τοὺς ὁποίους ἐμπιστεύθηκε ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλιση (securité sociale). Οἱ ἀνήλικοι αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐκρίθησαν ἀνάπηροι (handicapés) ἀπὸ τὴ Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Εἰδικῆς Διαισθητικῆς (Commission Départementale d'Education Spéciale).

Ἐνα λαμπρὸ παράδειγμα τῆς συνύπαρξης τῶν διαφόρων κατηγοριῶν ἀνηλίκων, συναντεῖται κανεὶς στὸ κατὰστημα des Matées στὴν Ὀρλεάνη, ὅπου τὸ ἔτος 1976 βρίσκονταν 23 ἀνήλικοι πού τοὺς ἐμπιστεύθηκε ἐκεῖ ὁ δικαστὴς ἀνηλίκων (ἐγκληματίες καί «σέ ἠθικό κίνδυνο»), 21, πού τοποθετήθηκαν ἀπὸ τὴ Διεύθυνση τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας καί κοινωνικῆς βοήθειας τοῦ νομοῦ, καί τέλος 21 ἀνήλικοι πού τοποθετήθηκαν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ ἀσφάλιση. Αὐτὰ τὰ καταστήματα καί ὑπηρεσίες, παρ' ὅτι χρη-

ματοδοτοῦνται ἀπὸ τὸ Κράτος, διευθύνονται ἀπὸ ἑταιρίες ἢ ἰδιώτες πού εἶχαν τὴν πρωτοβουλία τῆς ἱδρύσεώς τους.

5.2. Δομὲς τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα

Μπορεῖ κανεὶς νά διακρίνει μιά κάθετη δομὴ, ἢ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑταιρίες καί ἀπὸ καταστήματα καί ὑπηρεσίες.

5.2.1. Ἑταιρίες

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς αὐτῶν τῶν ἑταιριῶν ἔχει σάν δραστηριότητα τὴ διαχείριση, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιπες ἔχουν ἐπὶ πλέον καί μιά ὁμοσπονδιακὴ λειτουργία.

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία ἑταιριῶν, πού δυσκολεῖται—κατὰ κάποιο τρόπο—τὴν ταξινόμησή τους. Γενικά ὅμως μποροῦμε νά τίς κατατάξουμε σέ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες:

- τίς βασικὲς ἑταιρίες
- τίς ἑταιρίες εὐρείας ἀρμοδιότητος καί
- τίς ὁμοσπονδίες ἑταιριῶν

Θά ἐπιμείνουμε περισσότερο στὴν ἐξέταση τῆς προέλευσης, τῆς μορφῆς καί τοῦ προορισμοῦ τους.

α) Βασικὲς ἑταιρίες

Εἶναι ἑταιρίες, πού τὸ ἔργο τους συνίσταται στὴ διαχείριση τῶν ἤδη ὑπαρχόντων καταστημάτων καί ὑπηρεσιῶν. Διακρίνονται δὲ σέ κληρικὲς καί λαϊκὲς. — Κληρικὲς ἑταιρίες ἢ ἑταιρίες θρησκευτικῶν ταγμάτων

Εἶναι οἱ πῶ παλιές ἑταιρίες, πού ἡ ὑπαρξὴ τους χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 17ον αἰῶνα. Τὰ καταστήματα τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν ἀναλάμβαναν κυρίως τὴν ἀναδιαισθητικὴν τῶν κοριτσιῶν. Μέχρι τὸ 1970 κάλυπταν τὸ 80% τῶν μέτρων ἀναμορφωτικῆς μεταχείρισης τῶν κοριτσιῶν ἐγκληματιῶν καί «σέ ἠθικό κίνδυνο». Σήμερα ὅμως ἡ κρίσιμη στρατολόγησις κληρικοῦ προσωπικοῦ ἀνάγκασε αὐτές τίς ἑταιρίες νά κλείσουν τὰ καταστήματά τους ἢ νά τὰ παραχωρήσουν σὲ ἄλλες ἑταιρίες.

— Λαϊκὲς ἑταιρίες

Αὐτές εἶναι ποικίλες. Ὅρισμένες ἀπ' αὐτές διαχειρίζονται ἓνα κατὰστημα περιορισμένης δυναμικότητας, ἐνῶ ἀντίθετα ἄλλες ἀναλαμβάνουν τὴ διαχείριση πολλῶν καταστημάτων καί ὑπηρεσιῶν ἑνὸς νομοῦ. Εἶναι ἡ περίπτωση τῶν περισσοτέρων ἑταιριῶν Προστασίας Ἀνηλίκων Παιδικῆς καί Ἑφηβικῆς Ἡλικίας, Νομοῦ (Associations Départementales de Sauvegarde de l'Enfance et de l'Adolescence) πού διαχειρίζονται τὰ καταστήματα καί τίς ὑπηρεσίες πού βρίσκονται στὴν περιφέρεια τοῦ νομοῦ.

Αὐτές λοιπὸν οἱ λαϊκὲς ἑταιρίες πού ἄρρισαν νά δημιουργοῦνται ἀπὸ τὸ 1945 καί πού ἐδρεύουν σέ κάθε νομό, διαχειρίζονται τὰ ἱδρύματα καί τίς ὑπηρεσίες πού δημιουργήθηκαν μέ δική τους πρωτοβουλία.

33. Levasseur G., Stefani G., Jambu-Merlin, *Criminologie et Science Pénitentiaire*, Dalloz, 4η ἐκδόση, 1976.

β) Ἑταιρίες μέ εὐρεία ἀρμοδιότητα

Μέ σκοπό τήν ἐγκαθίδρυση καταστημάτων, τό συντονισμό τῶν ιδιωτικῶν πρωτοβουλιῶν μιάς περιφέρειας καί τή στρατολόγησι τεχνικῶν, τό Ὑπουργεῖο Δημόσιας Ὑγείας προχώρησε τό 1945 στή σύστασι τῶν Περιφερειακῶν Ἑταιριῶν Προστασίας Ἀνηλίκων Παιδικῆς καί Ἑφηβικῆς Ἡλικίας (Associations Régionales de Sauvegarde de l'Enfance et de l'Adolescence).

Σ' αὐτές τίς ἐταιρίες προστέθηκαν στή συνέχεια (μέ ὑπουργική ἀπόφασι τῆς 22ας Ἰανουαρίου 1964) τά Ἑπαρχιακά Κέντρα τῶν Ἀπροσαρμόστων Ἀνηλίκων Παιδικῆς καί Ἑφηβικῆς Ἡλικίας (Centres Régionaux de l'Enfance et de l'Adolescence Inadaptés). Ἐτσι, τά παραπάνω κέντρα ἔχουν πλατύτερη ἀρμοδιότητα ἀπό ἐκείνη τῶν βασικῶν ἐταιριῶν. Γιατί, ὅπως εἶπαμε, πέρα ἀπό τήν ἰδρυση καταστημάτων, συντονίζουν τίς ιδιωτικές πρωτοβουλίες τῆς περιφέρειάς τους, στρατολογοῦν εἰδικούς καί τεχνικούς καί μορφώνουν τό παιδαγωγικό προσωπικό, πού εἶναι ἀπαραίτητο γιά τή λειτουργία τῶν καταστημάτων καί ὑπηρεσιῶν τους.

γ) Ὁμοσπονδίες ἐταιριῶν

Ὅπως τό λέει καί ὁ τίτλος, εἶναι ὁμοσπονδίες πού συμπεριλαμβάνουν διάφορες ἐταιρίες. Παραθέτουμε ὁρισμένα παραδείγματα Ὁμοσπονδιῶν, πού ἀσχολοῦνται μέ τά θέματα τῶν ἀνηλίκων, γιά τοὺς ὁποίους ἔχει ἐκδοθεῖ δικαστική ἀπόφασι. Π.χ.:

—Ἡ Γαλλική Ἑταιρία Προστασίας Ἀνηλίκων Παιδικῆς καί Ἑφηβικῆς Ἡλικίας (Association Française de Sauvegarde de l'Enfance et de l'Adolescence), πού συμπεριλαμβάνει τίς Ἑταιρίες Προστασίας Ἀνηλίκων Παιδικῆς καί Ἑφηβικῆς Ἡλικίας ὅλων τῶν νομῶν.

—Ἡ Ἑθνική Διομοσπονδιακή Ἐνωσι Κοινωνικῶν Ἔργων καί Ἰδιωτικῶν Ὑγειονομικῶν καί Κοινωνικῶν Ὀργανισμῶν (Union Nationale Interfédérale des Oeuvres et Organismes Privés Sanitaires et Sociaux), πού περιλαμβάνουν ὅλες τίς βασικές ἐταιρίες.

—Ἡ Ἑθνική Ἐνωσι τῶν Συλλόγων Γονέων Ἀπροσαρμόστων Παιδιῶν καί Κοινοτήτων τῶν Παιδιῶν (L' Union Nationale des Associations des Parents d' Enfants Inadaptés et des Communautés d' Enfants), πού συγκεντρώνει τοὺς Συλλόγους Γονέων Ἀπροσαρμόστων Παιδιῶν καί Κοινοτήτων Παιδιῶν ὅλης τῆς Γαλλίας.

5.2.2. Καταστήματα καί ὑπηρεσίες

Ἀντίθετα πρὸς τοὺς «ἐξοπλισμούς» τοῦ δημόσιου τομέα, πού δέχονται μόνον ἐγκληματίες καί «σέ ἠθικό κίνδυνον» ἀνηλίκους, τά καταστήματα καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα ἀναλαμβάνουν ἐκτός ἀπὸ τοὺς παραπάνω ἀνηλίκους, τοὺς ὁποίους εἶναι

ἐξουσιοδοτημένα νά δεχθοῦν, καί μιά ἀρκετά ὑπολογίσιμη πελατεία, ἥ ὁποία τοὺς στέλνεται, ὅπως εἶδαμε, ἀπὸ τῆ Διεύθυνσι Ὑγειονομικῆς καί Κοινωνικῆς Ὑπηρεσίας, ἀπὸ τὴν Κοινωνική Ἀσφάλισι καί ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς γονεῖς.

Τά καταστήματα καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα, πού ἔχουν τίς ἰδίες λειτουργίες μέ τοῦ δημόσιου τομέα καί φέρουν τό ἴδιο ὄνομα, εἶναι τὰ ἑξῆς: Εἰδικές Συμβουλευτικές Ὑπηρεσίες (Consultations Spécialisées), Ὑπηρεσίες Παρατήρησις «σ' ἀνοιχτό χῶρον» (Services d'Observation en milieu ouvert), Ἑστίες Παιδαγωγικῆς Δράσεως (Foyers d'Action Educative), Εἰδικά Καταστήματα (Institutions Spéciales), Ἡμιελεύθερες Ἑστίες (Foyers de Semi-liberté) καί Ὑπηρεσίες Τοποθέτησις σέ οἰκογένειες (Services de placements familiaux). Οἱ ὑπηρεσίες ὁμοῦ τῆς Ἐποπτευόμενης Ἐλευθερίας (Liberté Surveillée) ἔχουν ἀντικατασταθεῖ στὸν ιδιωτικό τομέα ἀπὸ τίς ὑπηρεσίες τῆς παιδαγωγικῆς δράσεως «σέ ἀνοιχτό χῶρον». Ἐχουν δέ, σχετικὰ μέ τοὺς «σέ ἠθικό κίνδυνον» ἀνηλίκους, τὴν ἴδια ἀποστολή πού ἔχουν οἱ ὑπηρεσίες τῆς Ἐποπτευόμενης Ἐλευθερίας γιά τοὺς ἐγκληματίες ἀνηλίκους.

5.3. Σχέσις τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα μέ τίς δημόσιες ἐξουσίες

Ἀναθέτοντας στά ιδιωτικά ἱδρύματα τὴν ἀναδιαιταγωγίαν τῶν ἀνηλίκων, τὸ Κράτος δίνει σέ αὐτὰ ὁρισμένα προνόμια πατρικῆς ἐξουσίας καί ἐπὶ πλέον ἀρμοδιότητες δημόσιας ἐξουσίας. Ἐτσι, ἡ ἐπέμβασι τοῦ Κράτους στὸν ιδιωτικό τομέα πραγματοποιεῖται μέ διαφόρους ἐλέγχους καί μέ τὴ χρηματοδότησι γιά τὴ λειτουργία τῶν ιδιωτικῶν αὐτῶν ἱδρυμάτων.

5.3.1. Ἐλεγχος τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν στά καταστήματα καί ὑπηρεσίες τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα

Ἐπειδὴ τά καταστήματα καί οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα ἐκτελοῦν μιά δημόσια λειτουργία, τὸ Κράτος τὰ ἐλέγχει καί παρακολουθεῖ ἂν φέρουν σέ πέρασ τὴν ἀποστολή τους. Τὰ ἐν ἰσχύι διατάγματα³⁴ δίνουν τὸ δικαίωμα στίς δημόσιες ἐξουσίες νά ἐλέγχουν ὅλα τὰ καταστήματα καί τίς ὑπηρεσίες τοῦ ιδιωτικοῦ τομέα. Αὐτὸς ὁ ἐλεγχος γίνεται σέ δύο στάδια: κατὰ τὴ σύστασι τῆς ἐξουσιοδότησεως, καί κατὰ τὴ διάρκεια λειτουργίας τῶν καταστημάτων.

α) Ἐλεγχος πραγματοποιούμενος κατὰ τὴ σύστασι τῆς ἐξουσιοδότησεως

Γιά νά ἔχει τὸ δικαίωμα ἓνα ιδιωτικό ἱδρυμα νά δέχεται ἀνηλίκους ἐγκληματίες ἢ «σέ ἠθικό κίνδυ-

34. Διατάγματα τῆς 16ης Ἀπριλίου 1946 καί τῆς 13ης Ἰουνίου 1960.

νο», εἶναι ἀπαραίτητη ἡ χορήγηση ἐξουσιοδότησης γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Σ' αὐτὸ τὸ σημείο, τὸ κράτος ἀσκεῖ τὸν πρῶτο καὶ οὐσιαστικότερο ἔλεγχο στὸν ἰδιωτικὸ τομέα.

Δέν μπορούμε νὰ ἐκθέσουμε ὁλόκληρη τὴ διαδικασία τῆς ἐξουσιοδότησης. Σημειώνουμε ὥστόσο ὅτι ἡ ἐξουσιοδότηση δίνεται διὰ νομαρχιακοῦ διατάγματος, ὕστερα ἀπὸ σύμφωνο γνώμη τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνηλίκους ἐγκληματίες, ἢ ἀπὸ κοινού ἀπὸ τὰ Ὑπουργεῖα Δικαιοσύνης καὶ Δημόσιας Ὑγείας, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀνηλίκους «σέ ἠθικὸ κίνδυνον». Μ' αὐτὴ τὴν ἐξουσιοδότηση, δίνεται τὸ δικαίωμα στὴ Διοίκηση νὰ ὑποδείξει στοὺς ὀργανωτὲς τῶν ἰδιωτικῶν ἰδρυμάτων τὶς κατευθύνσεις σχετικὰ μὲ τὰ οἰκήματα, τὸ προσωπικὸ καὶ τὶς μεθόδους ἀναδιαιταγωγῆς.

Τὸ Γραφεῖο τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα τῆς Διευθύνσης τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγικῆς τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης μετὰτρεψε πρόσφατα τὴν πράξη ἐξουσιοδότησης σέ σύμβαση μεταξύ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ Νομάρχου ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς διευθύνουσας ἐταιρίας, πού ζητάει τὴν ἐξουσιοδότηση, ὥστε νὰ διευκολύνεται ἡ ἐπιβολὴ κατευθύνσεων λειτουργίας.

Ἔτσι, καλὰ χρησιμοποιούμενη αὐτὴ ἡ ἐξουσία μπορεί νὰ ὀδηγήσει στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐπιθυμητῆς ἐναρμόνισης τῶν παιδαγωγικῶν «ἐξοπλισμῶν» καὶ τῶν παιδαγωγικῶν μεθόδων σέ περιφερειακὸ καὶ ἐθνικὸ ἐπίπεδο.

β) Ἐλέγχος πραγματοποιούμενος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας

Τὰ καταστήματα καὶ οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα πέρα ἀπὸ τὴν ἐποπτεία πού γίνεται σ' αὐτὰ ἀπὸ τὶς δικαστικὲς ἀρχές (ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ δικαστὴ ἀνηλίκων), ὑπόκεινται σ' ἐλέγχους πραγματοποιούμενους ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης καὶ εἰδικὰ ἀπὸ τοὺς ἐπόπτες τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγικῆς, σχετικὰ μὲ τὴ διοικητικὴ λειτουργία καὶ μὲ τὶς μεθόδους τοὺς ἀναδιαιταγωγῆς.

Στὴν πραγματικότητα ὁμως, ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν καὶ ἡ τοπικὴ διασπορά τοὺς δέν ἐπιτρέπουν στὴν Ἐποπτευόμενη Διαπαιδαγωγικὴ νὰ ἐνεργεῖ περιοδικούς ἐλέγχους. Ἔτσι, αὐτὴ ἀρκεῖται στὶς ἐτήσιες ἐκθέσεις, πού παρυσιάζουν μιά σειρά ἀπὸ ἐκτιμητικὰ στοιχεῖα, πᾶνω στοὺς παιδαγωγικοὺς «ἐξοπλισμούς», τὶς παιδαγωγικὲς μεθόδους, τὸ προσωπικὸ καὶ τὸν πληθυσμὸ τῶν ἰδρυμάτων, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων μπορεί νὰ κρίνει καὶ νὰ ἐλέγχει ἔμμεσα τὴ λειτουργία τοὺς.

Σέ περίπτωσι πού ἡ Διεύθυνση τῆς Ἐποπτευόμενης Διαπαιδαγωγικῆς κρίνει ὅτι ἡ λειτουργία τῶν

καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν δέν ἀνταποκρίνεται στὰ κριτήρια τῶν συμβάσεων, ἀποφασίζει τὴν ἀνάκληση τῆς ἐξουσιοδότησης πού ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τὴν κατάργησή τοὺς. Δέν καταφεύγει ὁμως παρὰ σπάνια σ' αὐτὸ τὸ ριζικὸ μέτρο. Εἶναι γεγονός ὅτι μέχρι τώρα βασιλεῦει ἓνα πνεῦμα κοινῆς προσπάθειας μεταξύ διοίκησης καὶ ὀργανώσεων.

5.3.2. Ἡ χρηματοδότηση τῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα

Τὰ καταστήματα καὶ οἱ ὑπηρεσίες τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, τὰ ὁποῖα δέχονται τοὺς ἀνηλίκους πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ ὕστερα ἀπὸ δικαστικὴ ἢ διοικητικὴ ἀπόφαση, ἀναλαμβάνουν στὴν πραγματικότητα μιά ἀποστολὴ γενικοῦ συμφέροντος. Τὸ Κράτος λοιπὸν ἔχει ὑποχρέωση νὰ μετᾶσχει στὴ χρηματοδότηση γιὰ τὴ λειτουργία τοὺς. Ἔτσι, ἡ οἰκονομικὴ συνεισφορά τῶν δημοσίων ἐξουσιῶν στὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα καὶ ὑπηρεσίες, καλύπτει ἀφ' ἑνός μὲν τὸ σύνολο ἡ μέρος ἀπὸ τὰ ἐξόδα λειτουργίας τοὺς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναλαμβάνει τὴ μὲρφοση τοῦ παιδαγωγικοῦ προσωπικοῦ πού ἐργάζεται σ' αὐτὰ.

α) Χρηματοδότηση γιὰ τὴ λειτουργία τῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν

Ὑπάρχουν δύο τρόποι χρηματοδότησης: ἐπιχορήγηση ἐφ' ἅπαξ, ἢ ὀλοσχερῆς ἀπόδοση τοῦ ἐκτελεσθέντος ἔργου. Ἐκτός ἐξαιρέσεως ἡ δεύτερη λύση ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ διακανονιστικὰ κείμενα καὶ ἀπὸ τὴ νομολογία τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου Κοινωνικῆς Βοήθειας. Ἡ ἐφ' ἅπαξ ἐπιχορήγηση ἀφορᾷ μόνον τὶς ὑπηρεσίες συγκέντρωσης πληροφοριῶν γιὰ τὴν κοινωνικὴ κατάσταση τῶν ἀνηλίκων πού ἐνεργοῦν ὕστερα ἀπὸ αἴτηση τοῦ δικαστῆ ἀνηλίκων καὶ πού ὑπάγονται στὰ καθέκαστα ἰδρύματα. Ἐνα διυπουργικὸ διάταγμα (Δικαιοσύνης-Οἰκονομικῶν) ὀρίζει ἐτησίως τὸ ἀνώτατο ὄριο γιὰ τὶς διαμορφῶντες ἐρευνες τὶς πραγματοποιούμενες ἀπ' αὐτὲς τὶς ὑπηρεσίες. Αὐτὰ τὰ κονδύλια ἐπιβαρύνουν τὸν προϋπολογισμό τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης.

Γενικά, τὸ σημερινὸ «οἰκοδόμημα» τῶν κειμένων σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο χρηματοδότησης τῶν καταστημάτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα, ἔγινε μᾶλλον μὲ βάση προϋπάρχοντα στοιχεῖα, παρὰ σύμφωνα μὲ τὴν παιδαγωγικὴ πρακτικὴ. Σύμφωνα μὲ αὐτὰ τὰ κείμενα καὶ τὴ σημερινὴ νομολογία, ἡ χρηματοδότηση τῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν γίνεται μὲ βάση τὸ ἔργο πού ἥδη ἔχει ἐκτελεσθεῖ, καὶ πού ὑπολογίζεται πᾶνω στὸ «ἡμερήσιο κόστος».³⁵

Πιὸ ἀναλυτικὰ, τὸ σημερινὸ σύστημα (πού προέρχεται ἀπὸ τὸ διάταγμα τοῦ ἔτους 1958) χρηματο-

35. Ἡμερήσιο κόστος: τὸ πόσο κοστίζει τὴν ἡμέρα ἓνας ἀνήλικος στὶς παραπάνω ὑπηρεσίες.

δότησης αὐτῶν τῶν καταστημάτων ἔχει θεμελιωθεῖ πάνω σὲ τρεῖς κυρίως ἀρχές:

- 1) τῇ διυπουργικῇ διανομῇ τὸν κονδυλίων μεταξύ Δημοσίας Ὑγείας καὶ Δικαιοσύνης,
- 2) τῷ διαχωρισμῷ μεταξύ τῆς φάσης τῆς παρατήρησης καὶ ἐκείνης τῆς ἀναδιδασκαλίας καὶ
- 3) τῇ χρηματοδότηση μὲ βάση τὸ ἡμερήσιο κόστος.

Σύμφωνα μὲ τὴν πρώτη ἀρχή, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης καλύπτει ὁλοκληρωτικὰ τὸ ἡμερήσιο κόστος πού ἀφορᾷ τοὺς ἀνηλίκους ἐγκληματίες πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ σὲ ἰδιωτικά ἱδρύματα. Ἐπίσης τὶς δαπάνες πού ἀφοροῦν τοὺς «σέ ἠθικὸ κίνδυνον» ἀνηλίκους, πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ στίς Ὑπηρεσίες Γνωμοδότησης καὶ Τοποθέτησης σὲ οἰκογένειες. Τέλος καλύπτει τὶς δαπάνες τῶν ἐνηλίκων (18-21 ἐτῶν) πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ στίς ὑπηρεσίες Γνωμοδότησης, Παιδαγωγικῆς Δράσης «σ' ἀνοιχτὸ ὥρο» καὶ ὑπηρεσίες Προσανατολισμοῦ καὶ Παιδαγωγικῆς Δράσης «σ' ἀνοιχτὸ ὥρο». Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπόλοιπο τῶν δαπάνων, σὲ πρώτη φάση, ἐπιβαρύνει τὸν προϋπολογισμὸ τῶν Νομαρχιῶν, ἔπειτα ὅμως ἀποδίδεται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Ὑγείας σὲ ἀναλογία 84% περίπου.

Ἐνα πρόβλημα πού μπορεῖ νὰ προκύψει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρχή, εἶναι τὸ ἔξης: πολλοὶ φορὲς τὸ Ὑπουργεῖο Δημοσίας Ὑγείας εἶναι ἀρμόδιο νὰ προσδιορίσει τὸ ἡμερήσιο κόστος γιὰ δαπάνες πού ἀφοροῦν τὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης. Αὐτὴ ἡ ὁργάνωση δημιουργεῖ ὅμως δυσκολίες στὸν καθορισμὸ τοῦ ἡμερησίου κόστους.

Σχετικὰ μὲ τὴν δευτέρη ἀρχή (διαχωρισμὸς μεταξύ φάσης παρατήρησης καὶ ἀναδιδασκαλίας), οἱ δαπάνες πού ἀφοροῦν τὴν παρατήρηση τῶν «σέ ἠθικὸ κίνδυνον» ἀνηλίκων καταλογίζονται στὸν προϋπολογισμὸ τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ἐνῶ οἱ δαπάνες γιὰ τὴν ἀναδιδασκαλίαν τους, στή Διεύθυνση Ὑγειονομικῆς καὶ Κοινωνικῆς Βοήθειας τοῦ νομοῦ.³⁶

Γιὰ νὰ γίνει πιὸ ὁμαλὰ ὁ διαχωρισμὸς, τὸ Γραφεῖο ἰδιωτικοῦ τομέα τῆς Ἐποπτευομένης Διαπαιδαγωγί-σης ἀνέλαβε τὴ δημιουργία Ὑπηρεσιῶν Παρατήρησης καὶ Παιδαγωγικῆς Δράσης, οἱ ὁποῖες χρηματοδοτοῦνται μόνον ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης. Οἱ ὑπηρεσίες αὐτές³⁷ ἔχουν σάν ἀποστολὴ συγχρό-νως τὴν παρατήρηση καὶ τὴν ἀναδιδασκαλίαν.

Τέλος, σύμφωνα μὲ τὴν τρίτη ἀρχή, τὸ γεγονός ὅτι ἡ χρηματοδότηση βασίζεται στὸ ἡμερήσιο κόστος, δημιουργεῖ ὁρισμένα προβλήματα. Ἐτσι, γιὰ νὰ μποροῦν ἕνα κατὰστημα ἢ μιὰ ὑπηρεσία τοῦ ἰδιω-τικοῦ τομέα νὰ ἀντεπεξέλθουν στίς ἀνάγκες τους, πρέ-πει νὰ ἐπιδιώκουν τὴ μεγαλύτερη πλήρωση τῆς δυ-

ναμικότητάς τους. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι πάν-τοτε δυνατό, ἀναγκάζονται νὰ ἀναλαμβάνουν ἀνηλ-ίκους κάθε κατηγορίας τοὺς ὁποῖους δὲν θὰ ἀναλάμ-βαναν ἂν τὸ σύστημα διαχείρισης ἦταν διαφορετικὸ, ὅπως π.χ. τὸ τοῦ δημόσιου τομέα, πού στηρίζεται σὲ ἕνα ἐτήσιο προϋπολογισμὸ. Μὲ λίγα λόγια, οἱ διευ-θύνοντες τὶς ἐταιρίες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ διαλέ-ξουν μεταξύ τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας τῶν ὑπ-ηρεσιῶν καὶ τοῦ σκοποῦ τους.

β) Ἡ χρηματοδότηση τῶν ἰδιωτικῶν σχολῶν γιὰ τὴν κατάρτιση τοῦ παιδαγωγικοῦ προσωπικοῦ

Τὸ προσωπικὸ τῶν καταστημάτων καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν τοῦ δημό-σιου τομέα: μὲ μόνη τὴ διαφορά, τὸν τρόπο κατάρτι-σης τῶν παιδαγωγῶν.

Στὸ δημόσιο τομέα οἱ παιδαγωγοὶ εἶναι δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ εἰσάγονται στὸ ὑπαλλήλικὸ σῶμα μετὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ διπλώματος τῆς δημοσίας σχολῆς παιδαγωγῶν τοῦ Savigny-sur-Orge. Τὸ δι-καίωμα ἐγγραφῆς σ' αὐτὴν ἔχουν μόνον οἱ ἀπόφοιτοι Λυκείου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ ἰδιωτικὸς τομέας περιλαμβάνει δύο κατηγορίες παιδαγωγικοῦ προσω-πικοῦ: τοὺς εἰδικευμένους παιδαγωγοὺς καὶ τοὺς ἐπιμελητὲς-παιδαγωγούς. Ἡ στρατολόγησή τους γί-νεται κατὰ τρόπο ἀναρχικὸ. Ἡ κατάρτισή τους γίνε-ται σὲ ἰδιωτικὲς σχολές ἀναγνωρισμένες (ἀπὸ τὸ 1967) ἀπὸ τὸ Κράτος. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν χορηγεῖται στοὺς μὲν εἰδικευμένους παιδαγωγούς δημόσιον δίπλωμα, στοὺς δὲ ἐπιμελητὲς-παιδαγω-γούς, πιστοποιητικὸ ἰκανότητος γιὰ ἐξάσκηση.

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ εἰδικευμένοι παιδαγω-γοὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέα δέχονται μιὰ πολυκλαδική μόρφωση πού τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἀσκοῦν τὰ καθή-κοντά τους σ' ὅλες τὶς κατηγορίες τῶν καταστημά-των. Σημειώνουμε ἐπίσης, ὅτι τὸ 1974 ὑπῆρχαν 38 σχολές εἰδικευμένων παιδαγωγῶν καὶ 43 σχολές ἐπιμελητῶν-παιδαγωγῶν, πού ἀνέλαβαν τὴν κατάρ-τιση κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἰδιοῦ σχολικοῦ ἔτους 6.626 εἰδικευμένων παιδαγωγῶν καὶ 3.465 ἐπι-μελητῶν-παιδαγωγῶν. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια γιὰ μόρφωση ἐπιφέρει βέβαια μιὰ σημαντικὴ οἰκονο-μικὴ ἐπιβάρυνση, τὴν ὁποία κατὰ μεγάλο μέρος ἔχει ἀναλάβει τὸ Κράτος. Δηλαδή, τὸ Ὑπουργεῖο Δημό-σιας Ὑγείας ἀναλαμβάνει τὸ 90% τῆς οἰκονομικῆς ἐνίσχυσης αὐτῶν τῶν σχολῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπο 10% καλύπτεται ἀπὸ νομαρχιακὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχορη-γήσεις, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ ἐκείνων πού φοιτοῦν σ' αὐτὲς τὶς σχολές. Τὸ κόστος λειτουργίας ὑπολογίζεται σύμφωνα μὲ τὸ «κόστος-μαθητοῦ» (coût-élève) στὸ χρόνο: δηλαδή, τὸ 1974 στοίχιζε 7.500 γαλλικὰ φράγκα γιὰ κάθε νέο πού φοιτοῦσε στίς σχολές εἰδικευμένων παιδαγωγῶν καὶ 4.500 γαλλικὰ φράγκα, στίς σχολές ἐπιμελητῶν-παιδα-γωγῶν.

36. Διαπιστώνουμε καὶ ἐδῶ ἀκόμα τὸ διαχωρισμὸ μεταξύ παρα-τήρησης καὶ ἀναδιδασκαλίας.

37. Ὑπάρχουν ἤδη καὶ στὸ δημόσιο τομέα, βλ. παραπάνω σ. 70.

Τά στοιχεῖα αὐτά, πού εἶναι ἐνδεικτικά, ποικίλλουν γιά κάθε σχολή, ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τοῦ προσωπικοῦ, τή δυναμικότητα καί τή μορφή τῆς σχολῆς, καθώς ἐπίσης καί τίς χρησιμοποιούμενες παιδαγωγικές μεθόδους.

6. γενικές παρατηρήσεις

6.1. Τρόπος ζωῆς μέσα στά καταστήματα

Ὁ τρόπος ζωῆς μέσα στά καταστήματα παρουσιάζει ὁρισμένα προβλήματα, σχετικά μέ:

α) *τῇ δυναμικότητά τοῦ καταστήματος*. Ἡ δυσκολία τῆς μεταχείρισης τοῦ ἀνηλίκου σέ σχέση μέ τούς σκοπούς τῆς σέ καταστήματα μέ μεγάλη δυναμικότητα, εἶναι γεγονός κοινῶς ἀποδεκτό, δεδομένου ὅτι μιά «ἀτομικευση» τῆς ἀναδιδασκαλῆσης εἶναι ἀδύνατη.

β) *τῇ σχετικῇ ἔλλειψι μικτῶν καταστημάτων*. Αὐτό τό ζήτημα ἔδωσε ἀφορμή γιά πολλές συζητήσεις. Εἶναι φανερό βέβαια, ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ καταστήματος μ' αὐτή τή συνύπαρξη (ἀγοριῶν καί κοριτσιῶν) ἐξαρτᾶται συγχρόνως ἀπό τόν τρόπο τοποδοχῆς (πρός τό παρόν αὐτό φαίνεται δυνατόν μόνο στίς ἐστίες πού ἔχουν μικρό δυναμικό καί εἶναι «ἀνοιχτές» πρὸς τά ἔξω) καί ἀπό τόν τύπο τοῦ πληθυσμοῦ πού γίνεται δεκτός (ἐφηβοί μέ ὄχι μεγάλες νυχτικές διαταραχές). Φαίνεται ὅτι ἡ συνύπαρξη κάνει τήν ὁμαδική ζωὴ ὄχι μόνο πῶς ὑποφερτή, ἀλλά καί πῶς ἐποικοδομητική. Ὅρισμένοι βέβαια βρίσκουν μειονεκτήματα πού προέρχονται ἀπ' αὐτὴ τή συνύπαρξη καί θέτουν σέ ἀμφισβήτηση τή ἀναγκαιότητα τῆς στοῦ παιδαγωγικοῦ πλαισίου. Ἐνα ἄλλο ζήτημα εἶναι τό «ἀνοιγμα» τῶν μικτῶν καταστημάτων πρὸς τά ἔξω· αὐτό εὐνοεῖ τίς σχέσεις τῶν ἀνηλίκων πού βρίσκονται σ' αὐτά μέ τόν ὑπόλοιπο πληθυσμό, καί ἐπομένως τήν κοινωνική τους ἀναπροσαρμογή.

γ) *τῇ συνύπαρξιν μαθητευομένων καί ἐργαζομένων ἀνηλίκων*. Αὐτὴ ἡ συνύπαρξη φαίνεται σάν ἕνα παράγοντα κοινωνικοποίησης τόσο γιά τούς μαθητευομένους, γιατί τούς φέρνει ἐπὶ σέ ἐπαφὴ μέ τήν κοινωνική πραγματικότητα, ὅσο καί γιά τούς ἐργαζομένους, γιατί τούς αὐξάνει τήν ἐπιθυμία γιά παραγωγή.

6.2. Τρόπος ζωῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐξοδὸ ἀπὸ τὰ καταστήματα

Μιά προετοιμασία γιά τὴν ἐξοδὸ τοῦ ἀνηλίκου ἀπὸ ἕνα κατάστημα φαίνεται ἀπαραίτητη. Ὅσο γιά τὴ «μετα-μεταχείριση», ὑπάρχει μικρὸς ἀριθμὸς ὑπηρεσιῶν οἱ ὁποῖες ἀναλαμβάνουν τήν—κατὰ κάποιο τρόπο—προστασία τῶν ἀνηλίκων, μετὰ τὴν ἐξοδὸ τους ἀπὸ τὰ καταστήματα. Ἡ ἐξέλιξη αὐτῶν τῶν ὑπηρεσιῶν φαίνεται πῶς ἀναγκαῖα κυρίως ἀφ' ὅτου ἡ ἀστική ἐνηλικίωση ἀπὸ τὰ 21 μειώθηκε σὰ 18 ἔτη. Ὅντως, σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία οἱ ἀνήλικοι ἐγ-

καταλείπουν θεληματικά ἢ ὄχι (στὴν περίπτωση πού ἡ αἴτησή τους γιά συνέχιση τῆς παραμονῆς δὲν ἔγινε ἀποδεκτή)³⁸ τό κατάστημα καί τίς περισσότερες φορές βρίσκονται ἀβοήθητοι.

Στό πλαίσιο πάντα τῆς «μετα-μεταχείρισης», θά ἔπρεπε νά ληφθεῖ πῶς ἐντόνη μέριμνα γιά τὴν ἐνοικίαση μεγαλύτερου ἀριθμοῦ διαμερισμάτων καί δωμάτων ἐκ μέρους τῶν παιδαγωγικῶν ὁμάδων, γιά νά μποροῦν νά ἐγκατασταθοῦν οἱ ἀνήλικοι μετὰ τὴν ἐξοδὸ τους καί νά παραμείνουν σ' αὐτὰ τό χρονικὸ διάστημα πού ἀπαιτεῖται γιά τὴν ὁμαλὴ ἐπαναπροσαρμογὴ τους στὴν κοινωνία.

Θά ἔπρεπε ἐπίσης νά ἀναγνωρισθεῖ στὸν ἀνήλικο τό δικαίωμα τῆς ἐπιστροφῆς του στοῦ καταστήματος, στὴν περίπτωση ἀποτυχίας του κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς δοκιμαστικῆς περιόδου μετὰ τὴν ἐξοδὸ.

Ἀπὸ τό ἄλλο μέρος, θά ἔπρεπε, οἱ ἀνήλικοι πού ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ καταστήματα νά ἐνισχυτοῦν προσωρινὰ οικονομικά, αὐτό ὅμως θέτει βέβαια ἕνα πρόβλημα οικονομικοῦ κονδυλίου καί ὑπευθυνότητος στὴ Διοίκηση ἀπὸ τὴ μερὰ τὴν κυβερνητική, καί ἕνα πρόβλημα ἀναλήψεως εὐθυνῶν στὸν ἐργαζόμενο.

7. μεταχείριση «σ' ἀνοιχτὸ χῶρο»

7.1. Σημασία τῆς μεταχείρισης «σ' ἀνοιχτὸ χῶρο»

Τό ν' ἀφεθεῖ ἐλεύθερος ἕνας ἀνήλικος τοῦ ὁποίου ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἠθική καί ἡ διαπαιδαγώγηση κινδυνεύουν, καί πολὺ περισσότερο ἕνας ἀνήλικος πού ἔχει ἀποδειχθεῖ ἔνοχος μιᾶς παράβασης νόμου, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως σάν μιά λύση ἀμφισβητήσιμη, ἂν ὄχι ἐπικίνδυνη. Ὅστόσο, αὐτὴ εἶναι ἡ πῶς φυσικὴ καί ἡ καλύτερη σέ πολλές περιπτώσεις, γιατί στὴν πραγματικότητα, ἐπιτρέπει μέσα σέ προϋποθέσεις φυσιολογικές, τὴν κοινωνική προσαρμογὴ ἢ ἀναπροσαρμογὴ ἑνὸς ἀνηλίκου—ὁ ὁποῖος βέβαια ἔδωσε δείγματα ἑλλείψεως κοινωνικῆς προσαρμογῆς—κατὰ τοὺς ἀκόλουθους τρόπους: (α) εἴτε διατηρώντας τον στοῦ οἰκογενειακοῦ του περιβάλλον, ἂν φυσικά αὐτό δὲν εἶναι φθοροποιὸ ἢ ἀνεπαρκές στοῦ θέματος τῆς διαπαιδαγώγησης καί τῆς στοργῆς· (β) εἴτε ἀναθετώντας τον σ' ἕναν κηδεμόνα, σάν ἕνα «φύλακα», σ' ἕνα πρόσωπο ἀξιο ἐμπιστοσύνης, εἴτε (γ) καταφεύγοντας στὴν ὑπηρεσία κοινωνικῆς βοήθειας τοῦ παιδιοῦ. Ὡστε λοιπὸν οἱ γονεῖς, ἢ ἐλλείψει αὐτῶν, πρόσωπα πού μποροῦν νά ἐγγυηθοῦν τὴν ἀναδιδασκαλίαν τοῦ ἀνηλίκου, ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη αὐτή. Οἱ πρόσφατες στατιστικὲς μᾶς δείχνουν ὅτι ἡ μεταχείριση τῶν δύο τρίτων τῶν ἐγκληματιῶν ἀνηλίκων ἔγινε «σ' ἀνοιχτὸ χῶρο».

38. Βλέπε παραπάνω, σελίδα 390 (νόμος τοῦ 1975).

Αριθμός των ανηλικών εγκληματιών που έμειναν στο φυσικό τους περιβάλλον, από το 1969

Έτη	Συνολικός αριθμός των δικασθέντων ανηλικών	*Ανήλικοι που έχουν καταδικασθεί ή που τους έχουν έμμετρωθεί σ' ένα κατάστημα ή μία υπηρεσία.	*Ανήλικοι που τους έχουν έμμετρωθεί στους γονείς, κηδεμόνες ή «φύλακες»	*Ανήλικοι που τους έχουν έμμετρωθεί σε πρόσωπο άξιο έμπιστοσύνης	*Ανήλικοι στους οποίους έχει επιβληθεί απαγόρευση
1969	47.247	16.865 35,71%	30.134 ¹ 63,77%	248 0,52%	—
1970	46.779	15.718 33,62%	30.829 ¹ 65,85%	232 0,50%	—
1971	45.462	16.133 35,51%	10.756 23,65%	304 0,67%	18.269 40,17%
1972	50.420	18.236 36,16%	11.544 23,09%	289 0,57%	20.251 40,16%
1973	50.916	19.187 37,69%	11.121 21,84%	316 0,62%	20.292 39,85%
1974	53.645	21.146 39,42%	10.302 19,20%	429 0,80%	21.768 40,58%
1975	58.625	23.162 39,5%	9.850 16,8%	365 0,60%	25.248 43,10%

1. Αυτός ο αριθμός αντιπροσωπεύει το σύνολο των ανηλικών που τους επιβλήθηκε επίπληξη καθώς και των ανηλικών που ξανατοποθετήθηκαν στους γονείς, κηδεμόνες και «φύλακες». Ο διαχωρισμός μεταξύ των δύο αυτών κατηγοριών έγινε από το έτος 1971.

7.2. Πρακτική της μεταχείρισης «σ' ανοιχτό χώρο»

Η μεταχείριση «σ' ανοιχτό χώρο» είναι δυνατή τόσο για τους «σέ ήθικο κίνδυνο» ανηλικούς, όσο και για κείνους που έχουν διαπράξει παράβαση νόμου. Για τους πρώτους, τα άρθρα 375-2 και 375-3 του Γ.Α.Κ. προβλέπουν τη διατήρηση του ανηλικού στο τωρινό του περιβάλλον, ή την επανατοποθέτησή του σ' εκείνον από τους γονείς (πατέρα ή μητέρα) που είχε αναλάβει τη φύλαξή του, ή σ' ένα άλλο μέλος της οικογένειας, ή σ' ένα τρίτο πρόσωπο που είχε αναλάβει τη φύλαξή του· σέ μία υπηρεσία ή σ' ένα κατάστημα ύγειονομικό, κοινό ή ειδικό, και τέλος στην υπηρεσία κοινωνικής βοήθειας του παιδιού.

Τό ίδιο συμβαίνει σέ σχέση μέ τά μέτρα προστασίας, έποπτείας και διαπαιδαγώγησης, στά όποία τά ποινικά δικαστήρια τών ανηλικών μπορούν νά υποβάλουν τούς ανηλικούς εγκληματίες (άρθρο 2.I τού διατάγματος τής 2ας Φεβρουαρίου 1945). Σ' αυτά τά μέτρα περιλαμβάνονται έπίσης ή επανατοποθέτηση τού ανηλικού στούς γονείς του, σέ κηδεμόνα, σέ πρόσωπο πού είχε αναλάβει τή φύλαξή του ή σέ πρόσωπο άξιο έμπιστοσύνης. Αυτά τά παιδαγωγικά μέτρα εφαρμόζονται σ' όλους τούς ανηλικούς έγ-

κληματίες και σ' αυτούς δηλαδή πού έχουν συμπληρώσει τό 12ο έτος τής ηλικίας τους (άρθρο 15-1 και 16-2 τού διατάγματος τού 1945). Είναι άλήθεια ότι τά ποινικά δικαστήρια τών ανηλικών, όταν κρίνουν ότι ή όλοκληρωτική έλευθερία ένδεχεται νά θέσει σέ κίνδυνο τήν αναδιπαιδαγώγηση τού ανηλικού, έχουν τή δυνατότητα—διατηρώντας τον σέ κατάσταση έλευθερίας—νά τόν θέσουν υπό καθεστώς έποπτευόμενης έλευθερίας, δηλαδή υπό τήν έποπτεία και τόν έλεγχο ένός έπιμελητή τής ύπηρεσίας τής έποπτευόμενης έλευθερίας.

8. μεταχείριση υπό τό καθεστώς τής έποπτευόμενης έλευθερίας

Η έποπτευόμενη έλευθερία είναι κατ' άρχήν και γενικά ένα μέτρο προστασίας αλλά και διαπαιδαγώγησης, πού συνίσταται στήν τοποθέτηση ένός ανηλικού εγκληματία (πού βρίσκεται είτε «σ' ανοιχτό χώρο», είτε σέ ένα κατάστημα, είτε πού υποβάλλεται σέ ποινή στερητική τής έλευθερίας) υπό τήν έποπτεία και τόν παιδαγωγικό έλεγχο ένός έπιμελητή πού έχει όριστεί από τό δικαστή ανηλικών ή τό δικαστήριο ανηλικών. Αυτό τό μέτρο, πού έχει εισαχθεί στή Γαλλία μέ τό νόμο τής 22ας Ιουλίου 1912, προέρχεται από τόν άγγλοσαξονικό θεσμό τής «probation», πού καθιερώθηκε τό 1869 στή Μασσαχουσέτη και εφαρμόστηκε στό Σικάγο τό 1890.

8.1. Οί περιπτώσεις εφαρμογής τής έποπτευόμενης έλευθερίας

Έδω διακρίνουμε, άφ' ένός τήν περίπτωση τού σταδίου άνάκρισης και άφ' έτέρου τήν περίπτωση τής έκλογής τής μετά τήν όριστική άπόφαση. Σχετικά μέ τό πρώτο σημείο, τό μέτρο αυτό μπορεί νά επιβληθεί προσωρινά κατά τή διάρκεια τής άνάκρισης από τό δικαστή ανηλικών ή τόν άνακριτή. Σχετικά μέ τό δεύτερο σημείο, διακρίνουμε τίς έξής περιπτώσεις: (α) σάν κύριο μέτρο ή έποπτευόμενη έλευθερία εφαρμόζεται μόνον στούς ανηλικούς όί όποιοι προέβησαν σέ παράβαση νόμου. Η βαρύτητα τού άδικήματος δέν προσδιορίζει τή φύση τού μέτρου. Δηλαδή ό ανήλικος πού έγινε ύπάιτιος κακούργηματος, πλημμελήματος ή πταισματος, μπορεί πάντοτε νά τοποθετηθεί υπό τό καθεστώς τής έποπτευόμενης έλευθερίας. (β) σάν συμπληρωματικό μέτρο, δέν έξετάζεται άν ό ανήλικος είναι ήδη έλεύθερος ή κλεισμένος σ' ένα κατάστημα· τό μέτρο δηλαδή αυτό εφαρμόζεται τόσο στούς ανηλικούς (ήλικίας μέχρι και 18 ετών) πού βρίσκονται υπό τό καθεστώς τής μεταχείρισης «σ' ανοιχτό χώρο», όσο και σ' αυτούς πού βρίσκονται σ' ένα ίδρυμα τής Έποπτευόμενης Διαπαιδαγώγησης ή σ' αυτούς πού έγιναν άντικείμενο μιάς ποινής. Μέ λίγα λόγια, ή έποπτευόμενη έλευθερία είναι ένα παιδαγωγικό μέτρο,

πού τά δικαστήρια των ανηλίκων εφαρμόζουν σε μεγάλη κλίμακα.

Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τον αριθμό των αποφάσεων εποπτευόμενης ελευθερίας, που απαγγέλλθηκαν συμπληρωματικά σε σχέση με άλλα μέτρα ή ποινές:

Έτη	Εποπτ. ελευθ. σε σχέση με επαναστοχότητα σε οικογένεια	Εποπτ. ελευθ. σε σχέση με τοποθέτηση σε κατώστημα	Εποπτ. ελευθ. σε σχέση με ποινή φυλάκισης	Εποπτ. ελευθ. σε σχέση με πρόστιμο	Σύνολο των μέτρων εποπτ. ελευθ.	Σύνολο των δικασθέντων ανηλίκων
1969	5.397	495	2.080	-	7.972	47.247
1970	5.734	430	1.762	-	7.926	46.779
1971	5.319	410	1.566	412	7.707	45.462
1972	5.296	317	1.602	437	7.652	50.420
1973	4.681	319	1.564	440	7.004	50.916
1974	4.555	378	1.414	369	6.716	53.645
1975	4.496	296	903	293	5.911	58.625

Με βάση αυτά τα στοιχεία, μπορούμε να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις: Πρώτα απ' όλα, συγκρίνοντας τα με τα στοιχεία του προηγούμενου πίνακα,³⁹ διαπιστώνουμε ότι ένας στους δύο περίπου ανήλικους, τους οποίους έχουν εμπιστευθεί στην οικογένειά τους, υποβάλλεται στο μέτρο της εποπτευόμενης ελευθερίας. Με βάση αυτό το γεγονός μπορεί κανείς να αναμετρήσει την κλίμακα εφαρμογής έλεγχόμενης αναδιπαιδαγωγικής του ανηλίκου που έχει άρθεθι έτσι στο φυσικό του περιβάλλον για ένα μάλλον μεγάλο χρονικό διάστημα. Στη συνέχεια, παρατηρούμε ότι από το 1971 η εποπτευόμενη ελευθερία συνοδεύει επίσης την ποινή του πρόστιμου παρ' όλη βέβαια τη μικρή αναλογία (ένας στους 10 ανήλικους που καταδικάστηκαν στην ποινή του προστίμου με ή χωρίς αναστολή). Τέλος, διαπιστώνουμε ότι ο συνολικός αριθμός του μέτρου της εποπτευόμενης ελευθερίας μειώνεται, ενώ δολοκλήρος ο αριθμός των καταδικασθέντων ανηλίκων αυξάνει συνεχώς.⁴⁰

8.2. Τό καθεστώς της εποπτευόμενης ελευθερίας

Ο υπό εποπτευόμενη ελευθερία ανήλικος βρίσκεται κάτω από την εποπτεία ενός επιμελητή που βρίσκεται κάτω από την εξουσία του δικαστή ανηλίκων.

Σύμφωνα με το νόμο της 22ας 'Ιουλίου 1912, η εποπτεία της διαπαιδαγωγικής των υπό εποπτευόμενη ελευθερία ανηλίκων είχε ανατεθεί στους επι-

μελητές «έθελοντές», οι οποίοι ήταν απλοί ιδιώτες, που διέθεταν όρισμένα προσόντα και έδειχναν ένδιαφέρον για τα προβλήματα της νεότητας. Έκτός από τους επιμελητές «έθελοντές», το διάταγμα της 2ας Φεβρουαρίου 1945 εισήγαγε τους «μόνιμους» επιμελητές. Αυτοί είναι υπάλληλοι της 'Εποπτευόμενης Διαπαιδαγωγικής του 'Υπουργείου Δικαιοσύνης και παίρνουν την ίδια κατάρτιση με τους παιδαγωγούς, στη δημόσια σχολή παιδαγωγών του Savigny-sur-Orge. Έχουν το ίδιο καταστατικό (statut) με τους παιδαγωγούς με το διάταγμα της 23ης 'Απριλίου 1956, που δημιούργησε ένα ενιαίο προσωπικό αποτελούμενο από τους «μόνιμους» επιμελητές και από τους παιδαγωγούς των εξωτερικών υπηρεσιών, πραγματοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη συγχώνευση, κάτω από ένα κανονισμό, του προσωπικού της 'Εποπτευόμενης Διαπαιδαγωγικής.

Σε κάθε δικαστήριο ανηλίκων, υπάρχει ένας τουλάχιστον επιμελητής «μόνιμος» που έχει σαν αποστολή να διευθύνει και να συντονίζει τη δράση των «έθελοντών» επιμελητών. Έκτός απ' αυτό, αναλαμβάνει και τη διαπαιδαγωγή των ανηλίκων που του εμπιστεύεται προσωπικά ο δικαστής των ανηλίκων.

συμπέρασμα

Πρέπει να αναγνωριστεί ότι κάθε προσπάθεια που έγινε τα τελευταία χρόνια στη Γαλλία, στον τομέα της μεταχείρισης των ανηλίκων, χαρακτηρίζεται από μία βαθμιαία απελευθέρωση των αναμορφωτικών καταστημάτων από την παραδοσιακή αυστηρότητα και άκαμψία, προς την ίδρυση νέων πού εύελιπτον.

Καί αυτά όμως τά νέα κατastήματα θά μπορούσαν νά δώσουν τή θέση τους σε μικρές παιδαγωγικές μονάδες απόμα πού εύκαμπτες, πού βασίζονται στό πρότυπο τής φυσικής οικογένειας.⁴¹ [Αυτή είναι και ή τάση γενικά στη Γαλλία (βλέπε ύποσημείωση in fine) αλλά κανείς δέν μπορεί πρὸς τό παρόν νά προείπει πότε θά πραγματοποιηθεί]. Γιατί δέν πρέπει νά ξεχνάμε ότι οί άπποσάρμστοι ανήλικοι είναι νέοι όπως όλοι οί άλλοι και ότι έχουν τίς ίδιες ζωτικές, ύλικές και ψυχικές ανάγκες με τους άλλους και κατά συνέπεια, μπορούν νά ξαναλειτουργήσουν κοινωνικά, άν αυτές οί ανάγκες μπορούν νά ικανοποιηθουν κατά τρόπο φυσικό.

41. R. Tuffet, «Un modèle pour le traitement résidentiel des enfants», *Sauvegarde de l'Enfance*, Νοέμβριος/Δεκέμβριος 1972 σελ. 575 και συν.

³⁹ Ένα νέος σύστημα μεταχείρισης «κατ' οίκον» (résidentiel) άρχισε νά εφαρμόζεται πριν από 18 χρόνια στον Καναδά και εξαπλώθηκε σε 10 επαρχίες της Β. 'Αμερικής: είναι τό σύστημα τύπου «θεραπευτικό οικογενειακό» του Browdale. Στο προσεχές μέλλον ένα παρόμοιο σύστημα πρόκειται νά πραγματοποιηθεί και στην 'Ολάνδια. Όσον άφορά τήν 'Αγγλία και τή Γαλλία, γίνονται διάφορες μελέτες για τή δυνατότητα εφαρμογής του.

39. Βλέπε παραπάνω, σελίδα 104.

40. 'Η εποπτευόμενη ελευθερία απαγγέλλθηκε σαν συμπληρωματικό μέτρο για 16,87% των δικασθέντων ανηλίκων κατά τό 1969- τό 1975, αυτή ή αναλογία δέν είναι παρά 10,08%.

Χαρακτηριστικά τῶν «θεραπευτικῶν οἰκογενειῶν»

Κάθε οἰκογένεια ἀποτελεῖται ἀπὸ 3-4 παιδαγωγούς, πού παίρνουν τὸ ὄνομα «γονεῖς», καὶ ἀπὸ 2-6 παιδιά. Ἐπὶ πλεον, ὑπάρχει βοηθητικὸ προσωπικὸ καὶ μιὰ ομάδα νυκτός. Αὐτές οἱ οἰκογένειες διαμένουν σέ σπίτια πού βρίσκονται μέσα στή πόλη καί κοντά στὸν ἰδιαιτέρου χῶρο ζωῆς τῶν νέων. Χρηματοδοτοῦνται δὲ ἀπὸ τὸ κράτος.

Τὰ παιδιά πού στέλνονται στὸ Browdale ὀνομάζονται emotionally disturbed children, ψυχικά διαταραγμένα παιδιά. Στὴν ἀρχή, στέλνονταν μόνο τὰ «δύσκολα» καὶ «άνιστα» παιδιά, πού βρίσκονταν συνήθως ὑπὸ δικαστικὴ προστασία ἢ δὲν εἶχαν οἰκογένειες ἢ παρουσιάζαν μεγάλες δυσκολίες κοινωνικῆς ἀναπροσαρμογῆς. Στὴ συνέχεια, πολλὰ παιδιά τὰ ἐμπιστεύονταν στὸ Browdale οἱ ἰδίες οἱ οἰκογενεῖς τους. Ὅλα ὅμως αὐτὰ τὰ παιδιά, μ' ὁποιαδήποτε νοσογραφικὴ ἐτικέτα (ψυχωτικά, νευρωτικά, μέ σοβαρὲς διαταραχὲς συμπεριφορᾶς), ἔχουν κοινὸ χαρακτηριστικὸ ὅτι ἡ ἀνάπτυξή τους σταμάτησε, διαταράχθηκε ἢ διαστρεβλώθηκε σ' ἓνα στάδιο τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης μᾶλλον πρόωρο. Ἡ ἀρχὴ ἢ ὁποία κυριαρχεῖ στὴ συνάθροιση αὐτῶν τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ ἑτερογένεια. Ἐτερογένεια ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἡλικία (ἀπὸ 18 μῶνων μέχρι τὴν ἐνηλικίωση), τὸ φύλο, τὴν κοινωνικὴ προέλευση καὶ τὸν τύπο τῶν προβλημάτων.

Οἱ «γονεῖς» αὐτῶν τῶν οἰκογενειῶν εἶναι νέοι στὴν ἡλικία, συνήθως 18-25 ἐτῶν, οἱ ὁποῖοι προέρχονται, κατὰ τὸ ἄρθρο πού ἀναφέραμε παραπάνω, ἀπὸ διάφορους ὀρίζοντες καὶ μὲ βιογραφικὰ σημειώματα ποικίλα: φοιτητές πού πληττονται ἀπὸ τὴν αὐστηρὴ τυπικότητὸς τοῦ πανεπιστημίου, νέοι μετανάστες, διπλωματοῦχοι παιδαγωγοὶ ἀνεκνοποῖστοι ἀπὸ τὸ παραδοσιακὸ σύστημα τῶν ἱδρυμάτων. Ἡ κατάρτισή τους γίνεται μέσα στὶς «θεραπευτικὲς οἰκογένειες» καὶ περιλαμβάνει εἰδικὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀσκηση ὁμαδικῆς ψυχοθεραπείας. Ἐπὶ πλεον, ἐπιβάλλεται ἡ παρακολούθησις ὀρισμένων μαθημάτων, ἡ μελέτὴ καὶ ἡ ἐργασία σὲ μικρὲς ὁμάδες.

Ἡ μέθοδος διαπαιδαγώγησής στὸ Browdale στηρίζεται σὲ μιὰ ἀρχὴ «ἀναγκῶν», ὅπου οἱ ἀποφάσεις πού ἀφορῶν αὐτές τίς ἀνάγκες παίρνονται σ' ὁποιαδήποτε στιγμή, χωρὶς νὰ ὑπόκεινται σὲ προκαθορισμένη προθεσμία. Υἱοθετεῖται ἓνα σύστημα ὅλο καὶ λιγότερο ψυχιατρικὸ, ἱατρικὸ καὶ ἐξειδικευμένο, πού λαμβάνει ἰδίως ὑπ' ὄψη τὶς θετικὲς δυνατότητες τοῦ παιδιοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ancel M., *La défense sociale nouvelle*, β' ἔκδοσις, 1966.
 Ancel M., *L'individualisation des mesures prises à l'égard du délinquant*, Cujas 1954.
 Aubin B., «Les mesures éducatives édictées dans de nombreux pays en faveur de la jeunesse délinquante ou en danger seront-elles remises en cause?», *Actualités sociales hebdomadaires*, τεύχος 741, 24 Ἰουλίου 1970, σελ. 3.
 Besson A., *Les enfants et les adolescents socialement inadaptés. Problèmes juridiques et medico-psychologiques*, Cujas 1958.
 Bouzat P., Pinatel J., *Traité de droit pénal et de criminologie*, Dalloz, 1975.
 Chazal J., «L'institution du juge des enfants», Rapport oral au Collège du XXe anniversaire de la Revue de Science Criminelle, 19/20 Ἀπριλίου 1956, *RCDPC (Revue Science Criminelle et Droit Pénal Comparé)*, τεύχος 4, 1956, σελ. 775-785.
 Chazal J., *Le juge des enfants, pratique judiciaire et action sociale*, Sirey, 1948.
 Chazal J., «Mesures de rééducation et peines devant le tribunal pour enfants», *Rev. Sc. Cr.*, 1953, σελ. 609.

Chazal J., «Le traitement de l'état de prédélinquance juvénile», *Ann. Inter. de Crim.* 1969, σελ. 321-332.
 Costa J.L., «Statut des jeunes délinquants en Europe Occidentale», *Rev. Sc. Crim.* 1953, σελ. 395-418.
 Favard, «La recherche évaluative en milieu institutionnel pour mineurs et en milieu pénitentiaire pour adultes. Compte rendu des quatrièmes journées scientifiques Franco-Québécoises en criminologie, Vaucresson 2729», *Mémoires* 1974, C.F.R.E.S. (Centre de Formation et de Recherches de l'Education Surveillée), 1974.
 Fedou G., *Collaboration du juge et du psychiatre d'enfants* (Rapport du Xe Congrès de l'association des pédiatres de langue française, Παρίσι, Ἰούνιος 1963).
 Henry M., *Le juge des enfants*, Vaucresson, 1971.
 Levasseur G., Stefani G., Jambu-Merlin R., *Criminologie et Science Pénitentiaire*, 4η ἔκδοσις, Dalloz 1976.
 Levasseur G., *Les seuils d'âge dans la législation pénale*, étude effectuée par la Commission Juridique présidée par G. Levasseur, Cujas, 1961, Centre d'Etude et de Défense Sociale.
 Levasseur G., Ceccaldi, *L'enfance et adolescents socialement inadaptés*, Cujas 1958.
 Lopez-Rey M., «La prévention et le traitement de la délinquance juvénile. Tendances internationales d'aujourd'hui», *RICPT*, 1959, σελ. 3-16.
 Michard H., *La liberté surveillée*, 1953.
 Michard, H. Voirin P., *La connaissance des enfants et adolescents inadaptés*, E. Privat, Παρίσι, 1960.
 Michard H., *L'observation en milieu ouvert*, Imp. Adm. Melun, 1957.
 Michard H., «La délinquance des jeunes en France», *La Documentation française*, Paris, 1973, τεύχος 4.
 Pinatel J., «L'approche sociologique du problème de la délinquance juvénile», *Rev. Sc. Crim.* 1962, σελ. 786-795.
 Pinatel J., «Recherche évaluative et personnalité criminelle» (à propos de l'enquête sur les résultats de la rééducation par Favard-Orilleau), *Rev. Sc. Crim.* 1971, τεύχος 4, σελ. 980.
 Racine A., «L'indétermination de la sentence dans les juridictions pour mineurs», *Revue de Droit Pénal Comparé*, 1961, σελ. 43-60.
 Raymond L.M., «Les méthodes d'évaluation des résultats des traitements», *Rev. Sc. Crim.*, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 1967, σελ. 689.
 Ribeaud M.C., *Les enfants des exclus, l'avenir enchaîné des enfants des sous-prolétariat*, Paris 1976.
 Robert Ph., *Traité de droit des mineurs*, Cujas, 1969.
 Vabres H.D., *Ordonnance de 1945, relative à l'enfance délinquante*, commentaire, D. 1945. L. 169.
 Vabres H.D., Ancel M., *Le problème de l'enfance délinquante*, Sirey 1947.
 Veillard-Cybulsky M., *Les jeunes délinquants dans le monde*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1963.
 Verin J., «L'évolution d'efficacité des traitements de délinquants», Premier colloque criminologique du conseil de l'Europe, *Rev. Sc. Crim.*, Ἰανουάριος-Μάρτιος 1974, σελ. 136.
 Visier P., «Dynamique de l'institution», *Sauvegarde de l'enfance*, Νοέμβριος-Δεκέμβριος 1972, σελ. 565-574. «Enfance et adolescence en danger, 13e conférence des ministres européens chargés des affaires familiales», *La Documentation Française*, Paris, 1973, σελ. 292.
 «Enfance inadaptée», *Revue Crim. de droit sanitaire et social*, τεύχος 28, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 1971.
 «Les adolescentes en difficulté», *Sauvegarde de l'enfance*, 3-7, Μάρτιος-Σεπτέμβριος 1976.